

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568)

**POLITICAL SCIENCE AND
PUBLIC ADMINISTRATION JOURNAL
UBON RATCHATHANI UNIVERSITY**

VOL.1 / 2025

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Political Science and Public Administration Journal

Ubon Ratchathani University

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568)

ISSN XXXXX

เจ้าของ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ชุตินันท์ ประสิทธิ์ภูริปรีชา	อธิการบดี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อ.ดร.ศิริพร จันทนสกุลวงศ์	คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.สมเกียรติ วันทะนะ	นักวิชาการอิสระ
ศ.ดร.ชเนศวร์ เจริญเมือง	นักวิชาการอิสระ
ศ.ดร.จรัส สุวรรณมาลา	นักวิชาการอิสระ
ศ.ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รศ.ดร.ไชยนต์ รัชกุล	นักวิชาการอิสระ
รศ.วันชัย มีชาติ	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ	คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.วัชรพล พุทธิรักษา	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
รศ.ดร.ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี	สหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ii วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

รศ.ดร.บุษอวี ยี่มะ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผศ.ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผศ.ดร.เอกราช บุญเรือง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อ.ดร.ปิยะมาศ ทัทมงคล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อ.ดร.ชนะบุรณ อินทรพันธุ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อ.ดร.วีรชน เกษสกุล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อ.ดร.กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บรรณาธิการประจำฉบับ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อ.ดร.วีรชน เกษสกุล

อ.ดร.กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์

บรรณาธิการบริหาร

ผศ.ดร.อรุณี สันจิวณิชย์

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและองค์การสัมพันธ์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

พิสูจน์อักษร

English Editor

นายกิตติภาพ แก้วสุวรรณ

ผศ.ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ

ออกแบบปก

ออกแบบรูปเล่ม

อ.ดร.วีรชน เกษสกุล

นายวรพล โชติจิรเดชากุล

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ

(มกราคม-มิถุนายน) (กรกฎาคม-ธันวาคม)

ที่อยู่กองบรรณาธิการ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

85 ถนนสดลมาร୍କ ตำบลเมืองศรีโค ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ

จังหวัดอุบลราชธานี 34190 E-mail: polsciubujournal@hotmail.com

Website : https://so19.tci-thaijo.org/index.php/polsci_ubu

หมายเหตุ

บทความที่ตีพิมพ์ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทศณะและข้อคิดเห็นจากบทความในวารสารเป็นของผู้เขียน ไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของคณะผู้จัดทำและคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี การนำบทความในวารสารไปตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจาก กองบรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นวารสารวิชาการด้าน สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่มีกำหนดในการเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ธุรกิจ ปรัชญา สังคม กฎหมาย อัตลักษณ์ด้าน ศาสนา ชาติพันธุ์ การสื่อสาร ภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วรรณกรรม ชุมชน ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ และธรรมาภิบาล เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นการเสริมสร้างและมุ่งมั่นไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

คณะบรรณาธิการตระหนักดีว่าการทำงานวารสารทางวิชาการนั้นเป็นงานท้าทายที่ต้องอาศัยความวิริยะอุตสาหะ อีกทั้งต้องการเป็นเวทีทางความคิดที่ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากนักวิชาการจากหลายสถาบัน เพื่อที่จะช่วยกันผลิตผลงานตลอดจนการให้คำแนะนำเสริมสร้างให้ได้ผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างสถานะองค์ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ตลอดจนองค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้อง

ดังนั้นบทความต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จะประกอบด้วยการเผยแพร่งานวิจัย งานค้นคว้าในหลายแง่มุมและระดับของแนวการวิเคราะห์ จากนักศึกษาระดับทุกระดับ คณาจารย์ นักวิชาการจากต่างสถาบันทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยรวมทั้งจากต่างประเทศด้วย ในภาษาไทย ทั้งนี้ก็

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี v
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

เพื่อที่จะให้เกิดความหลากหลาย และรองรับกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น
อย่างรวดเร็ว

Political Science and Public Administration Journal
Ubon Ratchathani University

.....

Purpose and objective

The Political Science and Public Administration Journal Ubon Ratchathani University is an academic journal in the fields of social sciences and humanities, published biannually. Its objectives are to disseminate knowledge on political science and public administration, encompassing various dimensions such as politics, security, international relations, economic cooperation, business, philosophy, society, law, religious and ethnic identities, communication, languages, history, culture, literature, local communities, environment, management, and governance. The aim is to foster and strive for academic excellence.

The editorial board is well aware that working on an academic journal is a challenging task requiring dedication and perseverance. It also aims to serve as a platform for intellectual cooperation among scholars from various institutions, helping each other produce work that, once published in the journal, is recognized for its quality in the academic community, significantly benefiting the status of knowledge in political science, public administration, and related areas of humanities and social sciences.

Therefore, the articles published in The Political Science and Public Administration Journal include research and studies from various perspectives and analytical levels, from students of all levels, faculty members, and scholars from both domestic and international institutions, in Thai. This diversity aims to accommodate the rapid social changes occurring.

บทบรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ฉบับนี้เป็นวารสารวิชาการที่จัดทำขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านกฎหมาย การบริหารท้องถิ่น เทคโนโลยี นโยบายสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

บทความในวารสารฉบับนี้ได้นำเสนอประเด็นร่วมสมัยที่มีความสำคัญยิ่งต่อการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางรัฐศาสตร์ในโลกยุคใหม่ เช่น บทความว่าด้วยการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม (SLAPPs) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการปิดกั้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแยบยล ในขณะที่อีกบทความหนึ่งนำเสนอแนวคิดเรื่อง “ภูมิปัจเจกนิยม” อันสะท้อนนโยบายการค้าระดับโลกที่หันกลับมาเน้นผลประโยชน์ภายในประเทศ ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผันผวน

วารสารยังได้เปิดพื้นที่สำหรับงานวิจัยเชิงประยุกต์ เช่น การศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาระบบราชการไทยให้สอดคล้องกับบริบทเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีบทความที่นำเสนอแบบจำลองเชิงโครงสร้างว่าด้วยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรรมในองค์กรด้านสาธารณสุข และบทความว่าด้วยคุณภาพชีวิตการทำงานในระดับองค์กร ซึ่งมีนัยสำคัญต่อความยั่งยืนของภาครัฐและเอกชน

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ix

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ในนามของกองบรรณาธิการ ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบคุณต่อผู้เขียนบทความทุกท่านที่ได้ร่วมเผยแพร่ผลงานอันทรงคุณค่าในวารสารฉบับนี้ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมพิจารณาบทความและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จะยังคงเป็นเวทีทางวิชาการที่มีชีวิตชีวา และเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้สนใจในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ต่อไป

ด้วยความนับถือ

ดร.วีรชน เกษสกุล

บรรณาธิการประจำฉบับ

x วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

Editorial

This issue of the Journal of Political Science and Public Administration, Ubon Ratchathani University, continues the journal's mission to provide a scholarly platform for the exchange of knowledge in political science, public administration, and related disciplines—particularly within the context of the rapid transformations taking place in Thai society. These changes span a wide range of areas, including law, local governance, technology, public policy, and civic participation.

The articles featured in this volume address contemporary issues that are essential for understanding political phenomena in the modern world. For example, one article examines Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPPs), highlighting how legal mechanisms can be subtly employed to suppress civic engagement. Another explores the concept of “geo-individualism,” illustrating the resurgence of trade policies driven by national interests amid an increasingly volatile globalized order.

This issue also features applied research that provides valuable insights for administrative practice. These include a study on management factors that support the development of digital local government—an issue central to modernizing Thailand's bureaucratic systems in the digital era; a structural equation model analyzing the impact of transformational leadership and organizational culture on innovation within primary healthcare organizations; and a discussion on the quality of work life at

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี xi
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

the organizational level, emphasizing its importance for the sustainability of both public and private sector institutions.

On behalf of the editorial team, I would like to extend our sincere gratitude to all the authors for contributing their valuable work to this issue, as well as to the reviewers and everyone involved in the journal's production. We truly hope that the Journal of Political Science and Public Administration, Ubon Ratchathani University, will continue to serve as a dynamic academic forum and a source of inspiration for scholars and practitioners in the field of political science.

With respect,
Dr. Weerachon Gedsagul
Editor

xii วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

สารบัญ

	หน้า
ห้องดับปากเพื่อหยุดพูด: สถานการณ์และปัญหาการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อระงับการมีส่วนร่วมในประเทศไทย	1
ปรากฏการณ์ภูมิปัจเจกนิยม: กรณีศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มมาตรการทางการค้า ในโลกยุคโลกาภิวัตน์	45
ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา	72
แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมองค์การที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรม ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข	95
ข้อตกลงเบื้องต้น	139

Contents

	Page
SLAPPs to Stop Talking: The Situation and Problems of Strategic Lawsuit Against Public Participation in Thailand	1
The Phenomenon of individualism: A Case Study of Increasing Trade Measures in the Globalization	45
The management factors that affect local digital organization: a case study of one local government organization, Nakhon Ratchasima	72
Structural Equation Model of Transformational Leadership and Organizational Culture Affecting Innovative Organization of Health Promoting Hospital under Ministry of Public Health	95
Preliminary Agreement	139

ฟ้องตปปากเพื่อหยุดพูด: สถานการณ์และปัญหาการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อระงับการมีส่วนร่วมในประเทศไทย

สุทธิชัย รักจันทร์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงประเด็นการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมหรือการฟ้องคดีปิดปากซึ่งก่อให้เกิดความกลัวและภาระจากการดำเนินคดี ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมในประเทศไทยระหว่างปี 2557-2566

ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานการณ์การฟ้องคดี การฟ้องคดีปิดปากเชิงกระบวนการยุติธรรมถูกฉวยใช้เป็นเครื่องมือ ลักษณะเป็นการฟ้องคดีปิดปากมีทั้งการที่บริษัทฟ้องประชาชน นักกิจกรรม สื่อสารมวลชน นักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานรัฐแจ้งความและดำเนินคดี ส่วนมากเป็นการฟ้องคดีที่มีโทษทางอาญาและการฟ้องคดีมีนัยสำคัญด้านการหยุดยั้งกิจกรรมทางการเมือง ด้านรูปแบบการดำเนินคดีพบว่า มี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการฟ้องเพื่อให้หยุดการเรียกร้องทางการเมือง และ 2) รูปแบบการฟ้องเพื่อหยุดการเรียกร้องฐานทรัพยากรธรรมชาติ

* อาจารย์ประจำสาขาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
email: rakjan_b@hu.ac.th

2 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

2. ปัญหาการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม พบว่า การฟ้องคดีปิดปากมีอำนาจส่งผลกระทบต่อผู้ถูกฟ้องโดยตรง 2 ประการ คือ 1) ต้นทุนในการฟ้องคดีน้อย แต่สร้างผลกระทบต่อสร้างความเสียหายแก่ผู้ถูกฟ้องคดี 2) การฟ้องหรือร้องทุกข์ยังพื้นที่ห่างไกลภูมิลำเนา นอกจากนี้การฟ้องคดีปิดปากอาจเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ปราศจากการยึดมั่นในหลักนิติรัฐ นิติธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาอันสำคัญยิ่งในกระบวนการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตย

คำสำคัญ: การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม, ปัญหาการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมในประเทศไทย, การเมืองกับกฎหมาย

SLAPPs to Stop Talking: The Situation and Problems of Strategic Lawsuit Against Public Participation in Thailand

Suttichai Rakjan**

Abstract

This research issues strategic lawsuits against public participation or SLAPPs that cause fear and burden from litigation. Qualitative research methods to collect data from literature review, and examine data from evidence bases, documents, research, and news. The objective of this research paper was to study the situation and problems of strategic lawsuits against public participation in Thailand from 2014 to 2023.

The research found that litigation situations, situations in judicial proceedings, and silent litigation are all used as tools in judicial proceedings. In Thailand, SLAPP lawsuits are filed by companies, individuals, activists, journalists, human rights defenders, or NGOs, and by state agencies, and are filed and prosecuted. Most of these lawsuits involve criminal penalties, and the lawsuits have a significant impact on

** Lecturer, Department of Politics and Government, Faculty of Political Science,
Hatyai University

Email: rakjan_b@hu.ac.th

4 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

the suppression of political activities. There are two forms of prosecution: 1) prosecution for stopping political claims and 2) prosecution for stopping natural resource claims.

The problem of strategic litigation to curb participation finds that closed litigation has the power to directly affect the defendant 1) the cost of prosecution is low, which has a high impact and causes damage to the defendant; 2) Prosecution or prosecution also occurs in remote areas. In addition, closed litigation may be a social phenomenon lacking the rule of law, highlighting a critical issue in Thailand's democratic transition.

Keywords: SLAPPs (Strategic Lawsuit Against Public Participation), Problems of Strategic Lawsuit Against Public Participation in Thailand, Politic and Law

บทนำ

การมีส่วนร่วมต่อสาธารณะ (Public Participation) ถือเป็นหลักการและแนวปฏิบัติทางการเมืองและพื้นฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้รับรองสิทธิในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการสมาคมสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ สิทธิชุมชน สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดีประชาชนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในการเข้าไปมีส่วนร่วมสาธารณะถูกคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งการใส่ร้ายป้ายสี การทำลายภาพลักษณ์ การคุกคามถึงบ้าน การทำร้ายร่างกาย การใช้กำลังจากกองทัพหรือตำรวจปราบปราม การลอบสังหาร การบังคับให้สูญหาย เป็นต้น และอีกรูปแบบหนึ่งที่พบมากในปัจจุบันคือ “การคุกคามด้วยกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม” (สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 2562a, น. 4) สอดคล้องกับข้อมูลเชิงลึกของดัชนีชี้วัดของดัชนีหลักนิติธรรมระดับโลก มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ได้แก่ ในระหว่างปี 2565 และ ปี 2566 พบว่า หลักนิติธรรมอ่อนแอในประเทศส่วนใหญ่ พบว่า 2 ใน 3 ของประเทศทั้งหมด มีระบบยุติธรรมทางแพ่งถดถอยจากปีก่อนหน้า และ 3 ใน 4 ของประเทศทั้งหมด มีสิทธิมนุษยชนถดถอยลงตั้งแต่มีดัชนีชี้วัดหลักนิติธรรม

การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม (Strategic Lawsuit Against Public Participation: SLAPPs) หรือที่เรียกว่า การฟ้องคดีปิดปาก หรือ การฟ้องให้หุบปาก เป็นรูปแบบเครื่องมือที่ใช้กระบวนการของศาลเพื่อยับยั้ง ชัดขวาง ช่มชู้การวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงความคิดเห็น หรือเสรีภาพในการ

6 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

แสดงออกหรือกลุ่มบุคคล ไม่เคารพสิทธิของเขาในการแสดงออก โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะ ด้วยวิธีการใช้กระบวนการทางศาล (Chris Park and Michael Allaby, 2013, 394) ซึ่งส่งผลเป็นการสร้างต้นทุนในการดำเนินคดี ทั้งเกิดภาระค่าใช้จ่าย เสียเวลาและภาระในชีวิตประจำวันมาก และถือเป็นการคุกคามต่อผู้พิพากษาวิจารณ์โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือ (Judicial Harassment)

บทความนี้เป็นการสำรวจการสถานการณ์และปัญหาการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม หรือ “การฟ้องปิดปาก” หรือ “การตบปากให้หยุดพูดด้วยกฎหมาย” จากข้อมูลที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเพื่อตอบคำถามวิจัยถึงสถานการณ์และประเด็นปัญหาการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมหรือการฟ้องปิดปาก มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสองด้านด้วยกัน คือ 1) ศึกษาสถานการณ์ และ 2) ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม (การฟ้องปิดปาก) ในประเทศไทย โดยเป็นการศึกษาจากการวิจัยเอกสาร สารสนเทศและฐานข้อมูลต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจรวบรวม สังเคราะห์ โดยมีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ทั้งสถานการณ์และข้อมูลการฟ้องคดี

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมในประเทศไทย ระหว่างปี 2557-2566

2. แนวคิดในการศึกษา

การฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการฟ้องคดีปิดปาก (Strategic Lawsuits Against People's Participation SLAPPs) เป็นการคุกคามโดยวิธีการใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือ (Judicial Harassment) ประสงค์คุกคามเฉพาะเจาะจงไปที่การมีส่วนร่วมสาธารณะ การใช้สิทธิการเมืองของประชาชน แล้วมุ่งก่อให้เกิดความเสียหายหรือคุกคามต่อเสรีภาพการแสดงออก เสรีภาพการพูด การแสดงความคิดเห็นหรือถกเถียงอย่างสร้างสรรค์โดยเป้าหมายคือผู้แสดงความคิดเห็นที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล (Government Proceeding) ในประเด็นเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะหรือประเด็นที่มีนัยยะทางสังคม(สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน อ้างถึงในสุทธิดา ใจสำริด, 2563, น. 21)

Geore W. Pring and Penelope Canan (1996, p. 8) ได้กล่าวถึง การฟ้องคดีปิดปากหรือการฟ้องคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม หมายถึง การใช้กลวิธีฟ้องคดีเพื่อที่ต่อการยับยั้งการมีส่วนร่วมทางสาธารณะ (Strategic Lawsuit Against Public Participation: SLAPPs) หรือการฟ้องคดีปิดปาก เป็นการอาศัยกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือในการข่มขู่ยับยั้งการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็น และการตรวจสอบภาครัฐจากภาคประชาชน

การฟ้องคดีปิดปากมีทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง ในส่วนของคดีแพ่งนั้น เป็น การฟ้องคดีหมิ่นประมาทในคดีแพ่ง ซึ่งมีที่มาจากประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อเรียกค่าเสียหายเท่านั้น (จตุพร โอวัฒนพาณิช, 2565, น. 139) การดำเนินคดีมีแรงจูงใจเพื่อต้องการโต้ตอบหรือต้องการหยุดพฤติกรรมบางอย่าง ทั้งมีการลงโทษสำหรับผู้

8 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ออกมาพูดโต้ตอบกิจกรรมทางการเมือง แรงจูงใจในการฟ้องคดีไม่ได้อยู่บนความถูกต้องหรือผิดเท่านั้น โดยมีหลายกรณีที่ใช้ลบบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน

ช่วงทศวรรษที่ 1960 มีคำว่า SLAPPs เกิดขึ้นในวงวิชาการตะวันตก หมายถึงการใช้คดีความฟ้องร้องเป็นกลยุทธ์คุกคามการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Strategic Lawsuit Against Public Participation) โดยกลยุทธ์ดังกล่าวจะใช้การเสียชื่อเสียง การหมิ่นประมาท การนำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นเท็จเป็นข้ออ้างในการฟ้อง แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงคือ การเซ็นเซอร์ การคุกคาม การขู่หรือการทำให้เสียปลว่าคือทำให้ประชาชนเกิดความกลัวในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสาธารณะ” (วีระสมบุรณ์ อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์, 2559)

เหตุที่การฟ้องคดีปิดปาก หรือ SLAPPs เนื่องจากเมื่อใดที่ผู้คนเริ่มสนใจรัฐบาลที่ปกครองหรือในทางการเมือง พวกเขาจะถูกลบบทบาทในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด อันเป็นส่วนหนึ่งของการโต้ตอบทางการเมือง ทั้งนี้จตุพร โอวัฒนาพานิช (2565, น. 139) ได้ชี้ว่าผู้ฟ้องคดีอำพรางลักษณะความประสงค์ที่แท้จริงของคดีไว้ โดยนำเสนอว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมาย ไม่ใช่เรื่องของสาธารณะ ในคำฟ้องของโจทก์มักเป็นความผิดทางกฎหมายฐานใดฐานหนึ่ง แต่แท้จริงแล้วมีลักษณะการจูงใจทางการเมือง

ประเด็นการฟ้องคดีปิดปากในประเทศไทยในงานวิจัยด้านการฟ้องคดีปิดปากเมื่อพิจารณาหลักพบว่า งานส่วนใหญ่เป็นการเสนอสาระสำคัญด้านกฎหมายอาญาเป็นหลัก ซึ่งมีโทษตามกฎหมายอาญา มีผลต่อการจำกัดสิทธิเสรีภาพต่อผู้กระทำความผิด งานกลุ่มนี้เสนอหลักการกฎหมายการป้องกันการฟ้องคดีปิดปากเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ปัญหาทางกฎหมาย การเสนอให้มีมาตรการทางกฎหมายแก้ไขและยุติการฟ้องคดีปิดปากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นหลัก (กฤตนันท์ เตนากุล

และวรรณวิภา เมืองถ้ำ, 2566; จตุพร โอวัฒนาพาณิช, 2564; ณิช จิตพิทักษ์กุล, 2563; ณิช จินตพิทักษ์กุล, 2560; ทศพล ทรรคนกุลพันธ์, 2562; รุ่งระวี สุนทรวิระ, 2560; สุทธิดา ใจสำริด, 2563) และเมื่อพิจารณาเชิงพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนจากเดิมที่ประเทศไทยมีการใช้ความรุนแรงกับนักสิทธิมนุษยชน นักกิจกรรม นักต่อสู้เพื่อสิทธิของสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนมากก็คือชาวบ้านถูกคุกคามและถูกข่มขู่ ชาวบ้านมีการต่อสู้เพื่อสิทธิโดยลำพัง แต่เป็นการสร้างบทเรียนให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การทำงานแบบรวมกลุ่ม เพื่อดูแลปกป้องคุ้มครองตนเอง(อังคณา นีละไพจิตร, 2565) แต่ในปัจจุบันการคุกคามได้เปลี่ยนรูปแบบไป อาจจะมี ความรุนแรงทางกายภาพน้อยลง แต่มีการคุกคามทางกฎหมายเพิ่มขึ้น (ศุภชัยดิเรกชัชฌาน, 2563) และขบวนการเคลื่อนไหวด้านฐานทรัพยากรต้องเผชิญกับอุปสรรคในหลายๆ ครั้ง ที่เคลื่อนไหวการรับรองสิทธิชุมชนด้านข้อจำกัดทางกฎหมาย และประสบกับรัฐบาลอำนาจนิยมใช้กฎหมายปิดปาก (SLAPPs) เป้าหมายเพื่อควบคุมและหยุดยั้งการเคลื่อนไหวประเด็นฐานทรัพยากรด้วย (ณัฐกานต์ อัครพงศ์พิศักดิ์, 2565, น. 100 -101) ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญ ดังที่สะท้อนจากข้างต้น รัฐมีพฤติกรรมใช้กลไกทางกฎหมายมาปิดปากหรือกลั่นแกล้งฝ่ายที่วิพากษ์วิจารณ์ประเด็นสาธารณะไม่ว่าประเด็นทางการเมือง ประเด็นฐานทรัพยากร โดยมีเป้าหมายขัดขวางกิจกรรมที่เจตนาเพื่อไม่ให้อีกฝ่ายแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ขบวนการประชาชนอ่อนแอลง

กล่าวโดยสรุปสาระสำคัญของการฟ้องคดีร้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการระงับการมีส่วนร่วมการขัดขวาง การวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นสาธารณะ ส่งผลให้การแสดงความคิดเห็นสาธารณะชะงักงัน กล่าวคือ ผู้ถูกฟ้องคดีเกิดความกดดันและความกลัว เพราะถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายที่สูงและอาจจะถูกจำคุก เมื่อไปสู่การ

10 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ดำเนินกิจกรรมการขึ้นตอนการพิจารณาคดี ส่งผลให้เกิดความอ่อนล้าจากภาระการ
ดำเนินคดี

3. วิธีการวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมเอกสารและฐานข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยมี
ลักษณะของการวิจัยที่ข้อมูลหลักมาจากสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นการขุดค้น
(Excavation) แสวงหาหลักฐานหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐาน (Evidence) โดยมี
แหล่งข้อมูลที่หลากหลายกว้างขวาง(จุมพล หนีมพานิช, 2551) ผู้วิจัยพิจารณาลงข้อมูล
เพื่อใช้ประโยชน์ในการตอบวัตถุประสงค์วิจัยเกี่ยวกับการฟ้องคดีปิดปาก ทั้งมิติ
สถานการณ์ และความสัมพันธ์กับการเมืองเป็นอย่างไร และมุ่งพิจารณาถึงความ
น่าเชื่อถือของข้อมูลประกอบไปด้วย

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** ซึ่งประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจาก
เอกสารทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย ประกาศต่างๆ นโยบาย พระราชบัญญัติ กฎ
ข้อบังคับต่างๆ คำพิพากษา และเอกสารชั้นต้นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีปิดปาก
กิจกรรมและการเคลื่อนไหวทางการเมือง

2. **ข้อมูลชั้นรองแบบทุติยภูมิ (secondary Data)** ผู้วิจัยจะใช้ฐานข้อมูล
จาก 3 องค์กรหลัก คือ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (2557) สมาคมนัก
กฎหมายสิทธิมนุษยชน (2551) กับ โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน
(iLaw) (2552) โดยวิธีการนำเอกสาร ข่าวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาศึกษา ค้นคว้า
ประกอบการอธิบาย อาทิ รายงานการประชุม รายงานประจำปี ข่าวหนังสือพิมพ์

รายวัน ข่าวสำนักข่าวที่เผยแพร่ออนไลน์ รายงานการวิจัย เอกสารสัมมนาตำรา หนังสือวิชาการ และบทความจากวารสารต่างๆ ทั้งออนไลน์ด้วย ซึ่งเป็นข้อมูลหลักฐาน ที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว

ข้อมูลทฤษฎีภูมิข้างต้น ผู้วิจัยเลือกจากเหตุผลที่เลือกฐานข้อมูลทฤษฎีภูมิจาก สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนและโครงการ อินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน(iLaw) เพราะหน่วยงานเหล่านี้ได้ติดตาม สถานการณ์ คำนคว้า เรียบเรียง บันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ เป็นฐานข้อมูลสำหรับการ เรียนรู้ปัญหากระบวนการนิติบัญญัติ กระบวนการยุติธรรม เสรีภาพการแสดงออกที่ เกิดขึ้นในในบริบทสังคมการเมืองไทย มีการบันทึกข้อมูลระหว่างหน่วยงาน มีการ ตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน อีกทั้งติดตามสถานการณ์ทางคดีและงานบันทึกคดีที่เน้น บันทึกข้อมูลเฉพาะในคดีสำคัญซึ่งอาจเป็นบรรทัดฐานในอนาคต รวมทั้งผลิตและ เผยแพร่งานเชิงสถิติและงานเชิงวิเคราะห์สถานการณ์มากขึ้นและติดตามการละเมิด สิทธิมนุษยชน

3.2 ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยมนุษย์

ข้อพิจารณาประเด็นจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ วิจัยนี้ดำเนินการวิจัยภายใต้การ รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา โดยมีรหัสจริยธรรมวิจัยรับรอง คือ SCPHYLIRB-2567/166

12 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ได้จากเอกสารมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาประเด็นสำคัญและนำไปสู่การอธิบายความเกี่ยวกับการเมืองกับการฟ้องคดีปิดปากในช่วงเวลาที่ศึกษา รวมทั้งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์แก่นสาร (Thematic Analysis) ข้อมูลในแต่ละประเด็นมาสรุปจัดหมวดหมู่ (Classifying) เพื่อหาความเชื่อมโยงข้อมูล จัดลำดับเรื่องอย่างต่อเนื่อง และตีความหมายข้อค้นพบต่างๆ (King, 2004, p. 257-270) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนา

4. ผลการศึกษา

4.1 สถานการณ์การฟ้องคดีปิดปาก

สำหรับกระบวนการฟ้องดำเนินคดีในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย กำหนดให้ 1. ผู้เสียหายฟ้องต่อศาลโดยตรง เป็นกรณีบริษัทส่งตัวแทน หรือผู้เสียหายฟ้องเอง ด้วยการแต่งตั้งทนายความ แล้วมีการไต่สวนมูลฟ้อง ณ ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี และ 2. การฟ้องโดยการแจ้งความกับสถานีตำรวจ การแจ้งความแบบนี้เรียกว่า การดำเนินคดีโดยรัฐ มีการแจ้งความประสงค์จะดำเนินคดี คดีอาจจะค้างอยู่ภายในเวลานาน เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งฟ้อง พนักงานอัยการก็สั่งฟ้องต่อ ซึ่งส่วนใหญ่อัยการจะฟ้องไปทั้งหมด แม้จะไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือส่วนรวมก็ตาม และศาลรับฟ้องเสมอ ทั้งนี้การดำเนินคดีทั้งสองรูปแบบสร้างผลกระทบทั้งสิ้น

การฟ้องโดยการแจ้งความกับสถานีตำรวจ กรณีการแจ้งความจะทำให้การดำเนินคดีเป็นภาระด้านทุนทรัพย์และเวลาของผู้ถูกฟ้อง ซึ่งเมื่อแจ้งความในชั้นตำรวจอาจค้างอยู่ 1-2 ปี เมื่อตำรวจมีความเห็นให้สั่งฟ้องก็จะไปรอดำเนินการที่อัยการจำเป็นต้องเดินทางไปรับทราบคำสั่งทุกๆ เดือน และอาจค้างอยู่ 1-2 ปีเช่นกัน และศาล

เองมีโอกาที่จะรับฟ้องสูง ฉะนั้น การจะดำเนินคดีไม่ว่ารูปแบบใดย่อมมีผลกระทบต่อ
ทั้งสิ้น

การฟ้องคดีปิดปากในประเทศไทยเป็นการฟ้องคดีอาญา มีการฟ้องคดีแพ่ง
โดยเอกชนเพียงแค่ 9 คดี เท่านั้น ที่เหลือเป็นการฟ้องคดีอาญาผ่านรัฐทั้งหมด
กระบวนการทั้งหมดจึงเป็นการฟ้องคดีผ่านกระบวนการอัยการ และรัฐกลายเป็นโจทก์
แทน หมายความว่า การฟ้องคดีโดยใช้ทรัพยากรของรัฐทั้งสิ้น ด้านกลุ่มคนที่ถูกฟ้องคดี
มากที่สุดจะเป็นกลุ่มนักกิจกรรมผู้เคลื่อนไหวทางการเมือง ลำดับรองลงมาเป็นกลุ่ม
คนที่เคลื่อนไหวในประเด็นสิ่งแวดล้อม คัดค้านโครงการของรัฐ การสร้างเหมืองแร่
เขื่อน และโรงงาน รวมไปถึงนักวิชาการ และญาติของผู้เสียหาย หรือผู้เสียชีวิตจากการ
กระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนกฎหมายที่นำมาฟ้องเยอะที่สุดคือหมิ่นประมาท หลังจาก
นั้นจะใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ พระราชบัญญัติชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ตามลำดับ
เพื่อระงับการใช้เสรีภาพในการแสดงออก (สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 2562b,
น. 12-17)

ประเด็นสุดท้ายจากการเก็บข้อมูลสรุปได้ว่ามีรูปแบบของการฟ้องประกอบไป
ด้วย ร้องทุกข์หรือฟ้องคดีในเขตอำนาจศาลที่ไกลจากภูมิลำเนาของจำเลย, มีการแยก
ฟ้องจากเหตุการณ์เดียวกันหลายคดี และการกระจายความกลัวให้ด้วยการฟ้องคดี
หลายๆ คน เป็นต้น เจนิตตา จันทวงษา (2566); ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน
(2566, น. 5-9)

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลได้เน้นช่วงเวลาปี พ.ศ. 2557-2562 เป็น
ช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้ระบอบ คสช. มีประชาชนกว่า 2,000 คนที่ถูกดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการ
แสดงออกทางการเมือง ความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ ช่วงต้น
ของการรัฐประหารถูกพิจารณาคดีในศาลทหาร อาศัยกฎอัยการศึกและคำสั่ง คสช.

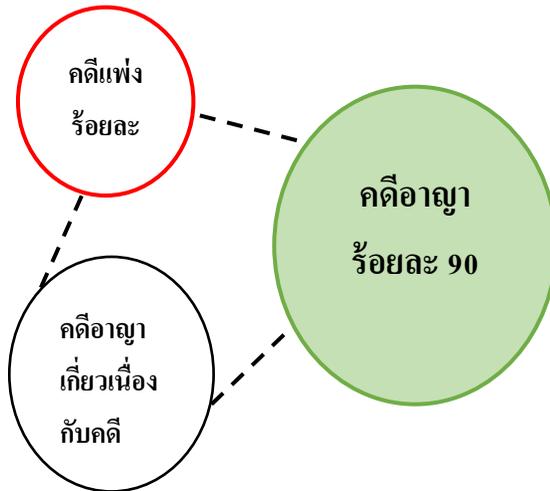
14 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ตามมาตรา 44 เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เมื่อสรุปแล้ว
สังคมไทยในสองทศวรรษประชาชนใช้เสรีภาพในการแสดงออกน่าจะถูกดำเนินคดี
ประมาณ 4,973 คน (เจณิตตา จันทวงษา, 2566)

หลังจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 การฟ้องคดีปิดปากมีจำนวนที่สูงขึ้น
และมาพร้อมกับ ความเหลื่อมล้ำที่มากขึ้นด้วย (สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและ
'ไอลอร์, 2562, 4) ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเข้ามาของกองทัพใช้กฎหมายเพื่อรักษาอำนาจ
แล้วให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของเครือข่ายและรัฐบาลมากกว่าผลประโยชน์ของ
สาธารณะ

การฟ้องคดีใช้รูปแบบฟ้องคดีเป็นคดีอาญา โดยที่เป็นจำเลยส่วนใหญ่คือ
ประชาชนทั่วไป ซึ่งต้องการให้รับโทษทางอาญา ได้แก่ รายงานการวิจัยของ สมาคม
นักกฎหมายสิทธิมนุษยชน (2562d) พบ ร้อยละ 90 เป็นคดีอาญา ร้อยละ 5 เป็นคดี
แพ่ง และร้อยละ 5 เป็นคดีอาญาเกี่ยวเนื่องกับคดีแพ่ง ทั้งนี้เมื่อจำแนกแล้ว เป็นการ
ดำเนินคดีกับนักเคลื่อนไหวทางการเมืองจำนวนร้อยละ 39 ผู้แทนชุมชนและแรงงาน
ร้อยละ 23 นักปกป้องสิทธิมนุษยชนร้อยละ 16 และนักข่าว ร้อยละ 9

กิจกรรมหลักส่วนมากข้อกล่าวหาจะมาจากกิจกรรมบนโซเชียลมีเดีย ถือเป็น
สาเหตุสำคัญของการฟ้องร้อง เป็นกรณีการแสดงความคิดเห็นออนไลน์ร้อยละ 25
พบว่า คดีความจำนวนหนึ่งในสี่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นบนโลกออนไลน์
(สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 2562d, น. 8)

ภาพที่ 1 ข้อมูลแสดงการฟ้องคดีปิดปาก โดยส่วนใหญ่เป็นคดีอาญา

ที่มา: สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์ (2562, 3)

จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2563 – 2565 คดีหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326-333 เป็นประเภทคดีที่มีปริมาณการฟ้องปิดปากจำนวนมากที่สุด จำนวน 565 คดี (เสาวนีย์ แก้วจุลกาญจน์, 2564) ซึ่งแตกต่างกับจากบางประเทศ เพราะข้อหาหมิ่นประมาทเป็นความผิดทางอาญาเป็นการฟ้องคดีทางแพ่ง ไม่ใช่กรณีคดีอาญาที่มีโทษส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลในชีวิตและร่างกาย

เสาวนีย์ แก้วจุลกาญจน์ นักวิชาการคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล ได้ตั้งข้อสังเกตถึงการฟ้องคดีอาญาที่สูงดังข้อมูลข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นการฟ้องคดีผ่านหน่วยงานของรัฐ โดยที่ผู้ฟ้องคดีไม่ต้องจัดการเอง แต่อาศัยอำนาจของพนักงานอัยการฟ้อง ความเป็นจริงเมื่อเป็นคดีอาญาผ่านการสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการอาจจะไม่

กล้าใช้อำนาจสั่งไม่ฟ้อง เพราะต้องชี้แจงยุคตามระเบียบของสำนักงานอัยการสูงสุด จึงฟ้องไปก่อนให้ศาลพิจารณาคดีตัดสินพิพากษา หากไม่ผิดก็จะยกฟ้องต่อไป และเมื่อพิจารณาคดี พบว่า การฟ้องเป็นคดีแพ่งน้อยกว่าคดีอาญา อาจจะเป็นเพราะ การฟ้องแพ่ง ผู้ฟ้องต้องเสียค่าใช้จ่ายต่อการฟ้องคดีแต่ละครั้งตามอัตราทนายที่ศาล กำหนด (กฎหมาย ศุภวรรธนะกุล ศิริรุ่ง ศรีสุทธิพิศาลภพ และคณะ, 2565, น. 61)

การฟ้องคดีปิดปากที่มีการฟ้องจากฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาและคดีแพ่ง ในบริบทของประเทศไทยกฎหมายฐานจากความผิดที่ถูกใช้ในการฟ้องปิดปาก ได้แก่ การฟ้องคดีทางประมวลกฎหมายอาญา การฟ้องคดีอาญา มาตรา 112 หรือหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ มาตรา 116 หรือฐานยุยงปลุกปั่น หมิ่นประมาท และการบุกรุก พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พระราชบัญญัติชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 และการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

1. บริษัทเอกชนฟ้องประชาชน ซึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จากการณีสถานักข่าวถูกเหวี่ยง ที่ถูกสำนักข่าวรอยเตอร์ฟ้องก็ไม่ผิดฐานหมิ่นประมาทในที่สุด กรณีสื่อมวลชนโพสต์ในสื่อออนไลน์วิพากษ์วิจารณ์เหมือนทองคำในจังหวัดพิจิตร กรณีนี้ศาลยกฟ้อง

ปี พ.ศ. 2561 กรณีของศาลจังหวัดพิจิตรอ่านคำพิพากษายกฟ้องสมลักษณ์ หุตานวัตร นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกบริษัทอัครา รีซอร์สเซสจำกัด ซึ่งเป็นเจ้าของเหมืองแร่ทองคำในจังหวัดพิจิตรฟ้องร้องในความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326, 328 และ 393 และความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลเท็จอันอาจทำให้ผู้อื่นเสียหายตามพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 14 (1) จากการแชร์และเขียนโพสต์ประกอบบทความเรื่องอัค

คราขอต่อใบอนุญาตโรงแต่งแร่ทองคำ กรณีศาลยกฟ้องเช่นกัน กรณีเหล่านี้ภาคประชาชนและสื่อมวลชนเข้าไปตรวจสอบโดยสุจริต แต่กลับถูกบริษัทเอกชนดำเนินคดี

2. ภาครัฐที่ฟ้องประชาชนที่วิพากษ์วิจารณ์ ภาครัฐจะมีเจ้าหน้าที่ตั้งข้อหาจำนวนมากกับประชาชนที่มาชุมนุมต่อต้านรัฐบาล กรณีนี้เกิดขึ้นมากตั้งแต่คณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามามีอำนาจ การตั้งข้อหาแก่ประชาชนที่มาต่อต้านอำนาจของรัฐบาล เช่น มาตรา 112 มาตรา 116 กฎหมายคอมพิวเตอร์ กฎหมายชุมนุมสาธารณะ นอกจากนี้เป็นกรณีเรื่องความมั่นคง นักวิชาการพูดเกี่ยวกับปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้ นักกิจกรรมสามจังหวัดชายแดนใต้ถูกดำเนินคดีข้อหาคือ ยุยงปลุกปั่นให้ทำผิดกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 116 และข้อหาอั้งยี่ซ่องโจร

จากรายงานส่วนใหญ่แล้วภาครัฐเป็นผู้ฟ้องคดีปิดปากจากจำนวน 212 คดี มี 59 คดี ที่ผู้ฟ้องร้อง คือบริษัทเอกชน ด้านผู้ถูกฟ้องคดี ปรากฏว่า หนึ่งในสี่ของผู้ถูกฟ้องคดีเป็นนักกิจกรรมทางการเมือง

ภาพที่ 2 กลุ่มคนผู้ถูกฟ้องคดี

ที่มา: สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์ (2562, น. 4)

18 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงกลุ่มผู้ที่ถูกฟ้องคดีเป็นกลุ่มนักกิจกรรมทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นกลุ่มที่อาจจะดำเนินกิจกรรมที่เข้าทำทนายรัฐบาลที่มีอำนาจ ไม่ต้องการให้มีการเรียกร้องประเด็นสาธารณะ

3. นักการเมืองที่อยู่ในระบบการเมืองใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการโจมตีฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง นับว่าเป็นลักษณะเฉพาะของการเมืองไทย กรณีการร้องเรียนอิสระ การถูกวิพากษ์วิจารณ์แล้วมีการฟ้อง การฟ้องกลับกรณีที่ชนะคดี **ตารางที่ 1** แสดงการเรียงลำดับกิจกรรมที่นำไปสู่การฟ้องคดีปิดปาก

กิจกรรมที่นำไปสู่การฟ้องคดีปิดปาก	
ลำดับ	กิจกรรม
1.	การแสดงความคิดเห็นออนไลน์
2.	การเข้าร่วมการชุมนุม
3.	กิจกรรมอื่นๆ เช่น การนำหลักฐานแสดงต่อเจ้าหน้าที่
4.	การจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์
5.	เขียนข้อร้องเรียนต่อรัฐบาล
6.	แจกเอกสาร แชรด์บทความหรือข่าว
7.	ให้สัมภาษณ์หรือเผยแพร่บทความ , ชุมนุมในพื้นที่จัดโครงการ, สนับสนุนการจัดกิจกรรม
8.	พูดในเวทีเสวนาหรือเผยแพร่งานวิจัย

ที่มา: สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์ (2562, น. 8)

ตารางที่ 2 ฐานความผิดตามกฎหมายที่เข้าข่ายการดำเนินคดีลักษณะฟ้องปิดปาก

(1) ความผิดหลัก	(2) ความผิดตามกฎหมายอื่นๆ
<ul style="list-style-type: none">• ฐานหมิ่นประมาททางญา• หมิ่นประมาททางแพ่ง• หมิ่นสถาบันกษัตริย์• ยุยงปลุกปั่นประชาชน	<ul style="list-style-type: none">• กฎหมายชุมนุม พ.ศ. 2558• กฎหมายกระทำความผิดคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2551• กฎเกณฑ์ที่ตราขึ้นในสถานการณ์พิเศษ<ul style="list-style-type: none">• คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558• พรก.บริหารราชการฉุกเฉิน (โควิด-19)

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย (2567)

จากตารางที่ ผู้วิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่ากรณีการฟ้องปิดปากในประเทศไทยมีลักษณะเป็นการฟ้องคดีปิดปากที่บริษัทฟ้องประชาชน นักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน และลักษณะการฟ้องคดีปิดปากที่หน่วยงานรัฐแจ้งความและดำเนินคดี โดยความผิดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ความผิดหลัก เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาและหมิ่นประมาททางแพ่ง หมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ มาตรา 112 ยุยงปลุกปั่นประชาชน มาตรา 116 และความผิดตามกฎหมายอื่นๆ เป็นการฟ้องคดี พระราชบัญญัติชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2551 และกฎเกณฑ์ที่ตราขึ้นในสถานการณ์พิเศษ เช่น คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 พระราชกำหนดการ

20 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 มาใช้เพื่อเป็นการปิดปากการ
แสดงออกของภาคประชาชน

4.2 สถานการณ์เสรีภาพของสื่อกับการฟ้องคดีปิดปากสื่อมวลชน

การฟ้องร้อง ดำเนินคดีเพื่อปิดปาก ส่งผลให้เกิดความกลัวต่อการดำเนินคดี
ต่อสื่อมวลชน สื่อมวลชนรู้ข้อเท็จจริงก็ไม่นำเสนอข้อเท็จจริงทำให้เกิด เสรีภาพในการ
นำเสนอจึงถูกปิดกั้นและที่สำคัญประชาชนไม่ได้รับรู้ข้อเท็จจริง

“SLAPPs” เป็นเครื่องมือที่ได้ผล ทำให้สื่อติดอยู่กับนิยามความเป็นกลาง
ซึ่งหมายถึงการให้พื้นที่แก่ทุกฝ่ายเท่ากัน ใน 1 เนื้อหา ในสังคมที่ทุกคนรู้กันดีว่า
ประชาชนมีอำนาจน้อยกว่าในการต่อรองกับรัฐและนายทุน ซึ่งวิรตมองว่า เป็นเรื่องน่า
เศร้า เพราะทั้งที่เป็นการรายงานประเด็นสาธารณะ แต่ต้องระมัดระวังการใช้คำ โดย
รู้อยู่แก่ใจว่ากลไกทั้งหมดทำให้รัฐและทุนมีอำนาจมากกว่า ในมุมหนึ่ง ผู้เสีย
ประโยชน์ก็คือประชาชนในสังคม” (วิรดา แซ่ลิ้ม, 2564)

เมื่อพิจารณาประเด็นสื่อมวลชนกับการทำหน้าที่ด้านทรัพยากรธรรมชาติ จะ
เห็นได้ว่า ผู้มีอำนาจคือรัฐกับนายทุนมักมีสถานะที่สูงกว่า กว่า นักข่าวทำให้เกิดการ
เผยแพร่ข้อเท็จจริงในพื้นที่ห่างไกล อีกทั้งมีโอกาสคลุกคลีกับคนในพื้นที่ แต่จาก
ข้อเท็จจริงกลับปรากฏว่า นักข่าวได้ถูกฟ้องในประเด็นสิ่งแวดล้อมด้วย ได้แก่กรณี
ตัวอย่าง

กรณีสำนักข่าวภูเก็ตหวาน ด้วยการถูกฟ้องความผิดฐานหมิ่นประมาทตาม
ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 326 และมาตรา 328 และการนำเข้า
ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ ตามมาตรา 14 (1) ของพระราชบัญญัติการทำผิด
เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ฯ มีการใช้มาตรการอย่างรุนแรงยึดพาสปอร์ตของ
บรรณาธิการสำนักข่าวภูเก็ตหวานชาวออสเตรเลีย

กรณีที่สำนักข่าว Nation ถูกฟ้องร้องโดยบริษัทไทยที่นำเสนอข่าวการลงทุนข้ามพรมแดน ซึ่งโจทก์ใช้วิธีฟ้องหลายจังหวัด

แต่อย่างไรก็ดี ข้อต่อสู้ของสื่อมวลชนก็สามารถที่จะต่อสู้ประเด็นการฟ้องเพื่อกระทำไปในหน้าที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย และนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน

กรณีสยามโพสต์ คดีระยองรีสอร์ท ซึ่งผู้ถูกฟ้องคือ สยามโพสต์ ปัญหาที่ทำให้สื่อแพ้คดีคือ การพาดหัวข่าวโดยใช้คำว่า ‘**สูญภูเขาทั้งลูก**’ ทั้งที่พื้นที่ที่เกิดประเด็นเป็นเพียงส่วนหนึ่งและไม่มีแหล่งข่าวใดเป็นผู้พูด จึงถูกฟ้องและคดียืดเยื้อเป็นเวลานาน

กรณีของสุภิญญา กลางณรงค์ ถูกฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย 400 ล้านบาท จาก บริษัท ซินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เนื่องจากการให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนของซินคอร์ปอเรชั่น, ทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทย ซึ่งการฟ้องเรียกค่าเสียหายเกินจริง มีผลต่อการวางเงินประกันในศาล ทนายอาจต้องช่วยเหลือในการประกัน จึงมีการระดมทุนจาก NGOs เพื่อประกันตัว นอกจากนี้การฟ้องแบบกลั่นแกล้งยังใช้วิธีการหว่านแหฟ้องทั่วประเทศ ทำให้ต้องวิ่งขึ้นศาลและวิ่งตามโรงพักหลายจังหวัดอีกด้วย” (มงคล บางประภา, 2564)

สรุปทั้งสี่กรณีนี้ สื่อมวลชนถูกฟ้องคดี ด้วยการนำเสนอข่าวไม่ใช่กรณีที่สื่อมวลชนเป็นผู้ขัดแย้ง แต่คู่กรณีได้รับผลกระทบจากการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนด้วย สื่อมวลชนกลายเป็นผู้ขัดแย้ง มีความรู้สึกโกรธแค้น และมีเหตุผลสนับสนุนถึงความไม่เอียงของการทำหน้าที่ เช่น การรับเงินจากฝ่ายตรงข้ามเพื่อโจมตีคู่แข่งทางธุรกิจฝ่ายตรงข้าม

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2566 กรณีนักข่าวสำนักข่าวประชาไท และช่างภาพอิสระ ถูกตำรวจจับกุมตามหมายจับของศาลอาญาลงวันที่ 22 พ.ศ. 2566 ในข้อหา

22 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

เป็นผู้สนับสนุน ทำให้โบราณสถานเสียหายจากการขีดเขียนข้อความ และถูกควบคุมตัว เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 จากพฤติการณ์กรณีที่เกิดปีนอายุ 25 ปี ได้พ่นสีข้อความ ทำเป็นสัญลักษณ์ไม่เอา 112 และเครื่องหมายสัญลักษณ์ “อนาคิสต์” บนกำแพงวัด พระแก้ว ด้านตรงข้ามสนามหลวง(ธนธร จิรรุจิเรข, 2567; นิธิกร ธรรมลังกา, 2567; ผู้จัดการออนไลน์, 2567; มติชนออนไลน์, 2567) ลักษณะนี้เกิดข้อวิจารณ์ด้านเสรีภาพ สื่ออย่างมาก การฟ้องคดีร่วมการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการปิดกั้นเสรีภาพสื่อ

“การบั่นทอนต่อสิทธิเสรีภาพในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน เพราะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเข้าไปทำหน้าที่รายงานข่าวทั้งในเหตุการณ์ที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบต่อสังคม ทำให้โอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนผิดเพี้ยนจากความเป็นจริงได้ จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่ากระบวนการยุติธรรมจะมีความชัดเจนกับสังคม และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงข้อเท็จจริงว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม”(สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2567, น. 1)

การฟ้องร้องคดีต่อสื่อในการทำหน้าที่สื่อสารความจริง ย่อมทำให้สื่อมวลชน ไม่มีเสรีภาพจมอยู่ในความหวาดกลัวและประชาชนไม่ได้รับทราบข้อเท็จจริงในข่าว

คิดว่าวงการวิชาชีพสื่อควรตั้งคำถามกับพนักงานสอบสวนในพื้นที่และสำนักงานตำรวจแห่งชาติถึงแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีกับผู้สื่อข่าว เพราะในปัจจุบันนี้ทั้งผู้สื่อข่าวที่มีสังกัดและผู้สื่อข่าวอิสระ ว่าการยืนยันพฤติกรรมการทำข่าวจะเป็นอย่างไรต่อไป มันจะกลายเป็นภาระของตัวบุคคลนั้นในการต่อสู้คดีอาญา (นางสาวคัมเกล้า ส่งสมบุญ หนายความจากศูนย์หนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ในมติชนออนไลน์, 2567)

เหตุการณ์นักข่าวถูกจับกุมในช่วงเวลาปี 2563 ถึงปี 2566 สะท้อนให้เห็นถึงว่าสื่อถูกจับกุมจากการปฏิบัติหน้าที่และมีหลักฐานแสดงถึงความเป็นสื่อ ทั้ง 4 เหตุการณ์เป็นการจับกุมระหว่างการรายงานสดหรือติดตามสถานการณ์การประชุมซึ่งอาจมีการใช้ความรุนแรงหรือมัดมือด้วยสายเคเบิลควบคุม นอกเหนือจากนี้มีการใช้ความรุนแรงการทำร้ายร่างกายด้วยการยิงด้วยกระสุนยาง การคุกคามทางวาจา(ธนธร จิรจุรี เรข, 2567) ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาเสรีภาพในการรายงานข่าวของสื่อ รวมทั้งปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของประชาชนด้วย

“ยืนยันว่าการพูดความจริงหรือรายงานสถานการณ์จริงไม่ผิด เป็นเสรีภาพของสื่อมวลชนที่สามารถทำได้ แต่การปิดกั้นหรือคุกคามสื่อต่างหากที่เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”(กิตติ พันธภาค ผู้สื่อข่าวประชาไทให้สัมภาษณ์กับประชาไท ภายหลังได้รับการปล่อยตัว ในธนธร จิรจุรีเรข, 2567)

การฟ้องคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาต่อสื่อ แม้ว่าศาลจะยกฟ้องก็ตาม แต่เป็นภาระในการต่อสู้คดีไปถึงชั้นศาล ทำให้สื่อมวลชนอาชีพและสื่อพลเมืองทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศจำนวนมากได้วิตกต่อปัญหานี้ ส่งผลต่อการเลือกที่จะ ‘เงียบ’ ทำให้เจ้าของปัญหาที่เป็น ‘กลุ่มคนไร้เสียง’ ขาด ‘เครื่องขยายเสียง’ ไปด้วย โดยปริยาย (ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, 2564)

4.3 สถานการณ์กระบวนการยุติธรรมกับการฟ้องคดีปิดปาก

ปัญหาใช้สิทธิการฟ้องทางศาลที่ต้องชี้ขาดสิทธิของโจทก์ที่จะดำเนินคดีปกป้องตนเองหรือการปกป้องประโยชน์สาธารณะ ดังที่ “...ในฐานะนักกฎหมายเราไม่รู้ว่าจริง ๆ ว่าทำไมหลาย ๆ คนเขาไม่รู้ เพราะ SLAPPs มันมีความท้าทายในเรื่องของบริบทความเสียหาย อะไรคือความเสียหาย มันเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิ์ทุก

คนมีสิทธิ์ที่จะใช้สิทธิ์โจทก์มีสิทธิ์ที่จะปกป้องตัวเองในเรื่องของความเสียหายที่เกิดขึ้นอีกฝ่ายนึงจำเลยก็มีสิทธิ์ที่จะพูดในการปกป้องประโยชน์สาธารณะ นี่คือการสื่อสาร เราถึงบอกว่าเรื่องนี้ค่อนข้างไม่ใช่ว่าเฉพาะตัวคนทำงาน แต่อยากยกไปถึงกระบวนการที่ทำด้วยกระบวนการยุติธรรมไทยยังต้องเผชิญความลำบากอีกด้วย เนื่องจากแม้ว่าศาลมีเครื่องมือที่จะทำให้คดีฟ้องปิดปากหลุดไปจากศาลได้เร็วที่สุด แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหา”(เสาวนีย์ แก้วจุลกาญจน์, 2565, เน้นโดยผู้วิจัย)

ปัญหาในเชิงวัฒนธรรมที่อ่อนด้อยด้านการให้ความสำคัญกับเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น ดังที่ “..ข้อเสนอเชิงวัฒนธรรมว่าเราต้องสร้างความตระหนักรู้ในสังคม ให้พวกเขาเห็นว่าการวิจารณ์ หรือเสรีภาพแสดงความคิดเห็น มันไม่ใช่ภัยอันตราย แต่นำไปสู่ผลประโยชน์สาธารณะ และนี่คือส่วนหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย”

“...เราจะทำอย่างไรให้สังคมไทยยอมรับ และเห็นความสำคัญของเสรีภาพในการสื่อสาร เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นว่ามันไม่เป็นที่ภัย และนำไปสู่ ผลประโยชน์ต่อสาธารณะ มันทำให้คนในสังคมประชาธิปไตยมันสามารถรันไปได้..”(เทวฤทธิ์ มณีฉาย ใน ประชาไท, 2565, เน้นโดยผู้วิจัย)

ในมิติที่เกี่ยวกับทางการเมือง การถูกดำเนินคดีจากการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุม มีการสะท้อนปัญหาจากการใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่มีเป้าประสงค์เพื่อสืบทอดหรือรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครอง ดังเช่น การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่ 1) เป็นพิเศษ เพื่อพิจารณาญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี วันที่ 25 กรกฎาคม 2565 เบญจา แสงจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล เสนอว่า

“การบิดเบือนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเพื่อค้ำจุนและรักษาอำนาจทางการเมืองของท่านผู้นำเป็นไปอย่างมีระบบและมีแบบแผน และกลายเป็นยุทธศาสตร์ของรัฐบาลที่เห็นได้ชัดเจนไปแล้ว สถานะเช่นนี้ไม่เพียงแต่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างร้ายแรง แต่ยังนำมาซึ่งวิกฤตของสถาบันตุลาการและสถาบันทางการเมืองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอีกด้วย อีกทั้งวิกฤตนี้กลายเป็นวิกฤตเชิงโครงสร้างทางการเมืองที่รื้อวันพังทลายในอนาคตอันใกล้ด้วย” (เบญจมา แสงจันทร์, 2565a; 2565b, น. 129)

สถานการณ์ในกระบวนการยุติธรรมกับการฟ้องคดีปิดปาก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมถูกฉวยใช้เป็นเครื่องมือ ด้านการยุติคดีด้วยศาลยุติธรรมเมื่อเห็นถึงกรณีที่เข้าข่ายการฟ้อง SLAPPS ไม่ได้รับการแก้ไข แม้มีการแก้ไขกฎหมายก็ตาม แต่ในเชิงกลไกการปฏิบัติกลับไม่ประสบผลสำเร็จ อีกทั้งวัฒนธรรมความคิดของผู้มีอำนาจในกระบวนการยุติธรรม ที่มุ่งฟ้องดำเนินคดีไปก่อน ส่วนการพิจารณาคดีให้เป็นภาระการพิจารณาของศาล ทำให้คดีรกรงรกศาล และผลสุดท้ายอาจนำไปสู่วิกฤตเชิงสถาบันและวิกฤตเชิงโครงสร้าง

4.5 รูปแบบการดำเนินคดีการฟ้องคดีปิดปากหรือการดำเนินคดียุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วม

การฟ้องคดีปิดปากในคดีทั้งทางแพ่งและอาญา โดยเฉพาะความผิดหมิ่นประมาทอันเนื่องมาจากการพูดหรือแสดงความคิดเห็นหรือการติดตามตรวจสอบข้อร้องเรียนในประเด็นสาธารณะเรื่องต่างๆ จากการศึกษาแบ่งได้ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการฟ้องเพื่อให้หยุดการเรียกร้อยทางการเมือง

การเคลื่อนไหวของประชาชนในการเรียกร้อยทางการเมือง รัฐบาลจะใช้กลไกทางกฎหมายในการฟ้องคดีปิดปากต่อกลุ่มผู้ชุมนุมในคดีอาญามากกว่าคดีแพ่ง การดำเนินคดีต่อประชาชนที่ออกมาชุมนุมอย่างไม่เลือกหน้า การใช้กลไกการฟ้องคดีปิดปากก็เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความหวาดกลัว ยับยั้งการแสดงออกทางการเมืองและขัดขวางการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เมื่อพิจารณาถึงสิทธิเสรีภาพในประเด็นทางการเมือง การฟ้องคดีปิดปากเข้าคุกคาม แทรกแซง ก่อให้เกิดความท้อใจและความกลัว อีกทั้งทำให้กลไกการตรวจสอบภาคประชาชนกับการเมืองอ่อนแอในที่สุด

ตัวอย่างที่รัฐใช้การฟ้องคดีตามกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีฝ่ายตรงกันข้ามมีอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการอาศัย พรบ.คอมพิวเตอร์ฯ คำสั่งคสช.ที่ 3/2558 (ห้ามชุมนุมตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป) พรบ.ชุมนุมสาธารณะฯ, ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116(ข้อหายุยงปลุกปั่น), มาตรา 328 (ข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา), พ.ร.บ.ประชามติฯ ดำเนินการต่อผู้ที่เห็นต่างจากตนเอง เช่น คดีเวทีวิชาการ ไม่ใช่ค่ายทหาร, คดีคนอยากเลือกตั้ง, คดี อาจารย์ชาญวิทย์, คดี อาจารย์วรเจตน์, คดี คุณเอกชัย, คดีทนายอานนท์ และดำเนินคดีกับแกนนำพรรคคอนาคตใหม่

คดีของนายธนาพล อิวสกุล บรรณาธิการสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกันถูกดำเนินคดีจากรัฐด้วยการบุกจับตัวตรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) เมื่อ 29 มิถุนายน 2565 เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นมาตรการฟ้องปิดปากเพื่อตอบโต้ผู้ที่ออกมาเปิดโปงความลับที่รัฐต้องการปกปิด (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) และต่อมาคดีของนายธนาพล อิวสกุล บรรณาธิการบริหารสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน ถูกฟ้องข้อหาหมิ่นประมาท คดีแรกจากการแชร์ข้อความการอภิปรายไม่

ไว้วางใจของรังสิมันต์ โรม และคดีที่ 2 เมื่อวันที่ 3 พ.ค. 2566 คดีจากกรณีที่เขาแชร์บทการอภิปรายไม่ไว้วางใจของเบญจา แสงจันทร์(วัชชิรานนท์ ทองเทพ, 2566) แต่เมื่อย้อนไปช่วงปี 2558 ธนาพล อิวสกุล เดิมเป็นเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความกลัวในการใช้เสรีภาพในการแสดงออกด้วยการเข้าค่ายทหารเพื่อรับทัณฑ์ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 (ผู้อำนวยการแผนกเอเชียแปซิฟิก RSF, 2558, น. 8)

นอกจากนี้ข้อมูลสถิติจากสมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์ (2562, น. 6) พบว่า นักกิจกรรมทางการเมือง เป็นผู้ที่ถูกฟ้องคดีปิดปากถึงร้อยละ 27 กิจกรรมที่นำไปสู่คดีปิดปาก ด้วยการแสดงความคิดเห็นออนไลน์ การเข้าร่วมการประชุมการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เอกสารร้องเรียนรัฐบาล

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการฟ้องเพื่อหยุดการเรียกร้องทางการเมืองเป้าหมายคือนักกิจกรรมทางการเมืองเป็นอันดับที่มากที่สุด ประเด็นทางการเมืองมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น โดยมีกิจกรรมที่นำไปสู่การฟ้องมากที่สุดเรียกลำดับคือ การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เข้าร่วมการประชุม การจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ และเอกสารเรียกร้องต่อรัฐบาล (กฤษฎา ศุภวรรณะกุล ศิริรุ่ง ศรีสุทธิพิศาลภพ และคณะ , 2565, น. 60-61) การฟ้องคดีโดยหน่วยงานรัฐใช้อำนาจทางปกครองมีบทบาทสำคัญในการฟ้องคดีปิดปาก และจากการศึกษาข้อมูลคดีปิดปากในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นคดีอาญามากกว่าคดีแพ่ง ด้วยผลคือมีการสร้างภาวะที่หนักกว่าคดีแพ่งมาก แล้วการฟ้องร้องมาจากการฟ้องคดีโดยรัฐ คือกระบวนการชั้นพนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม เพราะการฟ้องคดีโดยรัฐใช้ทุนจํานวนน้อยมากในการฟ้องคดี

2. รูปแบบการฟ้องเพื่อหยุดการเรียกร้องฐานทรัพยากรธรรมชาติ

ภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ที่มีที่มาจากรัฐประหารปี 2557 ขบวนการชาวบ้านด้านทรัพยากรชาวบ้านต่างมีความคับข้องใจ กับการเรียกร้องการแก้ปัญหา

28 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ของรัฐบาล รัฐใช้กฎหมายและกำลังเข้าควบคุมและปราบปรามการเคลื่อนไหว อาทิ การใช้กำลังทหารติดตามข่มขู่ คุกคาม ผู้เคลื่อนไหว การจัดเวทีประชาคมในค่ายทหาร การใช้กฎหมายข่มขู่สาธารณะ เข้ามาควบคุมการเคลื่อนไหวขบวนการ การควบคุมเวทีวิชาการผ่านการขออนุญาตจากทหาร การที่รัฐบาลผลักดันโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ต่างๆ ที่ชาวบ้านรวมตัวกันคัดค้านกว่าทศวรรษ ข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีกับชาวบ้าน หลังจากเวลาเพียงแค่ 6 เดือน หลังจากออกคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ 64/2557 และ 66/2557 เพื่อหยุดบุกทำลายทรัพย์สินการป่าไม้ มีชาวบ้านถูกดำเนินคดีกว่า 500 คดี จะเห็นได้ว่าสถานการณ์การเคลื่อนไหวเรียกร้องฐานทรัพยากรเผชิญภาวะหยุดชะงักในบริบทการของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (ณัฐกานต์ อัครพงษ์พิศักดิ์, 2565, น. 93 - 94)

การฟ้องในรูปแบบนี้บริษัทเอกชนด้านทรัพยากร หรือโครงการพัฒนาดำเนินคดีในข้อหาหลักคือ ข้อหาหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา กับนักการเมือง นักวิชาการและเจ้าของของสำนักพิมพ์ โดยคดีแต่ละคดี คดีจะมีการมูลค่าการฟ้องสูง และพบว่าทั้งนี้จากสถิติจาก สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์ (2562, น. 6) พบว่า นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและกลุ่มชาวบ้านเป็นผู้ที่ถูกฟ้องคดีปิดปากถึงร้อยละ 39 การฟ้องคดีปิดปาก ได้แก่

คดีของอานตีฮอลล์ที่ถูกฟ้องฐานนำเสนอข้อมูลการละเมิดสิทธิแรงงานข้ามชาติในโรงงานผลไม้กระป๋องหรือกรณีเหมืองทองเมืองเลยที่บริษัททำเหมืองฟ้องทั้งข้อหาหมิ่นประมาทและพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ

กรณีบริษัทธรรมเกษตร ที่ออกมาฟ้องแรงงาน องค์กรพัฒนาเอกชน นักปกป้องสิทธิ และนักข่าว ที่ออกมาเปิดเผยเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิแรงงานในฟาร์มธรรมเกษตร เป็นจำนวนสูงถึง 39 คดี

คดีที่ผู้ประกอบการเหมืองแร่ที่จังหวัดเลยฟ้องเยาวชนที่รายงานข่าวเกี่ยวกับมลพิษจากเหมืองแร่ผ่านรายการโทรทัศน์ รวมถึงฟ้องสถานีโทรทัศน์ที่เผยแพร่ข่าวดังกล่าวด้วย

กรณีที่บริษัทผู้รับสัมปทานทำเหมืองหินที่เขาควา อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากกลุ่มชาวบ้านที่ทำหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานของรัฐในข้อหาหมิ่นประมาททางแพ่ง โดยเรียกค่าเสียหายถึง 60 ล้านบาท

จากกรณีข้างต้นประเด็นที่ถูกฟ้องคดีปิดปากเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมและโครงการพัฒนาในพื้นที่ชุมชน คนในชุมชนตลอดจนนักวิชาการ ได้ออกมาเสนอข้อเรียกร้อง ตีแผ่ความจริงกรณีเกี่ยวกับผลเสียที่เกิดจากโครงการพัฒนาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ

กรณีของตรีรัตน์ ศิริจันทโรภาส รองเลขาธิการพรรคไทยสร้างไทยถูกดำเนินคดีด้วยการพาดพิงสัญญาสัมปทานไฟฟ้าและได้รับหมายศาลอาญากรุงเทพใต้ คดีอาญาและแพ่ง จากที่บริษัทกัลฟ์ เจพีเอ็นเอส จำกัด ยักยอกใหญ่ในธุรกิจพลังงาน เป็นโจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหาย 100 ล้านบาท พร้อมกับนายรณกาจ ชินสำราญ และพรรคไทยสร้างไทย, กรณีเบญจา แสงจันทร์ สส.พรรคก้าวไกล ถูกฟ้องคดีนโยบายพลังงานของรัฐบาลว่าเอื้อต่อกลุ่มบริษัทกัลฟ์ จนทำให้กลายเป็นกลุ่มทุนพลังงานอันดับหนึ่ง(วัชชีรานนท์ ทองเทพ, 2566)

สฤณี อาชวานันทกุล นักเขียนและนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ ถูกบริษัทกัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ (Gulf Energy Development) ฟ้องคดีหมิ่นประมาท ทั้งในคดีแพ่งและอาญา พร้อมเรียกค่าเสียหายกว่า 100 ล้านบาท โดยกล่าวหาว่าได้เขียนกล่าวหาว่าบริษัท กัลฟ์ผูกขาดโรงไฟฟ้า(สำนักข่าวอิศรา, 2566)

30 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

เบญจา แสงจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อภิปรายไม่ไว้วางใจพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาในฐานะนายกรัฐมนตรี (ได้ออกคำสั่ง คสช. ฉบับที่ 54/2557 แต่งตั้งตนเองให้เป็นประธานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ) ถึงการเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนพลังงานนับตั้งแต่รัฐประหาร 22 พฤษภาคม ปี 2557 เป็นต้นมา เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มพลังงาน ส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อประเทศชาติและประชาชน เพราะทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นมาก พิจารณาจากสถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงและราคาน้ำมันเชื้อเพลิงสูงขึ้น ในขณะที่รายได้ของกลุ่มทุนพลังงานกลับมีความเติบโตแบบก้าวกระโดด(เบญจา แสงจันทร์, 2565b, น. 67)

ต่อมาปี 2564 ปรากฏว่าบริษัทกัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ มีนายสาวิทย์ รัตนาวดี ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและผู้ถือหุ้นใหญ่ ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มทุนพลังงานที่ ส.ส. เบญจา ได้กล่าวถึงในการอภิปราย ได้ฟ้องคดีหมิ่นประมาทและฟ้องคดีแพ่งคดีหมิ่นประมาทละเมิดและเรียกค่าเสียหายต่อ ส.ส. เบญจาเป็นจำนวน 100 ล้านบาท แต่อย่างไรก็ดี ส.ส.เบญจาชี้ว่า **ข้อมูลทั้งที่เป็นที่เผยแพร่ต่อสาธารณะไม่มีข้อความอันใดที่ฝ่าฝืนต่อความจริง**¹(เบญจา แสงจันทร์, 2565b, น. 67)

การฟ้องคดีปิดปากทั้ง 2 รูปแบบข้างต้น ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกดำเนินคดี ดังนี้ 1) ปิดกั้นการถกเถียงอภิปรายประเด็นสำคัญ 2) ขาดการตรวจสอบการใช้อำนาจของบริษัทและรัฐ 3) ผลักดันประชากรกลุ่มเปราะบางและยากจนให้เป็นคนขายขอบ 4) การมีค่าใช้จ่ายที่มาจากเงินภาษีของประชาชน 5) การเป็นตัวอย่างที่เป็นอันตรายและ

¹ ดูเพิ่มจากเอกสารคำให้การของ ส.ส.เบญจา ในฐานะจำเลยเมื่อวันที่ 27 ก.ค. 2564 ต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ โดยมีความจำนงเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้น(เบญจา แสงจันทร์, 2565b, น.68 - 73)

สร้างความหวาดกลัวในการสิทธิเสรีภาพ(สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์, 2562, น. 9) การฟ้องค่าเสียหายจำนวนมากดังกรณีตัวอย่าง สังเกตได้ว่าโจทก์ไม่คาดหวังที่จะชนะคดีจริง ๆ จึงมีลักษณะเป็นการฟ้องคดีปิดปากอย่างหนึ่ง

4.6 ปัญหาการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมหรือการฟ้องคดีปิดปากในประเทศไทย

ในประเด็นปัญหาการฟ้องคดีปิดปาก ผู้วิจัยจะมุ่งชี้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกฟ้องโดยตรง ไม่ใช่ประเด็นการวินิจฉัยทางกฎหมาย แต่เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบเพื่อทราบความทุกข์ยากของผู้ถูกฟ้องคดี ด้วยการวิเคราะห์เอกสารและฐานข้อมูล ทำให้เกิดความเข้าใจต่ออิทธิพลของการใช้กลไกทางกฎหมายเป็นเครื่องมือจัดการทางการเมือง ย่อมมีอำนาจไปกระทบผู้ถูกฟ้องโดยตรง 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1. สภาพของผู้ฟ้องคดีที่ต้นทุนรวมที่สูญเสียน้อยกว่า

สาเหตุการฟ้องคดีปิดปากในคดีอาญา เนื่องจากการดำเนินคดีไม่ว่าการฟ้องด้วยตนเองหรือร้องทุกข์ให้พนักงานสอบสวนคดีอาญาเป็นแนวทางที่ให้ประโยชน์รวม (Total Benefit) กับผู้ดำเนินคดีมากกว่า ต้นทุนรวม (Total Cost) ที่ผู้ดำเนินคดีจะต้องสูญเสีย(ปกป้อง ศรีสนิท, 2561, น. 16) กล่าวคือ ในการลงทุนด้านคดีคดีอาญานั้นไม่มีค่าขึ้นศาลและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและโทษทางอาญามีผลรุนแรงและกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายและทรัพย์สินของผู้ถูกดำเนินคดี อีกทั้งมีประวัติอาชญากรรมที่กระทบต่อผู้ถูกฟ้องคดีในด้านการงานและความสัมพันธ์กับสังคม การตีตราทางสังคม เหตุนี้ทำให้การดำเนินคดีอาญาย่อมสร้างความเสียหายแก่ผู้ถูกดำเนินคดีเป็นอย่างมาก

32 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ผู้ฟ้องคดีจะเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือในการบังคับและสร้างอำนาจต่อรองกับผู้ถูกดำเนินคดีเพื่อให้ตนมีฐานะสูงกว่าในการประนีประนอมยอมความและประโยชน์อื่นๆ

“การฟ้องเป็นคดีอาญา เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท **ค่อนข้างสะดวกและมีต้นทุนต่ำ เพราะเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมอาญาจะเข้ามาช่วยดำเนินคดีแทนผู้เสียหาย** ซึ่งต่างจากกรณีการดำเนินคดีทางแพ่ง นอกจากนี้ข้อหาหมิ่นประมาททางอาญาก็มีบทกำหนดโทษจำคุกด้วย เอื้อต่อการสร้างสภาวะความกดดันและความกลัวให้กับจำเลย”(เสาวนีย์ แก้วจุลกาญจน์, 2565)

สะท้อนให้เห็นถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้เกิดความยุ่งยากในกระบวนการเป็นภาระตกอยู่กับผู้ถูกฟ้องหรือจำเลยในคดีอาญา ตั้งแต่ขั้นตำรวจ ชั้นอัยการ และชั้นศาล กลายเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีแทน ส่งผลให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรทั้งเงินและเวลาเป็นจำนวนมาก แต่ต้นทุนการฟ้องต่ำ ไม่เพียงแค่นั้นอาจเกิดสภาวะความเครียดและความกังวลต่อผู้ถูกฟ้องคดี ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความไม่คุ้มค่าด้านนิติเศรษฐศาสตร์ และความไม่คุ้มค่าของงบประมาณของรัฐ งบประมาณของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ (2554) ศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ได้ชี้ว่า การยกเลิกความผิดทางอาญาสำหรับความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาท ทำให้ต้นทุนของรัฐลดลงประมาณ 7,995 บาทต่อคดี (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ, 2554; สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 2562a, น. 47)

จากการศึกษาของกฤษฎา ศุภวรรณะกุล ศิริรุ่ง ศรีสุทธิพิศาลภพ และคณะ (2565, น. 61) การฟ้องคดีอาญาสูงถึงกว่าร้อยละ 90 เพราะส่วนใหญ่นั้นเป็นการฟ้องคดีโดยหน่วยงานรัฐ ผู้ฟ้องคดีไม่ได้ดำเนินการดำเนินคดีด้วยตนเอง แต่ให้พนักงานอัยการ

ฟ้อง เมื่อเป็นคดีอาญาพนักงานอัยการก็ไม่กล้าใช้อำนาจสั่งคดีไม่ฟ้อง จึงโยนการตัดสินใจ ตัดสินคดีไปยังศาลยุติธรรมต่อไป ส่วนการฟ้องแพ่งร้อยละ 5 น้อยมากเพราะการฟ้องแพ่งผู้ฟ้องจะต้องดำเนินการตรงไปที่ศาลยุติธรรมเองเลย มีทั้งค่าใช้จ่ายและขั้นตอนที่ตนต้องดำเนินการเองทั้งสิ้น สอดคล้องกับผลการสำรวจการฟ้องคดีปิดปาก SLAPP ในประเทศไทยจึงเน้นหนักด้วยการใช้เจ้าหน้าที่รัฐมาเป็นเครื่องมือและใช้กระบวนการยุติธรรมทำงานแทน โดยที่ผู้ฟ้องแทบไม่ต้องดำเนินการใดๆต่ออีก

ผู้ฟ้องคดีปิดปากมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยผลประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมที่เป็นผลพลอยได้ มุ่งหวังทำลายแรงจูงใจในการติดตาม ตรวจสอบประเด็นสาธารณะ เพราะได้สร้างความกลัวจากโทษทางอาญาที่เป็นผลร้ายต่อจำเลย(สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, 2562c, น. 17) กล่าวโดยสรุปคือ ผู้ฟ้องคดีทางอาญา อาศัยกฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการคุกคามผู้ถูกดำเนินคดีเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์จากกลุ่มขู่เพื่อยับยั้งการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ²

2. การฟ้องหรือการร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาจำเลยหรือผู้ต้องหา

กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา และกรณีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ที่นำมาเป็นข้อหาใช้ในการดำเนินคดีเพื่อระงับกรณี

² โดยส่วนมากการฟ้องคดีปิดปากในคดีอาญา ฝ่ายผู้ฟ้องหรือโจทก์มีทรัพยากรมากกว่า และมีความสามารถในการจ้างทนายความที่มีประสบการณ์ในการบรรยายฟ้องอย่างดี นับว่าเป็นทรัพยากรการฟ้องที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และกฎหมายอาญา มีโทษที่ไปกระทบด้วยการจำกัดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนโดยตรง

34 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ส่วนร่วม โดยลักษณะเฉพาะ คือ กรณีที่ประชาชนได้ใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นลงไปในสื่อสารสังคมออนไลน์หรือกรณีอื่น ศาลถือว่ากรณีเช่นนี้ถือว่าการเสียหายเกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร ตามฎีกาที่ 319/2560 ประกอบกับคงความผิดนี้เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดิน จึงทำให้ผู้ฟ้องหรือร้องทุกข์เพื่อปิดปากเลือกดำเนินคดีในท้องที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของจำเลยเพื่อสร้างความลำบากในการให้ปากคำหรือการต่อสู้คดี เกิดภาระในด้านการเดินทาง ค่าน้ำมัน ค่าเสียโอกาสในการทำงาน หรือค่าเสียโอกาสอื่นๆ ตกแก่ผู้ต้องหาซึ่งต้องเดินทางมาให้ปากคำแก่พนักงานสอบสวนในท้องที่ห่างไกล

ตารางที่ 3 สรุปประเด็นปัญหา

ประเด็นหลัก	ปัญหาที่เกิดขึ้น
1. สภาพของผู้ฟ้องที่ต้นทุนรวมสูญเสียน้อยกว่า	- การดำเนินคดีไม่ว่าการฟ้องด้วยตนเองหรือ ร้องทุกข์ให้พนักงานสอบสวนคดีอาญาเป็นแนวทางที่ให้ประโยชน์ร่วมกับผู้ดำเนินคดีมากกว่าต้นทุนรวม (Total Cost) ที่ผู้ดำเนินคดีจะต้องสูญเสีย
2. การฟ้องหรือการร้องทุกข์ในท้องที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาจำเลยหรือผู้ต้องหา	- กรณีการร้องทุกข์ การสอบปากคำของพนักงานสอบสวน และการฟ้องคดีต่อศาลที่เขตอำนาจที่ห่างไกล ทำให้เกิดภาระแก่ตัวของผู้ถูกดำเนินคดี สร้างอุปสรรคต่อวิถีชีวิตผู้ถูกดำเนินคดี

ที่มา: ผู้วิจัย, (2567)

จากประเด็นข้างต้นที่เสนอมากฤษฎา ศุภวรรธนะกุล ศิริรุ่ง ศรีสุทธิพิศาล ภพ และคณะ (2565, น. 90) แม้การฟ้องคดีปิดปาก หรือ SLAPP แม้จะไม่มี ความชัดเจนเป็นพื้นที่สีเทา ต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนมีสิทธิที่จะไปต่อสู้ในชั้นศาล แต่จะเห็นได้ อย่างประจักษ์กระบวนการต้องใช้ต้นทุนทุกอย่างมีทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และภาวะบัน ทอนทางจิตใจของผู้ถูกฟ้องและครอบครัว

บทสรุป

จากการข้อมูลจากการรวบรวมสารสนเทศข้อหาของคดีปิดปาก SLAPP ใช้ กฎหมายเป็นเครื่องมือด้วยการพิจารณาจากประโยชน์สาธารณะและการเคลื่อนไหว ทางการเมืองเป็นหลัก โดยกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่มักตกเป็นเหยื่อ จำเลยในคดีฟ้องปิด ปากโดยส่วนใหญ่ คือกลุ่มนักสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง ข้อหาแห่งคดี ได้แก่ ข้อหาฐานหมิ่นประมาท ข้อหาตามพระราชบัญญัติว่าด้วย การกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ข้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงและความสงบ เรียบร้อยของประชาชน ข้อหาความผิดตามพระราชบัญญัติชุมนุมสาธารณะ ด้านการ ฟ้องคดีที่มาจากกลไกของรัฐ คือการฟ้องผ่านพนักงานอัยการที่มากกว่าการฟ้องด้วย ตนเองของเอกชนเพราะใช้ต้นทุนน้อยกว่า

สถานการณ์การฟ้องคดีปิดปากย่อมทำให้ผู้คนเกิดความเหนียวล่าใน กระบวนการยุติธรรมและสร้างผลเสียต่อเสรีภาพที่แสดงออกและสิทธิทางการเมืองใน ที่สุด การฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้งและไปยับยั้งความจริง ย่อมทำให้ผู้ถูกฟ้องกดดัน ไม่กล้าสู้คดีต่อไป เกิดความไม่เป็นธรรม เมื่อการพิจารณาคดีล่าช้า ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่าย ในการต่อสู้คดีจำนวนมากและเสียเวลานาน ผลโดยตรงอีกประการหนึ่งคือ ปัญหา กฎหมายอาญาเพื่อและปริมาณคดีในศาลเพิ่มจำนวนขึ้นจนไม่อาจอำนวยความสะดวก

36 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ให้กับผู้อื่นที่มีความเดือดร้อนที่จะมาในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ซึ่งเรียกว่า “คดีรกรงศาล”

ในขณะที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในบริบทของโลก เช่นเดียวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทย เป้าหมายด้านการส่งเสริมความสงบสุขที่ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม ดังเห็นได้จากงานของจิรวัดน์ สุริยะโชติขยางกุล และนภริฎ พิศลยบุตร (2560, น.38 และ 369) พบว่า รัฐควรที่จะมีการปรับใช้กฎหมายป้องกันการฟ้องคดีปิดปาก เพื่อแก้ไขปัญหาการลิดรอนการมีส่วนร่วมของสาธารณะ (Anti-SLAPP) พร้อมทั้งระบุแนวทางแก้ปัญหาด้วยการพิสูจน์คดีในชั้นศาล ย่อมเห็นได้ประจักษ์ถึงความสำคัญของประเด็นปัญหาข้างต้น ดังนั้นกรณีการฟ้องปิดปากนั้นเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญและให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะสังคมใดที่มีการใช้ “การฟ้องปิดปาก” มากก็แสดงให้เห็นว่าสังคมนั้นปราศจากความเป็นนิติรัฐ นิติธรรม (ชานาญ จันทรเรือง, 2561) และไม่เป็นไปเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย อีกทั้งเป็นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถาบันประชาธิปไตย และอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์เช่นนี้อาจเป็น “ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของระยะเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยของไทยที่สุดท้ายแล้วไม่สามารถประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตย (democratic consolidation) กล่าวคือ เปลี่ยนผ่านแล้วกลับไม่เป็นประชาธิปไตย (ดังความคาดหวังทั้งทางทฤษฎีและในชีวิตจริง)” (สุรชาติ บำรุงสุข, 2562) หรือกล่าวอย่างถึงที่สุดว่าประชาธิปไตยไม่เข้มแข็งไม่ตั้งมั่นกลายเป็นกระบวนการย้อนกลับ (reverse process) กลับเป็นเผด็จการอำนาจนิยม ซึ่งการฟ้องคดีปิดปากอาจเป็นปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาอันสำคัญยิ่งในกระบวนการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

- Chris Park and Michael Allaby. (2013). *A Dictionary of Environment and Conservation*. Oxford U.K.: University of Oxford.,
- Geore W. Pring and Penelope Canan. (1996). *SLAPPs Getting Sued for Speaking Out* Philadaphia: Temple University Press.
- King, N. (2004). Using templates in the thematic analysis of text C. Cassell & G. Symon *Essential guide to qualitative methods in organizational research* (257-270). UK London: Sage.
- กฤตนันท์ เตนากุล และวรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2566). มาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสทุจริตจากการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์. วารสารสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7 (1) มกราคม-มีนาคม.
- กฤษฎา ศุภวรรณะกุล ศิริรุ่ง ศรีสุทธิพิศาลภพ และคณะ. (2565). *SLAPP* หนึ่งฝันกับการถูกฟ้องปิดปาก (1) (อรพิน ลิลิตวิศิษฎ์ และฐิติพันธ์ พัฒนมงคล). กรุงเทพฯ: ชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม ร่วมกับมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน ฝ่ายพัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมือง สำนักเครือข่ายและการมีส่วนร่วมสาธารณะ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) และ CCFD-Terre Solidaire
- โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw). (2552). โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน หรือ iLaw. <https://www.ilaw.or.th/about-us>

38 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

จตุพร โอว์ฒนาพานิช. (2564). มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการฟ้องคดีปิดปากในคดีอาญา. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (คณะนิติศาสตร์).

จตุพร โอว์ฒนาพานิช. (2565). มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการฟ้องคดีปิดปากในคดีอาญา. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 40 (2) กรกฎาคม.

จิรวัดน์ สุริยะโชติชยางกุล และนภริฎ พิศลยบุตร. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาวิจัย การสำรวจสถานะของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์สังคม และกฎหมายสำหรับเป้าหมายที่ 16: การส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึง ความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จุมพล หนีพานิช. (2551). ารวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (2). กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจณิตตา จันทวงษา. (2566). ไปให้ไกลกว่า ‘นิรโทษกรรม’ พาสังคมไทยเปลี่ยนผ่านสู่ความยุติธรรม. from 101 Public Policy Think Tank

ศูนย์ความรู้นโยบายสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลง และThe 101.Word
https://www.the101.world/transitional-justice-thai-politics/?fbclid=IwAR2kvDfL4ZOrgWFevyuhnqvrI8rcqQwA_u62x1UZOZ0RbS5a0iktJmLJBBil

ชำนาญ จันท์เรือง. (2561). การฟ้องปิดปาก. <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=2039>

- ณัฐ จิตพิทักษ์กุล. (2563). แนวคิด พัฒนาการ และการพิจารณาเรื่องการค้าเนคตีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาบังคับในกฎหมายไทย. วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8 (1) มกราคม-มิถุนายน
- ณัฐ จิตพิทักษ์กุล. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีการแก่งฟ่อง. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (นิติศาสตร์ สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม).
- ณัฐกานต์ อัครพงษ์พิศักดิ์. (2565). จาก "ถนน" สู่ "สภา": การตั้งพรรคสามัญและการลงสมัครรับเลือกตั้งของเอ็นจีโอและนักกิจกรรมในพรรคอนาคตใหม่. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม, 73-106.
- ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สภาปัญหาและสู่ทางสนับสนุนสิทธิในการรวมกลุ่มบนโลกไซเบอร์เพื่อแสดงออกในประเด็นฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2564). 14 ไอเดียสร้างสรรค์ ต่อต้านการ ‘ฟ่องคดีตบปาก’. Retrieved from https://themomentum.co/ruleoflaw-slapps/?fbclid=IwAR2xmugg07Po4a6DbgC5PZbRBhdvqsXwhgpdPoiUr_-Sfo0peFyDZcP5810
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). ‘ฟ่องปิดปาก’ มาตรการตอบโต้ผู้เปิดโปงความลับที่รัฐอยากปกปิด. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/101750?fbclid=I>

40 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

wAR1ACAQBqIKWmuglGEa4Gdtq2Dx3A0k69bbAnW-
y_1EOIHDSABSzolb0J1M

ธนธร จิรจุริช. (2567). ย้อนเหตุการณ์ #นักข่าวโดนจับ จากการปฏิบัติหน้าที่.

<https://theactive.net/data/journalist-arrested-history/>

นวนน้อย ตรีรัตน์. (2559). ว่าด้วย SLAPPs.

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1381491061

นิธิกร ชรรมลิ่งกา. (2567). ศาลให้ประกันตัว นักข่าว-ช่างภาพอิสระ หลังมีคำสั่ง
อนุญาตให้ฝากขัง คดีสนับสนุนทำลายโบราณสถาน. from

Workpointtoday <https://workpointtoday.com/matilda-the-musical/>

บรรณาธิการไทยรัฐออนไลน์. (2567). ฟ้องปิดปากนักกิจกรรมมลายู ปัญหาภาคใต้ใน
รัฐบาลพลเรือนยังถูกแก้ด้วยวิธีเดิมๆ คือ การทหารนำการเมือง.

https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/104137?fbclid=IwAR1X6rwhJqXIUsPZOVmwHd1r6oSK8SqUVA_E6OQeWQsuvNDW9Ax_9XzMME

บีบีซีไทย. (2566). เปิดสถิติ นักกิจกรรมภาคใต้ถูกฟ้องปิดปาก (SLAPP) หรือไม่
กองทัพชี้แจงอย่างไร.

https://www.bbc.com/thai/articles/c0dy9003w84o?fbclid=IwAR08_8TDddZJuCQd4mh-Fo6nEcuZphE5TyLRZuDqmGaDEyk-qRNTJgLBYaE

- เบญจจา แสงจันทร์. (2565a). การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13 (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่ 1) เป็นพิเศษ เพื่อพิจารณาญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี วันที่ 25 กรกฎาคม 2565. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เบญจจา แสงจันทร์. (2565b). พุดถึงข้างกลางสภา. กรุงเทพฯ: บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2561). กฎหมายต่อต้านการดำเนินคดีเพื่อยับยั้งการมีส่วนร่วมทางสาธารณะ (Ati-SLAPP Law) วารสารวิชาการสิทธิมนุษยชน (*Thailand Human Right Journal*) 3 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม
- ประชาไท. (2565). เปิดตัวหนังสือ 'สร้างความเข้าใจฟ้องปิดปาก' เครื่องมือสร้างความปลอดภัยรายงานข่าวสำหรับทุกคน.
<https://prachatai.com/journal/2022/09/100662>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2567). ศาลอนุญาตให้ฝากขัง-ให้ประกันนักข่าวประชาไท สนับสนุนคนร้ายฟันสีพระราชาวัง.
<https://mgronline.com/crime/detail/9670000013290>
- ผู้อำนวยการแผนกเอเชียแปซิฟิก RSF. (2558). รายงานผลกระทบของ รัฐประหารปี 2557 ต่อสื่อมวลชน (*Reporters Without Borders For Freedom of Information*) Paris: BENJAMIN ISMAÏL.
- มงคล บางประภา. (2564). เสวนาสถานการณ์การคุกคามสื่อสิ่งแวดล้อมโดยการฟ้องกลับแก่งในประเทศไทย กรุงเทพฯ: ชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม.
- มติชนออนไลน์. (2567). นายเตรียมเสนอยื่นคำนำฝากขัง 2 นักข่าว ไปทำข่าวแต่โดนจับ ฝากข้อตั้งคำถามกับ ตร.
https://www.matichon.co.th/local/crime/news_4422493

42 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

รุ่งระวี สุนทรวิระ. (2560). การดำเนินคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทเพื่อยับยั้งการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายอาญา)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (คณะนิติศาสตร์).

วัชชีรานนท์ ทองเทพ. (2566). *SLAPPS*: เหตุใด กลุ่มวิพากษ์สังคมและธุรกิจตกเป็นเป้าฟ้องปิดปากมากขึ้น: BBC Thai.

วีรดา แซ่ลิ้ม. (2564). เสวนาสถานการณ์การคุกคามสื่อสิ่งแวดล้อมโดยการฟ้องก่อกวนแกล้งในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม.

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2557). ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน.

Retrieved from <https://tlhr2014.com/about>

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2566). ข้อเสนอแนะในการยุติการดำเนินคดีทางการเมืองนับตั้งแต่รัฐประหาร 2557 – ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน.

ศูนย์วิจัยดิเรกชัยนาม. (2563). เสวนาวิชาการ ประตุไม่ปิดตาย: การคุกคาม เสรีภาพ และความเป็นอารยะในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์และคณะ. (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์เล่ม 1 เรื่อง นิติเศรษฐศาสตร์ของระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย (โครงการวิเคราะห์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยเศรษฐศาสตร์ *Economic Analysis of Criminal Law*) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2551). สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน.

<https://naksit.net>

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2562a). รายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ. กรุงเทพฯ:

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2562b). รายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะจากการถูกฟ้องคดี. กรุงเทพฯ:

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2562c). รายงานข้อเสนอแนะต่อการคุ้มครองผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะจากการถูกฟ้องคดี. กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชนและมูลนิธิสืบสวนวัฒนธรรม.

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน. (2562d). รายงานวิจัย *SLAPP* คดีฟ้องปิดปาก. กรุงเทพฯ.

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์. (2562). *SLAPP* คืออะไรและทำไมเราถึงต้องให้ความสำคัญ การทำให้เสียงวิจารณ์เงียบลงในไทยและประเทศอื่นๆ ทั่วโลก. กรุงเทพฯ: สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและไอลอร์.

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2567). แลกเปลี่ยนสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย กรณีนักข่าวสำนักข่าวประชาไท และช่างภาพอิสระถูกตำรวจจับกุมตามหมายจับศาลอาญาฯ. กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.

สำนักข่าวอิศรา. (2566). กฎหมายป้องกันฟ้องปิดปาก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อต้านทุจริต -ปกป้องประโยชน์สาธารณะ.

44 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

<https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/118917-isranewsss-3.html>

สุทธิดา ใจสำริด. (2563). ปัญหากรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา: ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. (คณะนิติศาสตร์).

สุรชาติ บำรุงสุข. (2562). สุรชาติ บำรุงสุข | ระบอบพันทางกับ การเปลี่ยนผ่านแบบ ไตรภาค. มติชนสุดสัปดาห์.

เสาวนีย์ แก้วจุลกาญจน์. (2564). เสวนาสถานการณ์การคุกคามสื่อสิ่งแวดล้อมโดยการฟ้องก่อกวนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม.

เสาวนีย์ แก้วจุลกาญจน์. (2565). เปิดตัวหนังสือ ‘สร้างความเข้าใจการถูกฟ้องปิดปาก (SLAPP)’ “หนึ่งฝัน”กับการถูกฟ้องคดีปิดปาก โดยชมรมนักข่าวสิ่งแวดล้อม ร่วมกับ มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน Community Resource Center (CRC) คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล International Commission of Jurists: ICU และ สำนักเครือข่ายสารธารณะ ไทยพีบีเอส In. กรุงเทพฯ: SEA Junction หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร.

อังคณา นีละไพจิตร. (2565). รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนทั่วโลก ประจำปี 2564-2565 ในการประชุมแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล กรุงเทพฯ: แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย.

ปรากฏการณ์ภูมิปัจเจกนิยม: กรณีศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มมาตรการทางการค้า ในโลกยุคโลกาภิวัตน์

สรายุธ รัศมี*

บทคัดย่อ

ภูมิปัจเจกนิยม (individualism) เป็นการเปลี่ยนแปลงจากความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระดับโลก ไปสู่การใช้นโยบายที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ระดับชาติและการพึ่งพาตนเอง ปรากฏการณ์นี้ได้รับแรงกระตุ้นจากปัจจัยหลายประการ เช่น ความตึงเครียดทางการเมือง ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ และความท้าทายทางสังคม เช่น ความไม่เท่าเทียมของรายได้ การคุ้มครองทางการค้า (Trade Protectionism) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภูมิปัจเจกนิยม ประกอบด้วยนโยบายต่าง ๆ เช่น การตั้งกำแพงภาษี การจำกัดการนำเข้า และการสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศ มาตรการเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดการพึ่งพาสินค้าต่างประเทศและปกป้องเศรษฐกิจในประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดผลกระทบในระบบเศรษฐกิจโลก ปัจจัยหลักที่ผลักดันลัทธิกีดกันทางการค้า เช่น ลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Nationalism) แรงกดดันจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก และความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ สถานการณ์สำคัญที่พบได้แก่ สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ภาษีสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป และโครงการ Make in India ของอินเดีย การเพิ่มมาตรการคุ้มครองทางการค้า

* สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

email: Sarayoot.r@kkumail.com

ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ภูมิปัจเจกนิยม สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แม้ว่านโยบายเหล่านี้จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติ แต่ก็เสี่ยงต่อการทำลายข้อได้เปรียบของโลกาภิวัตน์ เช่น ประสิทธิภาพ นวัตกรรม และความร่วมมือระหว่างประเทศ การสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ระดับชาติและความร่วมมือระดับโลกจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในโลกที่เชื่อมโยงถึงกันในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ภูมิปัจเจกนิยม, มาตรการทางการค้า, ยุคโลกาภิวัตน์

The Phenomenon of individualism: A Case Study of Increasing Trade Measures in the Globalization

Sarayoot Ratsamee **

Abstract

Individualism is a shift from global economic interconnections toward policies focused on national interests and self-reliance. This phenomenon is driven by various factors, including political tensions, economic uncertainties, and social challenges such as income inequality.

** Faculty of Education, Khon Kaen University

Email: Sarayoot.r@kkumail.com

Trade protectionism, which is at the core of individualism, includes policies such as imposing tariffs, restricting imports, and supporting domestic industries. These measures aim to reduce dependence on foreign goods and protect the national economy. However, they also have an impact on the global economic system. Key factors driving trade protectionism include economic nationalism, the impact of global economic crises, and geopolitical tensions. Notable situations include the trade war between the U.S. and China, the European Union's environmental tariffs, and India's "Make in India" initiative. The increase in trade protection measures, as part of the individualism phenomenon, reflects the complexity of the interplay between economic, political, and social factors. While these policies aim to protect national interests, they also risk undermining the benefits of globalization, such as efficiency, innovation, and international cooperation. Striking a balance between national interests and global cooperation is crucial for fostering sustainable economic growth in today's interconnected world.

Keywords: Individualism, trade measures, globalization

บทนำ

ในยุคที่โลกกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในระดับโลก ปรากฏการณ์ใหม่ที่กำลังทวีความสำคัญในศตวรรษที่ 21 คือ "ลัทธิปัจเจกนิยม" (individualism) ซึ่งสะท้อนถึงการที่ประเทศต่าง ๆ หันมาเน้นการดำเนินนโยบายที่คำนึงถึงผลประโยชน์ระดับชาติมากขึ้น แทนที่จะให้ความสำคัญกับความร่วมมือในระดับพหุภาคีหรือโลกาภิวัตน์แบบดั้งเดิม ลัทธิปัจเจกนิยมแสดงออกผ่านการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เช่น มาตรการคุ้มครองทางการค้า (Trade Barriers) การกำหนดภาษีนำเข้าสูง (Protectionist Tariffs) และนโยบายปกป้องตลาดในประเทศ (Domestic Market Protection) เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ ปรากฏการณ์นี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ได้รับแรงสนับสนุนเพิ่มขึ้นในบริบทปัจจุบันที่โลกกำลังเผชิญกับปัจจัยเร่งหลายประการ เช่น การระบาดของโรค COVID-19 ซึ่งกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานโลกอย่างรุนแรง ความตึงเครียดทางการค้าระหว่างประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีน และการเปลี่ยนแปลงของระบบการค้าโลกที่เคยพึ่งพาความร่วมมือพหุภาคีในกรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ความไม่แน่นอนเหล่านี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปรับตัวโดยการนำลัทธิปัจเจกนิยมมาเป็นกรอบในการดำเนินนโยบาย

Baldwin (2016) กล่าวว่า ลัทธิปัจเจกนิยมคือแนวโน้มที่ประเทศต่าง ๆ ใช้นโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นผลประโยชน์ของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งรวมถึงการพยายามสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดโลกผ่านมาตรการทางการค้า การอุดหนุนภาคอุตสาหกรรมในประเทศ และการใช้ข้อกำหนดด้านความปลอดภัยทางเศรษฐกิจและการเมือง ตัวอย่างเช่น การที่รัฐบาลหลายประเทศห้ามการส่งออกสินค้าจำเป็น เช่น อุปกรณ์ทางการแพทย์ ในช่วงวิกฤต COVID-19 หรือการที่ประเทศในยุโรปเร่ง

พัฒนาเทคโนโลยีในประเทศเพื่อลดการพึ่งพาประเทศอื่น เช่น จีนและสหรัฐฯ (Rodrik, 2018) ส่งผลให้เกิดแง่มุมที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนแปลงของระบบการค้าโลก ดังที่ Evenett (2021) กล่าว การแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงทำให้การค้าระหว่างประเทศไม่เพียงแต่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนสินค้า แต่ยังคงกลายเป็นสนามรบที่แต่ละประเทศพยายามสร้างความมั่นคงและอำนาจในเชิงยุทธศาสตร์ ตัวอย่างเช่น สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลกในวงกว้าง และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานทั่วโลกอย่างถาวร (World Trade Organization, 2022) 2) การระบอบของ COVID-19 วิฤตการณ์ด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นทั่วโลกเผยให้เห็นจุดอ่อนของโลกาภิวัตน์ เช่น การพึ่งพิงสินค้านำเข้าจากประเทศใดประเทศหนึ่งมากเกินไป ทำให้หลายประเทศเริ่มทบทวนและปรับเปลี่ยนนโยบายการค้าและการผลิต เพื่อเพิ่มความยั่งยืนและความปลอดภัยทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ (UNCTAD, 2021) และ 3) ความสำคัญต่อประเทศกำลังพัฒนา สำหรับประเทศกำลังพัฒนา การเพิ่มมาตรการทางการค้าในบริบทของลัทธิปัจเจกนิยมอาจเป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย โอกาสมาจากการพัฒนาขีดความสามารถในประเทศ แต่ความท้าทายคือ การเผชิญกับมาตรการคุ้มครองทางการค้าจากประเทศพัฒนาแล้วที่อาจลดโอกาสในการส่งออกของตนเอง

บทความวิชาการเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาการอธิบายปรากฏการณ์ลัทธิปัจเจกนิยมในแง่มุมต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจและการค้า วิเคราะห์ผลกระทบของมาตรการทางการค้าต่อระบบเศรษฐกิจโลกและการเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทานเสนอกรณีศึกษาที่แสดงถึงการปรับตัวของประเทศต่าง ๆ ภายใต้บริบทของลัทธิปัจเจกนิยม และสำรวจแนวทางที่ประเทศกำลังพัฒนาสามารถรับมือและปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจโลก นำเสนอให้เห็นถึงความซับซ้อนในยุคโลกา

ภิวัดน์ ที่ความร่วมมือและการแข่งขันเกิดขึ้นพร้อมกัน การบริหารจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์และการส่งเสริมความร่วมมือระดับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญ เพื่อป้องกันการแตกแยกและสร้างเสถียรภาพให้กับระบบโลกในอนาคต

ภูมิปัจเจกนิยม: แนวคิดและพื้นฐานทางทฤษฎี

ภูมิปัจเจกนิยม (individualism) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างภูมิศาสตร์การเมือง (Geopolitics) และ เศรษฐศาสตร์การค้า (Economics) โดยเน้นความสำคัญของการใช้มาตรการเศรษฐกิจเพื่อผลักดันเป้าหมายด้านความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ แนวคิดนี้สะท้อนถึงการที่ประเทศต่าง ๆ เลือกที่จะดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการปกป้องและพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองเป็นอันดับแรก แทนที่จะอาศัยความร่วมมือในระดับนานาชาติที่เคยเป็นหลักการสำคัญในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถเข้าใจได้ผ่านองค์ประกอบสำคัญ เช่น 1) รากฐานจากภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิปัจเจกนิยมได้รับอิทธิพลจากแนวคิดภูมิศาสตร์การเมืองซึ่งเน้นการใช้ “พื้นที่” และ “ทรัพยากร” เป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจและอิทธิพลในระดับโลก ประเทศที่มีทรัพยากรสำคัญ เช่น น้ำมัน พลังงาน หรือแร่ธาตุที่หายาก มักใช้ทรัพยากรเหล่านี้เป็นกลไกต่อรองในเวทีระหว่างประเทศ (Allison, 2017) ตัวอย่างเช่น รัสเซีย ใช้การส่งออกพลังงานเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจในยุโรปตะวันออก โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดความขัดแย้งกับยูเครนในปี 2022 2) กระแสทวนกลับของโลกาภิวัตน์ (Deglobalization) ดังที่ Rodrik (2018) กล่าวถึง ภูมิปัจเจกนิยมที่มักถูกมองว่าเป็นผลสืบเนื่องจากกระแสการปฏิเสศโลกาภิวัตน์ ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 โลกาภิวัตน์ซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นหนทางในการเชื่อมโยงประเทศต่าง ๆ และลดความเหลื่อมล้ำ กลับถูกตั้งคำถามเมื่อประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร พบว่า ตนเองสูญเสียอุตสาหกรรม

ภายในประเทศไปยังประเทศที่มีค่าแรงถูกกว่า เช่น จีนและเวียดนาม การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่แรงงานและชนชั้นกลางในประเทศพัฒนาแล้ว ส่งผลให้ผู้นำประเทศเหล่านี้หันมาใช้นโยบายปกป้องตลาดในประเทศ เช่น การเพิ่มภาษีนำเข้าและการเจรจาข้อตกลงการค้าแบบทวิภาคีแทนการพึ่งพาท้องถิ่นระหว่างประเทศ 3) การใช้นโยบายเศรษฐกิจเพื่อความมั่นคงของชาติ ภูมิปัญญาเดิมมองว่าเศรษฐกิจไม่ใช่แค่เรื่องของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์สำหรับการรักษาความมั่นคงของชาติ (Kaplan, 2012) และรายงานจากกระทรวงการคลัง (2565) ตัวอย่างเช่น การที่รัฐบาลจีนใช้โครงการ “Made in China 2025” เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตก หรือการที่สหรัฐฯ ห้ามบริษัทเทคโนโลยีภายในประเทศส่งออกเซมิคอนดักเตอร์ให้จีนในปี 2023 เป็นต้น 4) การเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทานโลก การกระจายตัวของห่วงโซ่อุปทานในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้หลายประเทศต้องพึ่งพิงประเทศอื่นในการผลิตสินค้าและวัตถุดิบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ตัวอย่างเช่น การผลิตรถยนต์ที่ต้องใช้เซมิคอนดักเตอร์จากไต้หวัน แต่เมื่อเกิดวิกฤต COVID-19 และสงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครน หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงความเสี่ยงของการพึ่งพิงแหล่งเดียว และจึงพยายามสร้างห่วงโซ่อุปทานที่พึ่งพาตัวเองได้มากขึ้น (Supply Chain Resilience) 5) การเน้นย้ำการพึ่งพาตนเองในเศรษฐกิจภายในประเทศ แนวคิดภูมิปัญญาเดิมยังสนับสนุนการสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาแรงงานทรัพยากรและเทคโนโลยีในประเทศ (Ghosh, 2021) ตัวอย่างเช่น การที่อินเดียดำเนินโครงการ “Atmanirbhar Bharat” (India’s Self-Reliant Movement) เพื่อส่งเสริมการผลิตภายในประเทศและลดการพึ่งพาสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี 6) การปรับตัวขององค์กรระหว่าง

52 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ประเทศ แม้ว่าแนวคิดภูมิปัจเจกนิยมจะมีลักษณะเน้นการพึ่งพาตนเองและการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ แต่ในบางกรณีประเทศต่าง ๆ ยังคงมีการประสานงานในระดับโลก ผ่านองค์กรระหว่างประเทศ เช่น การเจรจาภายในกรอบของ WTO เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ทางการค้าที่สมดุลยิ่งขึ้นกว่าเดิม จากที่กล่าวมา ภูมิปัจเจกนิยมจึงไม่ใช่เพียงกระแสทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ยังเป็นปรัชญาและกลยุทธ์ที่ประเทศต่าง ๆ ใช้ในการรักษาอำนาจ ความมั่นคง และการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองด้วย

ความสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์ (Globalization)

โลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นกระบวนการที่ทำให้โลกเชื่อมโยงกันในมิติเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยลดอุปสรรคระหว่างประเทศ เช่น กฎระเบียบทางการค้า และเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ ทุน และข้อมูลอย่างเสรี แนวคิดนี้ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อสร้างความเจริญเติบโตร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การปรากฏขึ้นของภูมิปัจเจกนิยม (individualism) ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกับโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีทั้งลักษณะของการต่อต้าน การพึ่งพา และการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุล ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัจเจกนิยมและโลกาภิวัตน์

ลักษณะความสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์
1. กระแสทวนกลับของโลกาภิวัตน์ (Deglobalization)
ภูมิปัจเจกนิยมมักถูกมองว่าเป็นกระแสที่ต่อต้านโลกาภิวัตน์ในรูปแบบดั้งเดิม สาเหตุสำคัญของการต่อต้าน อาทิ (1) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แม้ว่าโลกาภิวัตน์จะสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ

ลักษณะความสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์

มากมาย แต่ยังคงส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรพบว่าชนชั้นแรงงานและอุตสาหกรรมดั้งเดิมของพวกเขาถูกกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทานโลก ตัวอย่างเช่น การย้ายฐานการผลิตไปยังจีนและเวียดนามทำให้เกิดการว่างงานในภาคการผลิตของประเทศ

- (2) ผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ โลกาภิวัตน์นำไปสู่การพึ่งพาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สูงขึ้น ซึ่งในบางกรณีอาจส่งผลต่อความมั่นคง ตัวอย่างเช่น การพึ่งพาเซมิคอนดักเตอร์จากไต้หวันทำให้สหรัฐฯ และยุโรปเร่งพัฒนากำลังการผลิตในประเทศเพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและการเมือง
- (3) การเกิดกระแสชาตินิยม กระแสภูมิปัจเจกนิยมสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของชาตินิยม (Nationalism) โดยผู้นำหลายประเทศ เช่น อเมริกาในยุคของโดนัลด์ ทรัมป์ ใช้สโลแกน “America First” เพื่อต่อต้านโลกาภิวัตน์ และผลักดันนโยบายการคุ้มกันปกป้อง (Protectionism)

2. การพึ่งพาโลกาภิวัตน์

แม้ว่าภูมิปัจเจกนิยมจะเน้นการพึ่งพาตนเองและการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ที่สำคัญกับโลกาภิวัตน์ในเชิงโครงสร้าง อาทิ

- (1) ห่วงโซ่อุปทานโลกที่ซับซ้อน โลกาภิวัตน์ได้สร้างเครือข่ายห่วงโซ่อุปทานที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก แม้ว่าภูมิปัจเจกนิยมจะสนับสนุนการผลิตภายในประเทศ แต่ในทางปฏิบัติหลายประเทศยังคงพึ่งพาสินค้าและวัตถุดิบจากต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ในยุโรปยังคงพึ่งพาเซมิคอนดักเตอร์จากเอเชีย แม้ว่าจะมีความพยายามลดการพึ่งพาดังกล่าวก็ตาม

ลักษณะความสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์
<p>(2) การแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีและนวัตกรรม โลกาภิวัตน์เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม แม้ภูมิปัจเจกนิยมจะเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีในประเทศ เช่น โครงการ “Made in China 2025” ของจีน แต่การพัฒนาเหล่านี้ยังคงอาศัยความรู้ เทคโนโลยี และตลาดจากต่างประเทศในระยะแรก</p>
3. การปรับตัวและวิวัฒนาการของโลกาภิวัตน์
<p>ภูมิปัจเจกนิยมไม่ได้หมายความว่าโลกาภิวัตน์จะสิ้นสุด แต่สะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบของโลกาภิวัตน์เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่ อาทิ</p> <ol style="list-style-type: none"><li data-bbox="188 762 975 997">(1) โลกาภิวัตน์ในระดับภูมิภาค ความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค เช่น ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) ในเอเชีย แสดงถึงแนวโน้มที่ประเทศต่างๆ หันมาสร้างความร่วมมือที่จำกัดขอบเขตมากขึ้น เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการปกป้องผลประโยชน์ของชาติและการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ<li data-bbox="188 1013 975 1193">(2) การสร้างโลกาภิวัตน์ที่ยั่งยืน หลายประเทศมองว่าภูมิปัจเจกนิยมและโลกาภิวัตน์อยู่ร่วมกันได้ หากปรับปรุงโครงสร้างการค้าระหว่างประเทศให้โปร่งใสและยั่งยืนยิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมความเท่าเทียมในข้อตกลงการค้าและการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาในเวทีโลก

ความเชื่อมโยงกับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ภูมิปัจเจกนิยม (Individualism) เป็นแนวคิดที่มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยแสดงถึงการผสมผสานระหว่างการดำเนินนโยบายที่มุ่งเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของชาติและการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการสนับสนุนกลยุทธ์ทางการเมือง ทั้งในแง่ของการเจรจาทางการค้า การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อลดการพึ่งพาผู้อื่น และการรักษาความมั่นคงทางการเมืองและเศรษฐกิจของชาติ ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัจเจกนิยมกับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ลักษณะความสัมพันธ์กับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
1. การเมืองระหว่างประเทศ
<p>ภูมิปัจเจกนิยมมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการเมืองระหว่างประเทศ โดยประเทศต่าง ๆ ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ เช่น การใช้มาตรการการค้าและการคว่ำบาตรเพื่อลงโทษประเทศที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ประเทศผู้นำต้องการ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ ในบริบทของภูมิปัจเจกนิยม อาทิ</p> <p>(1) การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างอำนาจทางการเมือง ภูมิปัจเจกนิยมทำให้ประเทศต่างๆ ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการบังคับและควบคุมการเมืองของประเทศอื่น ตัวอย่างที่ชัดเจน (U.S. Department of State, 2020) เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจที่สหรัฐฯ ใช้กับประเทศอย่างเกาหลีเหนือและอิหร่าน ซึ่งมีจุดประสงค์ในการบีบบังคับให้ประเทศเหล่านั้น</p>

ลักษณะความสัมพันธ์กับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
<p>เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องอาวุธนิวเคลียร์</p> <p>(2) การสร้างพันธมิตรผ่านข้อตกลงทางการค้า ในทางกลับกันภูมิปัญญานิยมทำให้ประเทศหันมาใช้ในการสร้างพันธมิตรทางการค้าผ่านข้อตกลงทางเศรษฐกิจ เช่น การทำข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreements, FTAs) ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและยกระดับอำนาจทางการเมืองของชาติที่มีข้อตกลงเหล่านี้ (Baldwin, 2016) ตัวอย่างเช่น การจัดตั้ง CPTPP (Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership) โดยประเทศที่มีข้อตกลงนี้สามารถใช้การค้าเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจทางการเมืองในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก</p>
2. เศรษฐกิจระหว่างประเทศ
<p>ภูมิปัญญานิยมยังมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในเชิงการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ โดยการมุ่งเน้นให้แต่ละประเทศสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้โดยไม่ถูกจำกัดจากข้อกำหนดทางการค้าระหว่างประเทศใดๆ หรือโครงสร้างเศรษฐกิจโลกที่ไม่เหมาะสม อาทิ</p> <p>(1) การปกป้องตลาดภายใน เศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงกันมากขึ้น ประเทศต่างๆ ที่นำแนวคิดภูมิปัญญานิยมมาใช้มักจะใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ (Krugman and Obstfel, 2018) เช่น การตั้งภาษีศุลกากร และการจำกัดการนำเข้าสินค้า เพื่อปกป้องภาคการผลิตในประเทศ และลดการพึ่งพาผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองของชาติ เช่น อุตสาหกรรมการ</p>

ลักษณะความสัมพันธ์กับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ผลิตและเทคโนโลยี

- (2) การส่งเสริมการลงทุนในประเทศ ภูมิปัจเจกนิยมยังสนับสนุนการส่งเสริมการลงทุนในประเทศผ่านนโยบายที่สนับสนุนการสร้างเทคโนโลยีและการวิจัยในประเทศ โดยไม่พึ่งพาการนำเข้าสินค้าและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (Gallagher, 2019) ตัวอย่างเช่น จีน ซึ่งมีโครงการ Made in China 2025 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงภายในประเทศเพื่อทดแทนการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างชาติ
- (3) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในทางเศรษฐกิจการเน้นการพึ่งพาเศรษฐกิจภายในและลดความเสี่ยงจากการผันผวนของตลาดโลก เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ประเทศนำมาใช้ภายใต้แนวคิดภูมิปัจเจกนิยม (International Monetary Fund, 2022) ประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ต่างก็มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและเศรษฐกิจภายในให้มีความแข็งแกร่งพอที่จะรับมือกับความไม่แน่นอนจากการค้าระหว่างประเทศ

สรุปความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัจเจกนิยมกับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ พบว่า ภูมิปัจเจกนิยมทำให้การเมืองระหว่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีความเชื่อมโยงในรูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงอำนาจทางการเมืองของชาติ การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อควบคุมและบีบบังคับประเทศอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งการใช้การค้าเป็นเครื่องมือในการสร้างพันธมิตรทางการเมือง เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดภูมิปัจเจกนิยมที่กำลังมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน

การเพิ่มมาตรการทางการค้าในบริบทปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบัน มาตรการทางการค้า (Trade Measures) ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐบาลของประเทศต่างๆ ใช้ในการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา รวมถึงการระบาดของ COVID-19 และความตึงเครียดทางการค้าโลก (มณีรัตน์ รัตนสมบัติ, 2020) ทำให้มีการเพิ่มมาตรการทางการค้าในหลากหลายรูปแบบมากขึ้น

ความหมายของมาตรการทางการค้า (Trade Measures)

1) การกำหนดภาษี (Tariffs) การกำหนดภาษีสศุลกากร (Tariffs) คือการเก็บภาษีเพิ่มเติมจากสินค้านำเข้าหรือส่งออก เพื่อเพิ่มต้นทุนสินค้าต่างประเทศ และทำให้สินค้าภายในประเทศมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น (Baldwin, 2018) ตัวอย่างเช่น การเพิ่มภาษีสินค้านำเข้าเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศจากการแข่งขันจากสินค้าต่างประเทศที่มีราคาถูกลง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ในปี 2018-2019 ที่สหรัฐฯ ใช้มาตรการเพิ่มภาษีสินค้านำเข้าจากจีนเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศ

2) โควตา (Quotas) คือ การจำกัดปริมาณสินค้านำเข้าหรือส่งออกในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศจากการเข้ามาของสินค้าเกินความต้องการในตลาด (Evenett and Fritz, 2021) ตัวอย่างเช่น การกำหนดโควตาในการนำเข้าเสื้อผ้าจากประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งอาจมีราคาถูกกว่าผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ การจำกัดปริมาณนี้ช่วยให้ผู้ผลิตในประเทศมีโอกาสทำธุรกิจได้ดีขึ้นโดยไม่ต้องเผชิญกับการแข่งขันเกินไป

3) มาตรการปกป้องตลาด (Market Protection Measures) มาตรการปกป้องตลาดสามารถประกอบไปด้วยหลายรูปแบบ (Krugman, 2018) เช่น การใช้มาตรการปกป้องทางการเงิน (Subsidies) ซึ่งรัฐบาลจะให้เงินสนับสนุนการผลิตสินค้าภายในประเทศ หรือการใช้มาตรการเพื่อควบคุมคุณภาพสินค้า เช่น การกำหนดมาตรฐานที่เข้มงวดสำหรับสินค้านำเข้า อีกตัวอย่างคือ มาตรการการป้องกันการทุ่มตลาด (Anti-dumping measures) ที่หลายประเทศใช้เพื่อลดการนำเข้าสินค้าที่มีราคาต่ำเกินไปจากประเทศที่พยายามทำให้สินค้าของตนมีราคาถูกลงเพื่อขยายตลาดในต่างประเทศ

บริบทการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน

ในปัจจุบัน มีหลายปัจจัยที่ทำให้การเพิ่มมาตรการทางการค้าเป็นเรื่องที่จำเป็นและมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่โลกกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการระบาดของ COVID-19 และความตึงเครียดทางการค้าระหว่างประเทศ เช่น

1) การระบาดของ COVID-19 การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการค้าโลกอย่างรุนแรง โดยหลายประเทศได้มีการเพิ่มมาตรการป้องกันทางการค้าเพื่อควบคุมการกระจายของสินค้าที่สำคัญ (World Health Organization, 2020) เช่น ยารักษาโรคและวัสดุทางการแพทย์ ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ มาตรการการค้าไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการส่งเสริมหรือปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการรักษาความมั่นคงของประชากรและระบบสาธารณสุขของประเทศ (The Economist, 2020)

2) ความตึงเครียดทางการค้า ระหว่างประเทศต่าง ๆ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การใช้มาตรการทางการค้ากลายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ซึ่งทั้งสองประเทศต่างใช้มาตรการทาง

การค้า (Bown, 2020) เช่น การเพิ่มภาษีและการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ เพื่อบีบให้ฝ่ายตรงข้ามยอมรับการเจรจาต่อรองในด้านต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการถ่ายโอนเทคโนโลยีและการเปิดตลาดสินค้า นอกจากนี้ ความตึงเครียดทางการค้าก็เกิดขึ้นระหว่าง สหภาพยุโรปกับสหรัฐฯ ในเรื่องของการเก็บภาษีสินค้าการเกษตรและการบิน ซึ่งมีผลกระทบต่อการค้าเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างประเทศ

จากข้างต้น ทำให้เห็นว่าการเพิ่มมาตรการทางการค้าในโลกยุคปัจจุบันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในหลายบริษัท ไม่ว่าจะเป็นจากการระบาดของ COVID-19 หรือความตึงเครียดทางการค้า การใช้มาตรการเช่น ภาษี, โควตา, และมาตรการปกป้องตลาดมีความจำเป็นในการปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและรักษาความมั่นคงในระดับชาติ ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนถึงความท้าทายที่ประเทศต่าง ๆ เผชิญในการดำเนินการค้าในระดับโลก

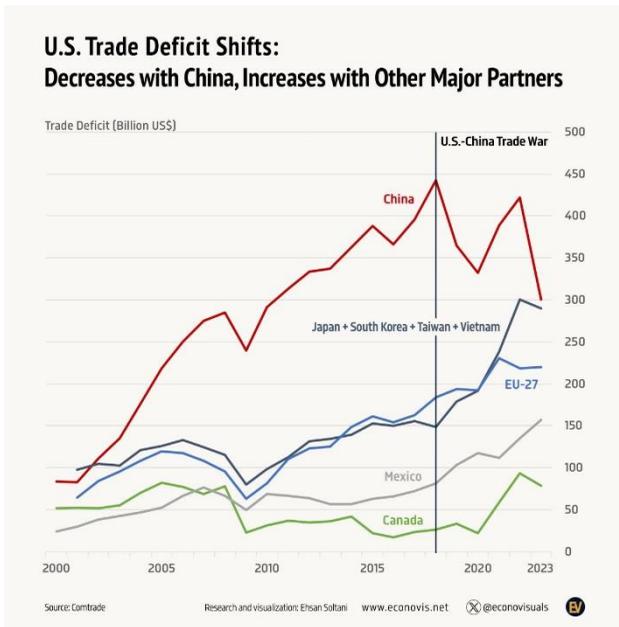
กรณีศึกษา (Case Studies) ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ภูมิปัจเจกนิยม

การใช้มาตรการทางการค้าเพื่อปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นกลยุทธ์ที่หลายประเทศใช้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจโลกหรือภัยคุกคามจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ในกรณีของสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ซึ่งมีการใช้นโยบายทางการค้าอย่างเข้มงวด เช่น การเก็บภาษีและมาตรการตอบโต้ที่ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานโลก นอกจากนี้ ยังมีมุมมองของประเทศกำลังพัฒนาที่มองต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ประเทศที่ใช้มาตรการทางการค้าเพื่อปกป้องเศรษฐกิจภายใน

1) สหรัฐอเมริกากับสงครามการค้ากับจีน เริ่มต้นในปี 2018 ภายใต้นโยบายของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ที่มุ่งเน้นการปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศจากการทุ่มตลาดและการค้าที่ยุติธรรม โดยสหรัฐฯ ใช้มาตรการเก็บภาษีสูงจากสินค้าจีน

จำนวนมากในหลายภาคส่วน รวมถึงสินค้าการเกษตร, อิเล็กทรอนิกส์, และ
เครื่องใช้ไฟฟ้า เพื่อผลักดันให้จีนเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้น และลดการขาดดุลการค้า
ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ ที่ลดลงโดยเฉพาะในพลวัตของ
สหรัฐฯ กับจีน
ที่มา Comtrade โดย Ehsan Soltani (2024)

การใช้มาตรการทางการค้า เช่น ภาษีและการตอบโต้ของสหรัฐฯ ที่เก็บภาษีจากสินค้าเงินมูลค่าหลายร้อยพันล้านดอลลาร์ ซึ่งจีนตอบโต้ด้วยการเก็บภาษีจากสินค้าสหรัฐฯ เช่น ผลไม้, เนื้อสัตว์, และเครื่องจักรการเกษตร นอกจากนี้ยังพบว่า สหรัฐฯ ยังใช้มาตรการจำกัดการเข้าถึงตลาดของบริษัทจีน เช่น การจำกัดการใช้งานของบริษัท Huawei ในตลาดของสหรัฐฯ โดยอ้างว่าจีนใช้เทคโนโลยีนี้ในการสอดส่องทางการเมือง ผลกระทบของมาตรการนำไปสู่สงครามการค้า ทำให้ห่วงโซ่อุปทานโลก ถูกขัดขวางอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการเก็บภาษีส่งผลให้สินค้าจากจีนมีราคาแพงขึ้นในตลาดสหรัฐฯ ซึ่งทำให้บริษัทต่าง ๆ ต้องหันไปหาผู้ผลิตในประเทศอื่น ๆ หรือพยายามหาทางหลีกเลี่ยงการเก็บภาษีโดยการย้ายการผลิตไปยังประเทศที่ไม่ถูกภาษีสูง เช่น การเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทาน บริษัทหลายแห่งที่ผลิตสินค้าที่มีความซับซ้อนและมีมูลค่าสูงได้ตัดสินใจย้ายฐานการผลิตออกจากจีนไปยังประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น เวียดนาม หรือไทย เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีที่สูงเกินไป และผลกระทบจากสงครามการค้าทำให้ทั้งสองประเทศได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจ เช่น การลดลงของการลงทุนในตลาดหุ้นและการผลิตที่ลดลงในบางอุตสาหกรรม

2. ผลกระทบของมาตรการต่อการค้าระหว่างประเทศ การเพิ่มมาตรการทางการค้าเช่น ภาษีและข้อจำกัดในการเข้าถึงตลาดมีผลกระทบที่สำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในด้านของการเปลี่ยนแปลงใน ห่วงโซ่อุปทานโลก และการกระจายของการผลิต เช่น 1) การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อุปทาน เช่น การเปลี่ยนแปลงห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคตามข้อที่ 1 ทำให้เกิดการกระจายความเสี่ยง เนื่องจากหลายบริษัทได้เรียนรู้จากวิกฤติที่เกิดขึ้นในสงครามการค้า จึงเริ่มกระจายแหล่งการผลิตและวัตถุดิบมากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการขึ้นภาษีหรือมาตรการปกป้องทางการค้าในประเทศใดประเทศหนึ่ง ส่วนผลกระทบ

ต่อประเทศที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำ พบว่า การเพิ่มขึ้นของภาษีระหว่างสหรัฐฯ และจีนมีผลต่อประเทศที่ไม่ได้เข้าร่วมสงครามการค้าด้วย เช่น ประเทศในยุโรป หรือประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากการขึ้นภาษีอาจทำให้ราคาสินค้าในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น หรือทำให้การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศซับซ้อนขึ้น นำไปสู่การปรับตัวของบริษัทและภาครัฐ เนื่องจากประเทศที่ไม่ได้เข้าร่วมสงครามการค้าเหล่านี้ต้องมีการปรับตัว ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้ากับพันธมิตรใหม่ เพื่อลดผลกระทบจากสงครามการค้าระหว่างมหาอำนาจ

3. มุมมองของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ซึ่งมีทั้งพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจของตน มีมุมมองที่หลากหลายต่อการเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทานและการเก็บภาษีที่เกิดจากสงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ กับจีน

1) มุมมองเชิงบวก ประกอบด้วย 1.1 การดึงดูดการลงทุน: หลายประเทศกำลังพัฒนาสามารถดึงดูดการลงทุนจากบริษัทข้ามชาติที่ย้ายฐานการผลิตจากจีนไปยังประเทศเหล่านี้ เช่น เวียดนาม และ ไทย ได้รับประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตในบางอุตสาหกรรม เช่น อิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า และ 1.2 การสร้างโอกาสในการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ประเทศกำลังพัฒนามีโอกาสในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าของตนเองและสร้างอุตสาหกรรมใหม่ๆ ที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

2) มุมมองเชิงลบ ประกอบด้วย 2.1 การเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง ประเทศกำลังพัฒนาบางแห่งยังคงมีความเสี่ยงจากการที่ต้องพึ่งพาการค้ากับประเทศมหาอำนาจ หากการเจรจาทางการค้าระหว่างมหาอำนาจล้มเหลว อาจส่งผลให้ประเทศเหล่านี้ได้รับผลกระทบในเรื่องของการส่งออกและการเติบโตทางเศรษฐกิจ

และ 2.2 ผลกระทบจากภาษีและข้อจำกัด มาตรการเก็บภาษีจากสินค้าจีนและสหรัฐอเมริกา อาจทำให้ตลาดที่ส่งออกสินค้าของประเทศกำลังพัฒนาต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น หรืออาจทำให้ต้นทุนการผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นจากการปรับตัวของบริษัทในประเทศ

ข้อได้เปรียบและข้อเสียของภูมิปัจจัยนิยม

ภูมิปัจจัยนิยมเป็นแนวคิดที่ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจและการค้าเพื่อปกป้องผลประโยชน์ภายในประเทศ โดยการพึ่งพาการใช้มาตรการทางการค้า เช่น การเก็บภาษี การตั้งโควต้าหรือมาตรการปกป้องตลาด เพื่อรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายในและกระตุ้นการเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ แนวคิดนี้มีข้อได้เปรียบหลายประการ เช่น การปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศจากการแข่งขันภายนอก และการเสริมสร้างเสถียรภาพของเศรษฐกิจภายในประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อเสียที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ความเสี่ยงต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและผลกระทบที่เกิดจากการกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่

ข้อได้เปรียบของภูมิปัจจัยนิยม ได้แก่ การปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม เช่น การนำเข้าในราคาถูกที่อาจทำลายอุตสาหกรรมท้องถิ่น โดยการใช้ภาษีหรือโควต้าช่วยให้ภาคการผลิตในประเทศมีโอกาสเติบโตมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจในช่วงวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ในช่วงการระบาดของ COVID-19 หรือการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลก โดยไม่ต้องพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศเพียงอย่างเดียว ภูมิปัจจัยนิยมยังช่วยเสริมสร้างการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา (R&D) และกระตุ้นการเติบโตของอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

ข้อเสียของภูมิปัจเจกนิยม คือการสร้างความตึงเครียดทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งอาจนำไปสู่สงครามการค้าหรือการตอบโต้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเก็บภาษีจากสินค้าของประเทศที่ใช้มาตรการทางการค้า ซึ่งอาจทำให้ประเทศที่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบจากการลดลงของการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้ การเพิ่มมาตรการทางการค้ากับประเทศอื่น ๆ ยังอาจส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานโลก ทำให้ประเทศต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทานและต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ข้อเสียอีกประการหนึ่งคือ การเสียโอกาสจากการร่วมมือทางการค้ากับพันธมิตรระหว่างประเทศ และการสูญเสียโอกาสในการขยายการผลิตหรือตลาดในระดับโลก

ในภาพรวมภูมิปัจเจกนิยมเป็นแนวทางที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย การใช้มาตรการทางการค้าเพื่อปกป้องเศรษฐกิจภายในอาจส่งผลในระยะสั้นให้ภาคการผลิตในประเทศสามารถเติบโตได้ แต่ในระยะยาวอาจเกิดความตึงเครียดทางการค้าหรือวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจโลกที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับโลก ดังนั้น การใช้นโยบายภูมิปัจเจกนิยมต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงการรักษาความสมดุลในการปกป้องเศรษฐกิจภายในพร้อมกับการรักษาความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในโลก

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงระบบของภูมิปัจเจกนิยม

1) การพิจารณาผลกระทบในหลายมิติ การใช้มาตรการทางการค้าต้องคำนึงถึงผลกระทบในหลายมิติ เช่น ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปกป้องอุตสาหกรรมภายในอาจส่งผลดีในระยะสั้น แต่ต้องพิจารณาผลกระทบระยะยาวในแง่ของการเติบโตที่ยั่งยืน เช่น การเพิ่มต้นทุนการผลิตจากการเก็บภาษีหรือการ

ลดการส่งออก นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาผลกระทบต่อ ห่วงโซ่อุปทานโลก การเพิ่มภาษีหรือลดการค้ำระหว่างประเทศอาจทำให้ห่วงโซ่อุปทานขาดความยืดหยุ่นและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการผลิตในระดับโลก เช่น การปรับเปลี่ยนแหล่งที่มาของวัตถุดิบหรือการขยายการผลิตในประเทศที่ไม่ใช่พันธมิตรทางการค้า (Zhang and Li, 2020)

2) การประเมินผลกระทบที่ไม่คาดคิด ในหลายกรณีการใช้มาตรการปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศอาจนำไปสู่ผลกระทบที่ไม่คาดคิด เช่น การตอบโต้จากประเทศคู่ค้า หรือการสูญเสียโอกาสในการขยายตลาดในระยะยาว การประเมินผลกระทบในระดับเชิงลึก จะช่วยให้รัฐบาลสามารถเตรียมพร้อมรับมือกับผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ทันที่ (Kittipong, 2020)

แนวทางการสร้างความสมดุลระหว่างมาตรการทางการค้าและความร่วมมือระหว่างประเทศ การใช้มาตรการทางการค้าเพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอกต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดระหว่างประเทศและความเสี่ยงที่จะสูญเสียโอกาสในการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้แนวทาง ดังนี้

1) การสร้างความร่วมมือทางการค้าผ่านความตกลงการค้าเสรี การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยการลงนามในความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreements - FTAs) หรือ ข้อตกลงการค้าที่มีเงื่อนไขยืดหยุ่น ระหว่างประเทศจะช่วยให้การเปิดตลาดและการแลกเปลี่ยนสินค้าทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยลดผลกระทบจากการใช้มาตรการปกป้องเศรษฐกิจภายใน เช่น ASEAN Economic Community (AEC) ซึ่งเป็นการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและลด

ข้อจำกัดจากการใช้มาตรการทางการค้าโดยตรง (ASEAN Economic Community, 2021)

2) การสร้างมาตรการทางการค้าที่เป็นธรรมและโปร่งใส การใช้มาตรการทางการค้าควรได้รับการออกแบบให้เป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อไม่ให้เกิดการตอบโต้หรือการยกเลิกการเจรจาทางการค้ากับประเทศพันธมิตร การใช้ มาตรการยัดเยียด เช่น การเจรจาความร่วมมือในระยะยาว การให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และการลดช่องว่างการพัฒนา จะช่วยให้สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศในโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น (Organization for Economic Cooperation and Development, 2019)

3) การส่งเสริมความสมดุลระหว่างการปกป้องภายในและการเปิดกว้างสู่ตลาดโลกการสร้างสมดุลระหว่างการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศและการเปิดกว้างต่อการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ประเทศต้องพัฒนากลไกที่ช่วยให้สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลก (International Monetary Fund, 2020) เช่น การสนับสนุนการลงทุนในอุตสาหกรรมใหม่ ๆ การส่งเสริมเทคโนโลยีที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ และการเปิดโอกาสให้กับผู้ประกอบการในประเทศเพื่อขยายธุรกิจในระดับโลก

บทสรุป

บทความนี้ได้นำเสนอการศึกษาปรากฏการณ์ ภูมิปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้มาตรการทางการค้า เช่น การเก็บภาษีหรือการตั้งโควตา เพื่อปกป้องเศรษฐกิจภายในประเทศจากการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมจากต่างประเทศ แนวคิดนี้มีทั้งข้อได้เปรียบและข้อเสียที่สำคัญในบริบทเศรษฐกิจโลก

โดยเฉพาะการสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจภายในประเทศในระยะสั้น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้เกิดความตึงเครียดทางการค้าและการสูญเสียโอกาสจากการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในระยะยาว การใช้มาตรการทางการค้าเพื่อปกป้องเศรษฐกิจภายในสามารถส่งผลดีในระยะสั้น โดยช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น และลดการพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศ แต่ต้องมีการประเมินผลกระทบเชิงระบบที่กว้างขวาง เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเสียความสัมพันธ์ทางการค้าและการตอบโต้จากประเทศคู่ค้า ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบที่ไม่คาดคิด เช่น การเปลี่ยนแปลงในห่วงโซ่อุปทานหรือการสูญเสียโอกาสในการขยายตลาดในระดับโลก

ความสำคัญของการปรับตัวในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นสิ่งจำเป็น การปรับตัวนี้รวมถึงการสร้างสมดุลระหว่างการปกป้องเศรษฐกิจภายในและการเปิดกว้างสู่การค้าระหว่างประเทศ ด้วยการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าผ่านความตกลงการค้าเสรี การสร้างมาตรการที่โปร่งใสและเป็นธรรม รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมในประเทศ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกอย่างมั่นคง ในท้ายที่สุด การเข้าใจและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในโลกยุคปัจจุบันจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจของประเทศ และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับโลกอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (2565). *รายงานเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เศรษฐกิจแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานในยุควิกฤต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- มณิรัตน์ รัตนสมบัติ (2020). ผลกระทบของมาตรการทางการค้าต่อเศรษฐกิจไทยในยุค COVID-19. *วารสารเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ*, 15(2), 112-130.
- Allison, G. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Houghton Mifflin Harcourt.
- ASEAN Economic Community (AEC). (2021). Trade policy and economic integration in Southeast Asia. *ASEAN Economic Review*, 12(1), 20-35.
- Baldwin, R. (2016). *The great convergence: Information technology and the new globalization*. Harvard University Press.
- Baldwin, R. (2018). *The great convergence: Information technology and the new globalization*. Harvard University Press.
- Bown, C. P. (2020). The WTO and the dispute settlement system: The end of trade liberalization? *World Bank*.

70 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

- Evenett, S. J., & Fritz, J. (2021). Subsidies and market access: Towards an inventory of corporate subsidies by major economies. *Global Trade Alert*.
- Gallagher, K. P. (2019). *Made in China 2025: How China's economic power transforms the global economy*.
- Ghosh, J. (2021). Atmanirbhar Bharat: Self-reliance in a globalized economy. *Journal of Economic Perspectives*, 35(4), 112-128.
- International Monetary Fund. (2022). *World economic outlook: Global economic prospects and policy challenges*. IMF.
- Kaplan, R. D. (2012). *The revenge of geography: What the map tells us about coming conflicts and the battle against fate*. Random House.
- Krugman, P., & Obstfeld, M. (2018). *International economics: Theory and policy*. Pearson.
- Peterson, E., & Thomas, A. (2021). Trade war, supply chains, and emerging markets. *International Economics Review*, 62(4), 789-804.
- Rodrik, D. (2018). *Straight talk on trade: Ideas for a sane world economy*. Princeton University Press.
- The Economist. (2020). The impact of COVID-19 on global trade.
- U.S. Department of State. (2020). Sanctions and foreign policy: The use of economic tools in diplomatic relations.

World Health Organization. (2020). COVID-19: Impact on the global economy and trade.

World Trade Organization (WTO). (2022). *World trade report 2022: Trade and development*. Retrieved from <https://www.wto.org>

Zhang, Z., & Li, J. (2020). Impact of the US-China trade war on global supply chains. *Journal of International Business Studies*, 51(3), 456-478.

**ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล
กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา**

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข* กัญญา เอ็มอิมธรรม** ณิชวีภา ดวงกลาง***
อินธิดา จำงานนิตย์**** BO Li***** และ GANG LU*****

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัลขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล และ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพมีผู้ให้ข้อมูลผู้บริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ตัวแทนผู้นำ และตัวแทนผู้รับบริการ รวมจำนวน 9 คน ซึ่งมีความเกี่ยวกับการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล ข้อมูลที่เก็บได้มีการวิเคราะห์

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** นักวิชาการอิสระ

**** องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

***** มหาวิทยาลัยเลอซานนอร์มอล ประเทศจีน

***** มหาวิทยาลัยเลอซานนอร์มอล ประเทศจีน

แบบแก่นสาระ นอกจากนี้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปรับตัวสู่องค์กรดิจิทัล

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับปรุงพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล โดยวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดมี 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบุคลากรมีทักษะและความรู้เกี่ยวกับดิจิทัล 2) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมีการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพ 3) ด้านการบริหารจัดการกระบวนการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน 4) ด้านงบประมาณค่าใช้จ่ายมีคุณค่าตามงบประมาณที่ได้รับ 5) ด้านภาวะผู้นำเตรียมความพร้อมสู่ท้องถิ่นดิจิทัล การวิจัยของปัจจัยที่มีผลในการนำพาองค์กรไปสู่องค์กรดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ชุมชนมีความสะดวกสบายในด้านระบบของการให้บริการในรูปแบบเบ็ดเสร็จ

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรดิจิทัล one stop service

The management factors that affect local digital organization:
a case study of one local government organization, Nakhon
Ratchasima

Somsak Srisontisuk[•] Sukanya Aimimtham^{••} Nattawipa Duangklang^{•••}
Inthida Chamnongni^{••••} BO LI^{•••••} GANG LUO^{••••••}

Abstract

This research aims to study the management factors that affect the digital locality of Non-Pradu Sub-district Administrative Organization, Sida District, Nakhon Ratchasima Province, with the following objectives: 1) to study the management factors that affect the digital locality, and 2) to study the problems and obstacles of management factors that affect the digital locality. Data were collected from qualitative interviews with nine informants, including executives, sub-district administrative

[•] Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

^{••} Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

^{•••} Independent Scholar

^{••••} Kalasin Provincial Administrative Organization

^{•••••} *Leshan Normal University*

^{••••••} *Leshan Normal University*

organization secretaries, responsible officers, representative leaders, and service recipients, who were all related to the digital locality. The collected data were analyzed qualitatively. In addition, the problems and obstacles of local administrative organizations in adapting to digital organizations were identified. The results of the research showed that local administrative organizations have adopted technology to improve and develop communities, leading to digital organizations. The analysis was based on a conceptual framework with five dimensions: 1) personnel with digital skills and knowledge, 2) digital technology for efficient community development, 3) management processes that are efficient and responsive to the needs of the people, 4) budgets used effectively within the allocated budget, and 5) leadership that prepares for digital localities. The research on the factors that effectively lead organizations to become digital organizations and provide communities with convenient, one-stop service systems.

Keywords: elections, vote-selling, social contract,
political theory and public policy

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคสมัยปัจจุบันตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่เกิดความผันผวนอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวกลางชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับดิจิทัล ประเทศไทย ในปัจจุบันก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศหรืออินเทอร์เน็ตเข้ามา แก้ปัญหาและช่วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ส่งผลโดยตรงกับวิถีชีวิตกับคนในสังคมยุคสมัยใหม่ที่ จำเป็นต้องปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยี สุปรีดา โภชาแสง (2565). การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในชุมชน และได้ให้บริการเป็นระบบแบบเบ็ดเสร็จ (One-Shop Service) การเข้าถึงในการบริการประชาชนที่สะดวกรวดเร็วในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดิจิทัลเป็นหนึ่งในแนวทางที่มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องในสมัยปัจจุบัน เป้าหมายหลักของการดิจิทัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท้องถิ่น และให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดิจิทัลสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กร เช่น การใช้ระบบบริหารจัดการทรัพยากรองค์กร (ERP) เพื่อบริหารจัดการงานทั้งหมดขององค์กร การใช้ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดการใช้กระดาษและเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจที่มีเป็นเลขาธิการ นอกจากนี้ การดิจิทัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังสามารถช่วยให้บริการของรัฐบาลมีความเป็นมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ และเป็นเชิงประสิทธิผลมากขึ้น โดยการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาบริการออนไลน์ เช่น การลงทะเบียนออนไลน์สำหรับการจัดการที่ดิน หรือการให้บริการแจ้งปัญหาต่างๆในรูปแบบ

ออนไลน์ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA) (2565).

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จ (one stop service) อาจเป็นหน่วยงานหรือโครงการที่มุ่งเน้นให้บริการหลายอย่างในสถานที่เดียวเพื่อความสะดวกสบายแก่ประชาชน โดยมักจะเน้นไปที่การรวบรวมบริการจากหลายหน่วยงานเข้าไว้ในที่เดียว เพื่อให้ประชาชนสามารถทำธุรกรรมต่าง ๆ ได้ในที่เดียว โดยไม่ต้องเดินทางไปมาหลายแห่ง ซึ่งช่วยลดความยุ่งเหยิงและเสียเวลาของประชาชนลงได้ องค์กรเหล่านี้มักจะมีมีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาและบริการในระดับท้องถิ่น และมักจะได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมโดยรัฐบาลท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการพัฒนาและดูแลระบบการบริการสาธารณะในพื้นที่นั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ลักษณะการบริหารจัดการท้องถิ่นดิจิทัลในรูปแบบการบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ อำเภอเสีดา จังหวัดนครราชสีมา คือ ระบบบริการที่รวมทุกบริการที่ประชาชนต้องการมาไว้ในที่เดียว ไม่ว่าจะเป็นการขอใบอนุญาตต่างๆ การแจ้งเกิด-แจ้งตาย การชำระภาษี และการให้คำปรึกษา ซึ่งทั้งหมดสามารถดำเนินการได้ทั้งในสำนักงานและผ่านช่องทางออนไลน์ และ การให้บริการผ่านเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้ทุกที่ทุกเวลา เช่น การตรวจสอบสถานะการขออนุญาต การลงทะเบียนขอรับสวัสดิการ หรือการแจ้งปัญหาสาธารณูปโภค สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.) (2566). ดังนั้นงานวิจัยนี้มุ่งที่จะวิจัยเพื่อให้ทราบว่าปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล (one stop service) มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานในรูปแบบไหน เพื่อรองรับการก้าวข้ามไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่เป็น

ปัญหา อุปสรรค ในการนำเทคโนโลยีมาปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานทั้งในสถานการณ์โควิด-19 และ ในสภาวะการณ์ปกติ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงและต่อยอดวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยนำทฤษฎีการในการบริหารจัดการ 4M's ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการบริหารจัดการเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล

1. ด้านบุคลากร
2. ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล
3. ด้านการบริหารการจัดการ
4. ด้านงบประมาณ
5. ด้านภาวะผู้นำ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล นำมาพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์งานวิจัยเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบกับการสังเกตการณ์และพูดคุยซักถาม เพื่อค้นหาข้อมูลที่แท้จริงในประเด็นที่ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย กรอบแนวคิด และเพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ ตามประเด็นที่ศึกษามาอย่างละเอียด ส่วนเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ อำเภอเสีตา จังหวัดนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ตัวแทนผู้นำ และตัวแทนผู้รับบริการ รวมจำนวน 9 คน เนื่องจาก เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลดำเนินงานเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการที่มีอิทธิพลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดนำมาวิเคราะห์แก่นสาระ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลโนนประดู่ อำเภอเสีตา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ด้านบริหารจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านภาวะผู้นำ และวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล ตำบลโนนประดู่ อำเภอเสีตา จังหวัดนครราชสีมา

1) ด้านการพัฒนาบุคลากร จากการศึกษาพบว่า ในการบริหารจัดการด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นกระบวนการที่ต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างรอบคอบ เพื่อให้บุคลากรมีความพร้อมทั้งด้านทักษะและความรู้ในด้านดิจิทัล และสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อองค์กร เนื่องจากการพัฒนาบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งด้านทักษะและความรู้ในด้านดิจิทัลจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย ดังนั้น หน่วยงานของสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้เพื่อนำบุคลากรสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล และการใช้เทคโนโลยีและนำมาประยุกต์ใช้ในงานอย่างเต็มประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจขององค์กร

“...ความสำคัญกับการอบรมให้คนมีคุณภาพและสามารถทำงานแทนกันได้ในทุก ๆ ตำแหน่ง คือ สามารถให้บริการกับประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการ จะให้บริการได้ทุกเรื่อง...” ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2567)

กล่าวโดยสรุป องค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ ด้านบุคลากรสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นดิจิทัลโดยการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการจัดการทรัพยากรบุคคลและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในการพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรเพื่อเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่ยังเสริมสร้างความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและสร้างความสมดุลในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มประสิทธิภาพ ทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นโนนประดู่สามารถเป็นผู้นำในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการบุคลากรได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยมีการเรียนรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเป็น

สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล เนื่องจากเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บุคลากรมีความสามารถในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม การสร้างองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญและมีสมรรถนะที่แข็งแกร่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้บริการของท้องถิ่นดิจิทัลมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว

2) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมากในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้องค์กรเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เป็นไปตามองค์กรได้ดีขึ้น เพื่อนำบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล องค์กรการบริหารส่วนตำบลโนนประดู่จะสามารถพัฒนาเป็นองค์กรการบริหารส่วนตำบล ดิจิทัลที่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย โดยองค์กรการบริหารส่วนตำบลโนนประดู่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานทั้งภารกิจราชการและการบริหารจัดการภายในองค์กร เช่น ใช้ระบบจัดการเอกสารออนไลน์ เพื่อลดเวลาและความยุ่งเหยิงในการทำงาน ในการสร้างชุมชนออนไลน์ในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนดิจิทัลสามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างประชากรในพื้นที่ เช่น ผ่านการใช้โซเชียลมีเดียหรือแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ที่สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ได้

“...ด้านเทคโนโลยี การสนับสนุนการใช้ตัวระบบกับโปรแกรมจากสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล และในช่วงแรกที่เป็นนำร่องเป็นการใช้ฟรีในช่วง 2 ปีแรก ส่วน 2 ปีหลังต้องซื้อเป็นรายปี เพราะหลังจากซื้อแล้วก็ได้ติดตามผล

...” ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2567)

กล่าวโดยสรุป เทคโนโลยีช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างพื้นที่ออนไลน์สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูล การสนับสนุนกิจกรรมท้องถิ่น และการส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีในการบริหารทางด้านการบริการสาธารณะและการสื่อสารในระดับท้องถิ่นสามารถช่วยเพิ่มความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตประจำวันของชุมชนและชาวบ้านโนนประดู่ การสนับสนุนการใช้งานระบบและโปรแกรมดิจิทัลจากสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล เนื่องจากมันช่วยให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพได้ การให้บริการฟรีในช่วง 2 ปีแรกและการซื้อเป็นรายปีในช่วง 2 ปีถัดไปเป็นวิธีที่ดี ในการสนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่หน่วยงานท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการติดตามผลความสำเร็จหลังการซื้อนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อให้แน่ใจว่าการลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นประโยชน์และคุ้มค่าต่อหน่วยงานท้องถิ่นโดยการกระตุ้นให้หน่วยงานท้องถิ่นมีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีและความสามารถใหม่ ๆ ซึ่งอาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนและการบริหารจัดการในระยะยาวได้ด้วย การที่หน่วยงานท้องถิ่นต้องพยายามทำอะไรในขอบเขตของงบที่จำกัดก็เป็นการแสดงถึงความพยายามในการปรับตัวและการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการท้องถิ่นดิจิทัลในระดับที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสม

3) ด้านการบริหารการจัดการ จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการด้านการบริหารการจัดการเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อให้

องค์กรปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ได้อย่างเหมาะสมในยุคดิจิทัล ดังนั้น หน่วยงานสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้เพื่อให้องค์กรสามารถเป็นองค์กรดิจิทัลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้กระบวนการบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเร่งการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ เช่น การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลประชากร การจัดการงานสาธารณสุข หรือการสร้างชุมชนดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนโดยการดำเนินการจะช่วยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลโนนประดู่เป็นองค์กรบริหารส่วนตำบลดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ โดยเป็นการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและชุมชน

“...ในการจัดการทางด้านการบริหารสามารถเริ่มต้นด้วยการพัฒนาพื้นที่ในองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นให้เป็นเขตที่มีความพร้อมสำหรับการใช้งาน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ เช่น ถนน, สวนสาธารณะ, และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ตาม องค์กรบริหารส่วนตำบล มีนโยบายอะไรบ้าง ...” ผู้นำ สมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2567)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาและการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลโนนประดู่และชุมชนได้ดำเนินการอย่างสร้างสรรค์และมุ่งมั่น โดยที่นโยบายหรือการสนับสนุนจากทางรัฐบาลโดยตรงเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เนื่องจากมันเป็นการเริ่มต้นที่ท้าทายและมุ่งหวังที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การสร้างระบบ One-Stop Service ที่มีความเป็นมาตรฐานและเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านดิจิทัลเป็นตัวชีวิตที่ชัดเจนในการพัฒนาและ

ปรับปรุงการให้บริการท้องถิ่นเพื่อช่วยให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล) โนเนปรตู่ และชุมชนในพื้นที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบ One-Stop Service ในด้านดิจิทัล และทำให้ประชาชนสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวกและรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลาหรือความยุ่งยาก โดยการพัฒนาและการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นโดยการสร้างระบบ One-Stop Service เป็นอีกหนึ่งขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นในด้านดิจิทัลและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและมีความเป็นมาตรฐาน

4) ด้านงบประมาณ จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการด้านงบประมาณเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม ดังนั้น หน่วยงานสามารถดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อนำการบริหารจัดการด้านงบประมาณสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล งบประมาณในส่วนขององค์กรท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล) ซึ่งใช้งบประมาณในการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ และเป็นการจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพโดยการแยกจัดซื้อจัดจ้างเพื่อประหยัดเงิน ในการประเมินความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณนั้น ควรพิจารณาจากมุมมองต่าง ๆ ทั้งการบริการสำหรับประชาชน การจัดการทรัพยากร และการบริหารการเงินอย่างครอบคลุม เพื่อให้สามารถวัดผลและปรับปรุงการใช้งบประมาณให้เหมาะสมต่อการบริการและการพัฒนาในอนาคตขององค์กรท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และ การใช้งบประมาณในการปรับปรุงหรือพัฒนาบริการสำหรับประชาชน เช่น การปรับปรุงสวนสาธารณะ การจัดกิจกรรมสำหรับชุมชน เป็นต้น ซึ่งการเสียค่าโปรแกรมหรือเพิ่มบุคลากรเพื่อปรับปรุงการบริการอาจจะถูกพิจารณาว่ามีคุ้มค่าสำหรับประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล

“...งบประมาณ เงินงบประมาณของ องค์การบริหารส่วนตำบล ล้วนๆ โดยไม่ได้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นเลย ใช้งบประมาณอย่างประหยัดโดยการแยกจัดซื้อจัดจ้าง ส่วนโปรแกรมในช่วงแรกก็ได้รับการสนับสนุนจาก DGA ถ้าเทียบว่าทำมาแล้ว 4 ปี ก็คือ 2 ปีแรกไม่ได้เสียเงินค่าโปรแกรม ส่วน 2 ปีหลังก็เสียครึ่งหนึ่ง ส่วนปีนี้ก็เสียเต็มจำนวน ซึ่งผู้ริหามองว่ามันคุ้มค่าสำหรับประชาชน มันคุ้มค่าสำหรับการให้บริการ...” ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2567)

กล่าวโดยสรุป การมีการบริหารการเงินและงบประมาณที่มีประสิทธิภาพสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการและความเป็นไปได้ขององค์การ นอกจากนี้ยังมีการติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงแผนงานในอนาคต ดังนั้น การมีการบริหารการเงินและงบประมาณที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาด้านดิจิทัลและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การให้บริการที่มีคุณภาพและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อประชาชนในพื้นที่โดยตรง โดยตระหนักถึงความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องใส่ใจ เนื่องจากมันสามารถสร้างความพึงพอใจและความสุขให้กับประชาชนและผู้ให้บริการได้ เพื่อให้การบริการขององค์การปกครองท้องถิ่นมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนในระยะยาว

5.ด้านภาวะผู้นำ จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลมีความสำคัญอย่างมากในยุคปัจจุบัน เพื่อให้สามารถเตรียมความพร้อมและนำองค์กรผ่านการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมจะเป็นก้าวสำคัญในการนำองค์กรผ่านการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวในยุคดิจิทัล ดังนั้น นี่คือ

ขั้นตอนหลักที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลอย่างเต็มที่ และเป็นທີ່ปรึกษาที่มีประสิทธิภาพสำหรับทีมงานที่สร้างความเชื่อมั่นในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและการใช้เทคโนโลยีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในองค์กรดิจิทัล

“...ภาวะผู้นำที่จะต้องสร้างความเปลี่ยนแปลง ต้องก้าวข้ามความเปลี่ยนแปลงไปด้วยกันทุกๆ ด้าน ก็จะเห็นได้ว่าเป็นกรณีศึกษาที่ดีเพราะองค์กรเราเป็นหน่วยงานที่เล็กที่สุด แต่สามารถทำงานที่ยิ่งใหญ่ได้ถ้าเทียบกับบริบทของพื้นที่...” ผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ (สัมภาษณ์, 27 กุมภาพันธ์ 2567)

กล่าวโดยสรุป การเป็นผู้นำในองค์กรนั้นเป็นภารกิจที่มีความยากลำบากอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับการสร้างความเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องมีความกล้าและความเสี่ยงที่จะตัดสินใจในการดำเนินการ เพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการสร้างความเข้าใจและความยินยอมจากผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำต้องให้ความสำคัญ โดยการให้ข้อมูลอย่างเพียงพอและเหมาะสมเป็นจุดเริ่มต้น การสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดเผยข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรเข้าใจถึงเหตุผลและหลักการที่นำมาเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การให้โอกาสให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจร่วมกัน ผู้นำควรสร้างบทบาทที่ชัดเจนและเหมาะสมเพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรได้รับการเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างเหมาะสมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยการปล่อยให้เขา

หารื้อและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นเอง การสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและสร้างความเข้าใจร่วมกันก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัล

ผลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ปัญหานโยบายเปลี่ยนแปลงตามผู้บริหาร การมีนโยบายที่มั่นคงและต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการท้องถิ่นดิจิทัล ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารอาจทำให้เกิดความไม่มั่นคงและความไม่เสถียรซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาด้านดิจิทัลและการบริหารจัดการท้องถิ่นดิจิทัลในระยะยาวสิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาที่มีความยั่งยืนและเป็นระบบ เพื่อให้มีความสอดคล้องและคงทนต่อการเปลี่ยนแปลงในบริบทที่แตกต่าง โดยการเชื่อมโยงนโยบายกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนาด้านดิจิทัลและการบริหารจัดการท้องถิ่นดิจิทัล และทำให้มั่นใจว่าระบบนโยบายที่มีอยู่จะสามารถพัฒนาและปรับปรุงต่อไปในอนาคตได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอปัญหาในด้านเทคโนโลยี 2) ปัญหาด้านเทคโนโลยี ในด้านเทคโนโลยี การมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการประสานงาน การสนับสนุนและการพัฒนาทีมงานในด้านเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญ การสร้างเครื่องมือและกระบวนการที่ช่วยในการประสานงานและการใช้เทคโนโลยีในการทำงาน ยกตัวอย่าง เช่น การนำระบบของ DGA (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) สพร.) เข้ามาใช้ใช้ใน องค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว ซึ่งโปรแกรมตรงนั้นมันใช้ได้จริงและบางอย่างมันไม่ได้ใช้จริง โปรแกรมเหล่านั้นมันต้องได้รับการอบรมอยู่เสมอ โดยแรก ๆ เขาก็มาอบรมให้ แต่พอผ่านไป 2 ปี หลังจากที่

เราต้องซื้อโปรแกรม ก็ไม่มีเจ้าหน้าที่เจ้าของโปรแกรมมาอบรมหรือสอนงานให้เลย ซึ่งตรงนี้ก็เหมือนช่องว่างเหมือนกันว่าถ้าเป็นการอบรมภายในเราสามารถพัฒนาได้ แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่ต้องใช้บุคคลภายนอกหรือต้องพึ่งพาหน่วยงานอื่นมาให้ความรู้ ถ้าขาดความต่อเนื่อง ก็จะเป็นปัญหาในการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลดิจิทัล และ 3) ปัญหาด้านบุคลากร ความไม่ต่อเนื่องของการอบรม ช่วงแรกของการนำระบบท้องถิ่นดิจิทัลมาใช้ บุคลากรได้รับการอบรมบ่อยครั้ง เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรภายใน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการอบรม 4) ปัญหาด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการใช้งานระบบท้องถิ่นดิจิทัลเป็นค่าใช้จ่ายผูกพันต่อเนื่อง เป็นค่าใช้จ่ายรายปีทั้งในส่วนของระบบและพื้นที่จัดเก็บข้อมูล จะต้องมีการเตรียมแผนการใช้จ่ายเงินสำหรับการใช้จ่ายระยะยาว โดยการดำเนินการด้านท้องถิ่นดิจิทัลนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากรัฐบาล ท้องถิ่นจะต้องแบ่งงบประมาณมาเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนนี้อาจเป็นหัวใจหลักที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งไม่ยินดีที่จะใช้งานระบบดิจิทัล

อภิปรายผลวิจัย

จากผลการศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่มีผลต่อการเป็นท้องถิ่นดิจิทัลขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา ตระหนักถึงความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปรับตัวไปสู่การบริการประชาชน One stop service ในระบบดิจิทัล และยังมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานในหลายหน่วยงาน โดยสามารถสรุปเป็นการบริหารจัดการท้องถิ่นดิจิทัล ดังนี้

1) ด้านบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ ด้านบุคลากรสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นดิจิทัลโดยการนำเอาเทคโนโลยีและ

นวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการจัดการทรัพยากรบุคคลและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร ในการพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรเพื่อเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นดิจิทัลไม่ เพียงแต่ช่วยให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น แต่ยัง เสริมสร้างความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและสร้างความสมดุลในการใช้ ทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มประสิทธิภาพ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรเพชร บุตรดี.(2563).อธิบายว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวคิด การบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่ ในการใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ประสานความร่วมมือ ร่วมกับผู้บริหารฝ่ายอื่นๆ เพื่อให้ระบบการบริหารทรัพยากร มนุษย์มีประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผนทรัพยากร มนุษย์ เพื่อให้มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพียงพอและเหมาะสม 2) การสรรหาและ การคัดเลือก เพื่อให้ได้คนที่มีความรู้ความสามารถ สามารถปรับตนเองให้กับเข้า วัฒนธรรมขององค์การ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเริ่มตั้งแต่บุคคลเข้ามา ทำงานในองค์การและพัฒนาต่อเนื่องกันไปตลอดระยะเวลาที่บุคคลนั้นอยู่ในองค์การ 4) การรักษานักงานเพื่อให้มีความพึงพอใจ ในการทำงาน การสร้างขวัญกำลังใจการ ทำงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมี รายได้พอเพียงกับความเป็นอยู่

2) ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเชื่อมโยงกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างพื้นที่ออนไลน์สำหรับการแลกเปลี่ยน ข้อมูล การสนับสนุนกิจกรรมท้องถิ่น และการส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน ดังนั้น การ ใช้เทคโนโลยีในการบริหารทางด้านการบริการสาธารณะและการสื่อสารในระดับ ท้องถิ่นสามารถช่วยเพิ่มความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตประจำวันของชุมชนและ ชาวบ้านโนนประดู่ เนื่องจากมันช่วยให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและ

เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพได้ การให้บริการฟรีในช่วง 2 ปีแรกและการซื้อเป็นรายปีในช่วง 2 ปีถัดไปเป็นวิธีที่ดี ในการสนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าสู่หน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับ งานวิจัยของ นันทะ, กาญจนา และสุธีรา. (2563). อธิบายว่า เทคโนโลยีต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานประจำของบุคลากรในองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นเหมือนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกาทำงานที่สำคัญ เป็นการเพิ่มภาระงานให้มากขึ้น การทำงานที่ต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาควบคุมกลายเป็นสิ่งที่ยากลำบากในการทำงานมากยิ่งขึ้น จนอาจเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบาง ยาง. (2558). อธิบายว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหาด้านการขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลโดยตรงมาเป็นส่วนสำคัญในการทำภารกิจงานต่างๆจะสามารถช่วยให้การปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลได้อย่างก้าวกระโดด

3) ด้านบริหารจัดการ การพัฒนาและการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นที่ องค์กรบริหารส่วนตำบลโนนประดู่และชุมชนได้ดำเนินการอย่างสร้างสรรค์และมุ่งมั่น โดยที่นโยบายหรือการสนับสนุนจากทางรัฐบาลโดยตรงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากมันเป็นการเริ่มต้นที่ท้าทายและมุ่งหวังที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ การสร้างระบบ One-Stop Service ที่มีความเป็นมาตรฐานและเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านดิจิทัลเป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการท้องถิ่นเพื่อช่วยให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (องค์กรบริหารส่วนตำบล) โนนประดู่ และชุมชนในพื้นที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของ

ระบบ One-Stop Service ในด้านดิจิทัล และทำให้ประชาชนสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวกและรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลาหรือความยุ่งยากและมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2562). อธิบายว่ารัฐบาล ให้ท้องถิ่นจัดทำกันเองเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ที่ประชาชนในท้องถิ่นเลือกตั้งขึ้นมาเป็นผู้ดำเนินงานโดยตรงและมีอิสระในการบริหารงาน กล่าวได้ว่าการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจ คือเป็นการมอบอำนาจให้ประชาชนปกครอง กันเอง เพื่อให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และรู้จักร่วมมือกัน

4) ด้านงบประมาณ การมีการบริหารการเงินและงบประมาณ ที่มีประสิทธิภาพสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลโนนประดู่ เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการและความเป็นไปได้ขององค์การ นอกจากนี้ยังมีการติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายเพื่อปรับปรุงแผนงานในอนาคต ดังนั้น การมีการบริหารการเงินและงบประมาณที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาด้านดิจิทัลและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การให้บริการที่มีคุณภาพและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อประชาชนในพื้นที่โดยตรง โดยตรงทันท่วงทีถึงคุณค่าของการใช้งบประมาณอย่างเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องใส่ใจ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ และ อจิรภัสส์ (2565). อธิบายว่า การใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นองค์กรที่มีงบประมาณอย่างจำกัดผู้บริหารจึงมุ่งการจัดการแผนการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมากกว่าการนำงบประมาณมาปรับปรุงระบบดิจิทัลภายในองค์กร ด้วยเห็นว่าระบบการปฏิบัติงานในปัจจุบันก็ยังสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารได้ให้

ความสำคัญและให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในระบบงานที่มีความจำเป็น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานและปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพียงพอในการรองรับการปฏิบัติงานของระบบนั้นๆ

5) ด้านภาวะผู้นำ การเป็นผู้นำในองค์กรนั้นเป็นภารกิจที่มีความยากลำบากอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับการสร้างความเปลี่ยนแปลง ผู้นำต้องมีความกล้าและความเสี่ยงที่จะตัดสินใจในการดำเนินการ เพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรยอมรับการเปลี่ยนแปลงในการสร้างความเข้าใจและความยินยอมจากผู้บริหารและสมาชิกในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำต้องให้ความสำคัญ โดยการให้ข้อมูลอย่างเพียงพอและเหมาะสมเป็นจุดเริ่มต้น การสื่อสารที่ชัดเจนและเปิดเผยข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรเข้าใจถึงเหตุผลและหลักการที่นำมาเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การให้โอกาสให้ผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจร่วมกันก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปัญญา สุนทรนนท์. (2565). อธิบายว่า ภาวะผู้นำ มีมุมมองและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในทุกมิติ กำหนดเป้าหมาย วางกลยุทธ์ ทั้งเชิงรุกและในเชิงบูรณาการ สามารถจูงใจหรือชักจูงให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทำงานเชิงประสานงานได้ดีในทุกระดับด้วยความเต็มใจและเต็มใจสามารถตรวจสอบได้ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความอยู่ดีมีสุข โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

- นันทะ บุตรน้อย, กาญจนา คุมา และสุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนาน./ (2563)./ ผลกระทบของการปรับเปลี่ยน สู่การเป็นองค์กรดิจิทัลต่อการพัฒนาการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น./ออนไลน์.แหล่งที่มา:
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/246201/168826>
- พรเพชร บุตรดี./ (2563)./อิทธิพลของแรงจูงใจในการทำงานที่มีต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม./แหล่งที่มา: https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/file_att1/2020080861426423136_fulltext.pdf
- ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง./ (2558). / ประสิทธิภาพของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. / ออนไลน์./ แหล่งที่มา : <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/47964/39796>
- สุปัญญา สุนทรนนธ์./ (2565). / ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุปรีตา โกษาแสง. / (2565)./ วารสารบริหารการศึกษา มศว SWU Educational Administration Journal Vol. 19 No. 37 (2022): วารสารบริหารการศึกษา มศว

94 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA)/(2565)/ การประชุมรับฟังความคิดเห็น(ร่าง)
แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ.2563-2565 หน้าที่ 20

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.)/(2566)/ระบบท้องถิ่นดิจิทัล
คืออะไร หน่วยงานต่างๆ และประชาชนได้อะไร./แหล่งที่มา:
<https://www.it24hrs.com/2023/digital-government-platform-dga/>

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง./ (2562)/ ความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วน
ท้องถิ่น และ วัฒนธรรมทางการเมือง./ แหล่งที่มา :
<https://www.bankasao.go.th/fileupload/7842.pdf>

สุภาภรณ์ สีสุพรรณ และ อจิรภาส เพ็ญขุนทด./ (2565)/ วัฒนธรรมปรับตัวเพื่อ
ไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต
พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น./แหล่งที่มา: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/255394>

**แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรม
องค์การที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข**

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ* พจ ตู๋พจ** ณิชฐญา สมมาศเดชสกุล***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์การต่อองค์การนวัตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ประชากรศึกษา ได้แก่ บุคลากรของ รพ.สต. จำนวน 48,900 คน 9,775 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,504 คน 370 แห่ง วิเคราะห์ด้วยแบบสมการโครงสร้างด้วยวิธี PLS-SEM ผลการทดสอบแบบจำลองการวัดตัวแปรแฝง 3 ตัว พบว่ามีคุณภาพตามเกณฑ์วัดโดยแต่ละตัวแปรมีค่าดังนี้ 1) ความเป็นองค์การนวัตกรรมโดยภาพรวมมีค่าในระดับสูง โดยมีรายด้านเรียงลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ เครือข่ายองค์การ ความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ กระบวนการดำเนินงาน การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และ ยุทธศาสตร์ขององค์การ 2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ส่วน

* วิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

** คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

*** สถาบันนวัตกรรมทางการศึกษา สมาคมส่งเสริมการศึกษาทางเลือก

รายด้านเรียงลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การคำนึงถึงความเป็นบุคคล การกระตุ่นทางปัญญา และการสร้างแรงบันดาลใจ 3) วัฒนธรรมองค์การในภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับสูง รายด้านเรียงตามลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ แบบลำดับชั้นแบบเครือญาติ แบบปรับตัว และแบบมุ่งความสำเร็จ ผลการทดสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้างพบว่า แบบจำลองมีคุณภาพตามเกณฑ์วัดและผลการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัยมีดังนี้ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับสูง 2) วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมในระดับปานกลาง 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การในระดับสูง และ 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมในระดับต่ำ กล่าวได้ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนั่นเองที่เป็นตัวแปรต้นน้ำขององค์การนวัตกรรม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, วัฒนธรรมองค์การ, องค์การนวัตกรรม, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

**Structural Equation Model of Transformational Leadership and
Organizational Culture Affecting Innovative Organization of Health
Promoting Hospital under Ministry of Public Health**

Phongsak Phakamach[•]

Pot Toopot^{••} Natchaya Sommartdejsakul^{•••}

Abstract

The purpose of this research was to develop a structural equation model of transformational leadership and organization culture affecting innovative organization of Health Promoting Hospital (HPH). The study population included the 48,900 personnel of the hospital, 9,775 sites, collected data by questionnaire from a sample of 1,504 people, 370 sites. Analysis of structural equation models using PLS-SEM method. The test results of 3 latent variable measurement models showed that the quality of the measurement criteria were as follows: 1) The overall innovative organization had a high level of value, with the following

[•] Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship,
Rajamangala University of Technology Rattanakosin

^{••} Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University

^{•••} Educational Innovation Institute, Promote Alternative Education Association

items in order of high to low: organizational network, structural suitability, operational process, learning organization, and organizational strategy; 2) Overall transformational leadership was at high level. The list is listed in order of high to low as follows: Ideological use of influence, personal consideration, intellectual stimulation, and motivation; and 3) Overall organizational culture was highly valued. The sides were listed in order from high to low: hierarchical, kinship, adaptive, and success-oriented. The results of the structural model test revealed that the quality of the model meets the measurement criteria and the results of the research hypothesis examination were as follows: 1) transformational leadership has a high influence on innovative organization; 2) organizational culture had a moderate influence on innovative organizations; 3) transformational leadership had a high influence on organizational culture; and 4) transformational leaders and organizational culture had a low influence on innovative organizations. In other words, it was the transformational leaders who were the upstream variables of the innovative organization.

Keywords: Transformational Leadership, Organizational Culture, Innovative Organization, Health Promoting Hospital

บทนำ

ปัญหาด้านการสาธารณสุขของประเทศไทยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ได้แก่ (1) ปัญหาความไม่ทั่วถึงหรือความไม่พอเพียงของการบริการสาธารณสุข และ (2) ปัญหาด้านคุณภาพของการบริการสาธารณสุข ปัญหาความไม่ทั่วถึงด้านการบริการในเรื่องการป้องกันและรักษาของระบบสาธารณสุขเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดแคลนทรัพยากรบริหารและจำนวนประชากรของประเทศที่อยู่ในวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเกินกว่าระบบจะรองรับได้ทัน อย่างไรก็ตาม สำหรับปัญหานี้เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพ พ.ศ. 2545 ของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วย 3 ระบบ ได้แก่ (1) ระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ (2) ระบบประกันสังคม และ (3) ระบบสวัสดิการข้าราชการ ซึ่งได้ทำให้ปัญหาความไม่ทั่วถึงนั้นหมดความสำคัญลงไปมาก ส่วนปัญหาด้านคุณภาพของการบริการสาธารณสุขเป็นเรื่องของคนที่ใช้สิทธิ์ประกันสุขภาพที่ต่างกันได้รับการบริการที่มีคุณภาพแตกต่างกัน และเป็นเรื่องที่คนมีรายได้น้อยได้รับการบริการที่ต่ำกว่ามาตรฐานในด้านเทคโนโลยีด้านเวชภัณฑ์ และด้านความเอาใจใส่ดูแลจากสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเรื่องนี้ยังปรากฏอยู่ในระบบสาธารณสุขของประเทศไทยมาจนถึงทุกวันนี้ (กัญญาวิวัฒน์ โมกขาว และคณะ, 2560) ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขมีหน่วยงานระดับกรมและเทียบเท่ากรมทั้งสิ้น 11 หน่วยงาน ประกอบด้วย องค์การมหาชน 8 แห่ง รัฐวิสาหกิจหนึ่งแห่งคือองค์การเภสัชกรรม และหน่วยงานอื่น รวมทั้งสถาบันพระบรมราชชนกอีก 1 แห่ง เมื่อพิจารณาเฉพาะหน่วยบริการสุขภาพประชาชนพบว่า มีโรงพยาบาลประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วย โรงพยาบาลศูนย์ 28 แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป 68 แห่ง โรงพยาบาลชุมชนหรือโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช 798 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 11,036 แห่ง และโรงพยาบาลนอกกระทรวงสาธารณสุข 173

แห่ง ทั้งนี้องค์การแต่ละแห่งได้สรรคสร้างนวัตกรรมด้านการบริหารการสาธารณสุขเพื่อเป็นกลไกให้เกิดการปรึกษาหารือกันในเชิงนโยบาย นอกจากนี้เพื่อไม่ให้เกิดการบริหารงานบางอย่างติดขัดกฎระเบียบของทางราชการและการแทรกแซงสถาบันสาธารณสุข ทั้งนี้เพราะสถาบันเหล่านี้มีงบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นนวัตกรรมการบริหารเหล่านี้จึงถูกคิดค้นขึ้นซึ่งประกอบด้วย (1) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) (2) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (3) สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.) (4) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) (5) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) (6) สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (สรพ.) รวม 6 องค์การโดย 5 องค์การแรกถือกำเนิดขึ้นโดยมีกฎหมายรองรับเป็นของตนเอง ส่วนสถาบัน สรพ. เป็นองค์การมหาชนที่จัดตั้งโดยคณะรัฐมนตรี (สุชาติ อนันตะ, 2563)

แม้ว่าประเทศไทยจะมีสถานบริการสาธารณสุขอย่างเพียงพอในทุกระดับ แต่ก็เป็นที่รู้กันว่าสถานพยาบาลที่ใหญ่กว่าหรืออยู่ในระดับที่สูงกว่าเช่นระดับจังหวัดย่อมได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่าสถานพยาบาลในระดับอำเภอ ส่วนสถานพยาบาลในระดับตำบลหรือระดับชุมชนถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่ให้บริการสาธารณสุขพื้นฐานด้านการป้องกันเบื้องต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 ในฐานะที่เป็นประเทศแรกของการระบาดนอกแผ่นดินประเทศจีน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) นอกจากจะถูกมอบหมายบทบาทใหม่แล้วยังถูกคาดหวังว่าจะเป็นเครือข่ายอันแข็งแกร่งที่จะสู้กับวิกฤติการณ์นี้ได้ นั่นคือในช่วงคลื่นลูกที่ 1 ของการระบาด ประเทศไทยใช้ รพ.สต. ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศกับอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) นับล้านคน เป็นกลไกสำคัญในการกำกับติดตามและควบคุมการระบาดจนการติดเชื้อลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้นานาชาติและองค์การ

อนามัยโลก (WHO) ยกย่องว่าไทยเป็นประเทศที่สามารถรับมือกับโควิด-19 ได้ดีมาก ประเทศหนึ่ง สำหรับผลกระทบในคลื่นลูกที่ 3 ต่อเนื่องมาถึงคลื่นลูกที่ 4 ระบบสาธารณสุขมูลฐานก็มีบทบาทสำคัญในการดูแลประชาชนเป็นอย่างดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รพ.สต. และ อสม. ต่างก็มีบทบาทสำคัญทั้งในระยะเริ่มแรกและในระยะฟื้นฟูภายหลังการระบาด แต่ในความเป็นจริงแล้ว รพ.สต. ไม่เพียงแต่จะเป็นที่พึ่งอันเข้มแข็งในช่วงโควิด-19 ระบาดเท่านั้น แต่ระบบสาธารณสุขมูลฐานของไทยต้องอาศัยกำลังของ รพ.สต. และ อสม. ต่อไปอีกในอนาคต ทั้งนี้พิจารณาจากแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุขและนโยบายสาธารณสุขไทย 9 เรื่องในปี พ.ศ. 2565 สำหรับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งประกอบไปด้วยความเป็นเลิศ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคเป็นเลิศ (2) ด้านบริการเป็นเลิศ (3) ด้านบุคลากรเป็นเลิศ และ (4) ด้านบริหารเป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาล โดยทั้งสี่บทบาทนี้ล้วนเป็นหน้าที่รับผิดชอบของ รพ.สต. โดยตรงก็คือ ร้อยละของตำบลที่มีระบบส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสและการดูแลระยะยาวในชุมชน (โครงการสุขภาพคนไทย, 2564)

นโยบายสาธารณสุขของประเทศไทย 9 เรื่องในปี พ.ศ. 2565 ที่เป็นบทบาทของ รพ.สต. คือ ระบบสุขภาพปฐมภูมิเข้มแข็งโดยการให้คนไทยมีหมอประจำตัว 3 คน และการมีเป้าหมายที่จะพัฒนา รพ.สต. ความมุ่งหวังที่จะให้ครอบครัวไทยมีหมอ 3 คน ประกอบด้วย หมอคนที่ (1) คือ อสม. ทำหน้าที่ หมอประจำบ้าน หมอคนที่ (2) คือ หมอสาธารณสุข คือ บุคลากรของ รพ.สต. หมอคนที่ (3) คือ หมอเวชปฏิบัติครอบครัว หมายถึง บุคลากรในวิชาชีพแพทย์ที่ผ่านการฝึกฝนด้านเวชปฏิบัติครอบครัว (FamMed) ทั้งนี้ประเทศไทยได้วางรากฐานสร้างสาธารณสุขมูลฐานมาเป็นเวลากว่า 40 ปีแล้ว นั่นคือการจัดตั้ง อสม. ก่อนหน้านี้อระบบสาธารณสุขของไทยถูกขับเคลื่อน

ด้วยนโยบายการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคของกระทรวงสาธารณสุขด้วยกลไก 4 เรื่องหลักที่ต้องทำงานควบคู่กันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง นั่นคือ (1) รพ.สต. (2) อสม. (3) แผนสุขภาพตำบล และ (4) กองทุนสุขภาพตำบล นอกจากนี้ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ในอดีตนับแต่การก่อเกิดของ รพ.สต. แต่ละแห่งมีบุคลากรโดยประมาณ 4-12 คน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ได้แก่ การตรวจรักษาพยาบาลขั้นต้น การฝากครรภ์ การให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (การให้วัคซีนเด็ก) และการดูแลโภชนาการงานอนามัยโรงเรียนสำหรับการสร้างระบบสาธารณสุขมูลฐานทั้งสิ้น ดังนั้นจึงไม่แปลกเมื่อเกิดภาวะการแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงปรากฏผลการปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งได้ในทันที อย่างไรก็ตาม รพ.สต. ก็ยังประสบปัญหาของตนเองอยู่หลากหลายประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากร ทรัพยากรบริหาร และเครื่องมือที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเชิงระบบ โครงสร้าง การบริหาร และความน่าเชื่อถือ (สุชาติ อนันตะ, 2563) ด้วยเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางต่าง ๆ ในการเพิ่มศักยภาพของ รพ.สต. ให้มีความเข้มแข็งและเป็นระบบสำหรับการบริการสาธารณสุขของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

แนวคิดการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพของ รพ.สต. อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้เพราะองค์กรแห่งนวัตกรรมที่นักวิชาการท่านต่าง ๆ ให้ความหมายไว้ว่ามันคือ “แนวคิดนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กร แนวใหม่ในการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะองค์กรหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กร” ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยปรับเปลี่ยนมาก่อนให้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าของบริบทโลกาภิวัตน์ที่มีความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มคุณค่าพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่ดีมีคุณภาพ (Botelho, 2020; Visser & Scheepers, 2022; Hooi & Chan, 2023) ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า การสร้างความอยู่รอดและความสามารถเชิงการ

แข่งขันขององค์การในตลาดการค้าโลกเสรี ดังนั้นกล่าวได้ว่าองค์การที่สร้างสรรค์นวัตกรรมได้จึงมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนกระบวนการที่ตนให้เท่าทันสถานการณ์อยู่เสมอ กล่าวเฉพาะสถานบริการสาธารณสุขของไทยทุกระดับได้แสดงบทบาทในการสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนความสำคัญของการเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบัน Chutivongse and Gedsri (2020) และ Phakamach (2023) ได้กล่าวไว้ว่า องค์การแห่งนวัตกรรมมีความสำคัญในแง่ที่ว่าเป็นองค์การที่สามารถนำความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และประสบการณ์มาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และที่สำคัญคือ องค์การแห่งนวัตกรรมนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้้องค์การต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนสามารถปรับตัวเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

การบรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืนขององค์กรนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์กรทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน โดยเฉพาะองค์การที่ทำหน้าที่ให้บริการสาธารณะ เพราะถ้าองค์กรสาธารณะไม่มีความก้าวหน้าแล้ว นอกจากจะเป็นภาระด้านทรัพยากรการบริหารของชาติแล้วยังอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมส่วนรวมได้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้เอง รพ.สต. ในฐานะที่ต้องแบกรับภารกิจสำคัญในการดูแลสุขภาพประชาชนจำเป็นต้องมีความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมที่ทันสมัย จึงจะสามารถแบกรับภารกิจพื้นฐานด้านการบริการสาธารณสุขของประชาชนในวงกว้างได้ อย่างไรก็ตาม แม้องค์การแห่งนวัตกรรมมีความสำคัญอย่างมาก แต่ที่ผ่านมายังมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ไม่มากนักโดยเฉพาะกับหน่วยงานสาธารณสุขของประเทศไทย เช่น รพ.สต. ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมใน รพ.สต. ว่ามีมากน้อยเพียงใด และอะไรคือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความเป็นองค์การนวัตกรรมขึ้น กระบวนการวิจัยจะเกี่ยวข้องกับตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

วัฒนธรรมองค์การ และการสร้างองค์การแห่งนวัตกรรม โดยการพัฒนาแบบจำลองเชิงโครงสร้างองค์การนวัตกรรมการของ รพ.สต. ที่แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรสำหรับความเป็นองค์การนวัตกรที่มีประสิทธิภาพในการให้บริการระบบสาธารณสุขของประเทศ ไทย ทั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาองค์การสาธารณสุขโดยทั่วไปไม่เฉพาะ รพ.สต. ให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อจะได้ปฏิบัติภารกิจสำคัญให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืนต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 (H1) : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกร

สมมติฐานที่ 2 (H2) : วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกร

สมมติฐานที่ 3 (H3) : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การ และ

สมมติฐานที่ 4 (H4) : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การ และองค์การนวัตกรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อองค์การนวัตกรของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การต่อองค์การนวัตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่อวัฒนธรรมองค์การของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

5. เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์การต่อองค์การนวัตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีหน่วยการวิเคราะห์เป็นองค์การ ซึ่งมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ประชากรศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรศึกษา (Populations) ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงพยาบาล และ 2) หัวหน้ากลุ่มงานและผู้ปฏิบัติงานด้านบริการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทยทั้งสิ้น จำนวน 9,780 แห่ง รวมประชากรศึกษาทั้งสิ้น 48,900 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง (Sample) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 370 แห่ง จำนวน 1,504 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

2. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ประกอบด้วย (1) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (2)

ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นบุคคล และ (4) ด้านการใช้
อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) วัฒนธรรมองค์การ ประกอบด้วย (1) วัฒนธรรมองค์การ
แบบเครือญาติ (2) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (3) วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่ง
ความสำเร็จ และ (4) วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับขั้น

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเป็นองค์การนวัตกรรม (Innovative
Organization) 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านยุทธศาสตร์ขององค์การ 2) ด้าน
กระบวนการดำเนินงาน 3) ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ 4) ด้านความ
เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และ 5) ด้านเครือข่ายองค์การ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างและการตรวจสอบ
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การสร้างเครื่องมือดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี
และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (2) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งใน
ประเทศและต่างประเทศจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิเพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาเป็นกรอบ
แนวคิดในการวิจัย

2) จัดทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย แบบสอบถามได้พัฒนาขึ้น
โดยสร้างตัวชี้วัดเกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
การวิจัยและนิยามศัพท์ปฏิบัติการประกอบด้วยตัวชี้วัดระดับภาวะผู้นำการ
เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การ และองค์การนวัตกรรม จำนวนทั้งสิ้น 94 ข้อคำถาม

3) องค์ประกอบของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อ
คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเป็นลักษณะเลือกตอบเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับ
การศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ในตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2
เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับองค์การแห่งนวัตกรรมของ รพ.สต. มีตัวบ่งชี้ 5 ด้าน และข้อ

คำถาม 40 ข้อ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ขององค์การ (IO1) (2) กระบวนการดำเนินงาน (IO2) (3) ความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ (IO3) (4) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (IO4) และ (5) เครือข่ายองค์การ (IO5) ตอนที่ 3 เป็นตัวแปรเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของ รพ.สต. มีตัวบ่งชี้ 4 ด้าน และข้อคำถาม 28 ข้อ ได้แก่ (1) การสร้างแรงบันดาลใจ (TL1) (2) การกระตุ้นทางปัญญา (TL2) (3) การคำนึงถึงความเป็นบุคคล (TL3) และ (4) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (TL4) ตอนที่ 4 เป็นตัวแปรเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การของ รพ.สต. มีตัวบ่งชี้ 4 ด้าน และข้อคำถาม 24 ข้อ ได้แก่ (1) วัฒนธรรมองค์การแบบเครือข่าย (OC1) (2) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (OC2) (3) วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งความสำเร็จ (OC3) และ (4) วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (OC4)

4) การแปลระดับความคิดเห็นของข้อคำถาม ข้อคำถามตอนที่ 2 ถึง 4 ลักษณะเป็นประโยคข้อความประกอบมาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ชนิด 5 ระดับ โดยกำหนดน้ำหนักของคะแนนดังนี้ ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง มากที่สุด ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง มาก ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง ปานกลาง ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง น้อย และ ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง น้อยที่สุด

4. การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทดสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้างและเชิงเนื้อหา พิจารณาเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .5 ขึ้นไป ได้ค่า IOC เท่ากับ .864 แล้วนำไปทดลองใช้กับบุคลากรสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาชและหาค่าอำนาจ

จำแนกรายข้อโดยหาค่า Item Total Correlation ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .947

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสร้างลิงค์ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต จำนวน 1,504 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนและลิงค์ข้อมูลคืนมา จำนวน 1,504 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2567

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการใน 2 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ด้วยสถิติอ้างอิง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นแบบตรวจสอบรายการของข้อคำถาม โดยวิธีการหาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ สำหรับแบบมาตราส่วนประมาณค่าจะใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการแปลค่าคะแนนดังนี้ 5 หมายถึง ความคิดเห็นด้วยมากที่สุด 4 หมายถึง ความคิดเห็นด้วยมาก 3 หมายถึง ความคิดเห็นด้วยปานกลาง 2 หมายถึง ความคิดเห็นด้วยน้อย และ 1 หมายถึง ความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด ส่วนเกณฑ์การประเมินค่าระดับความคิดเห็นมีอยู่ 5 ระดับ แปลความหมายค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ 4.51-5.00 หมายถึง ระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับมากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึง ระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึง ระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับน้อย และ 1.00-1.50 หมายถึง ระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอ้างอิง (Inference Statistics) การศึกษานี้จะวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ด้วยวิธีแบบกำลังสองน้อยที่สุดบางส่วน (Partial Least Square-SEM: PLS-SEM) การวิเคราะห์สมการ

โครงสร้างโดยใช้ฐานคิดแบบ Variance Base โดยใช้โปรแกรม SmartPLS การวิเคราะห์จำแนกออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ตรวจสอบตัวแบบการวัดตัวแปรหรือการตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแปรกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ (2) ตรวจสอบแบบจำลองโครงสร้างว่าสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ซึ่งขั้นตอนนี้จะเป็นการทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาครั้งนี้เป็นตัวแปรแบบ Reflective Model โดยมี 3 ตัวแปรแฝง คือ องค์การแห่งนวัตกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมองค์การ ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้ (1) ค่าความเที่ยงประกอบ (Composite Reliability) > 0.70 (2) ค่าแอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha) > 0.70 (3) ความเที่ยงของตัวบ่งชี้ (Indicator Reliability) \geq 0.70 (4) ความตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) จากค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Extraction: AVE) \geq .50 (5) ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) และ (6) การวิเคราะห์สถิติแบบจำลองการวัด

การตรวจสอบตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Model Assessment) มีขั้นตอนดังนี้

1) การทดสอบสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient Determinant) การทดสอบสัมประสิทธิ์พยากรณ์ในที่นี้คือการตรวจสอบค่า R^2 ค่านี้จะเป็นตัวบ่งบอกอิทธิพลของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม โดยจะมีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง +1 การที่ค่า R^2 มากกว่าหรือเท่ากับ 0.75, 0.50 และ 0.25 ถือว่าตัวแปรอิสระมีอิทธิพลต่อตัวแปรตามในระดับสูง กลางและต่ำตามลำดับ ดังนั้นค่า R^2 ต้องไม่ต่ำกว่า 0.25 (Haire et al., 2014)

2) การทดสอบสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) การทดสอบนี้จะเป็นส่วนขั้นตอนของการทดสอบสมมติฐาน โดยการพิจารณาที่สัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปร

อิสระที่มีต่อตัวแปรตาม (Inner Model) ตามที่การวิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ สัมประสิทธิ์เส้นทางจะมีค่าระหว่าง -1 ถึง +1 ถ้าสัมประสิทธิ์เส้นทางเข้าใกล้ +1 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีอิทธิพลในทางบวกต่อตัวแปรตามในระดับสูง ในขณะที่สัมประสิทธิ์เส้นทางมีค่าเข้าใกล้ -1 แสดงว่าตัวแปรอิสระมีอิทธิพลในทางลบต่อตัวแปรตามในระดับสูง

3) การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modelling Analysis) ในที่นี้พิจารณาได้จากค่าอิทธิพลโดยรวม (Total effect) คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตามโดยพิจารณาทั้งอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นวัตถุประสงค์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การ และองค์การนวัตกรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยภาพรวม และ 2) การตรวจสอบแบบจำลองการวัด การตรวจสอบสมการโครงสร้าง และการทดสอบสมมติฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ภูมิหลังทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท โดยเป็นพยาบาล พยาบาลวิชาชีพ และพนักงานสาธารณสุข มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป หน่วยงาน รพ.สต. เกือบทั้งหมดในประเทศไทยมีบุคลากรอยู่ระหว่าง 3-8 คน

2. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การ และองค์การนวัตกรรมของ รพ.สต. โดยภาพรวม แต่ละหัวข้อมีรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1-3 ตามลำดับต่อไปนี้

1) ระดับความเป็นองค์การนวัตกรรม จากตัวแปรตามที่ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้หลัก ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ขององค์การ (IO1) (2) กระบวนการดำเนินงาน (IO2) (3) ความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ (IO3) (4) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (IO4) และ (5) เครือข่ายองค์การ (IO5) ปรากฏผลแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความเป็นองค์การนวัตกรรมของ รพ.สต.

รายการ	Mean	S.D.	ลำดับที่
1) ยุทธศาสตร์ขององค์การ (IO1)	4.024	.271	5
2) กระบวนการดำเนินงาน (IO2)	4.119	.290	3
3) ความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ (IO3)	4.128	.284	2
4) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (IO4)	4.101	.301	4
5) เครือข่ายองค์การ (IO5)	4.137	.284	1
รวม (IO)	4.102	.256	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเป็นองค์การนวัตกรรมของ รพ.สต. โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.102 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเป็นเครือข่ายองค์การเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ มีโครงสร้างองค์การที่เหมาะสม มีกระบวนการ

112 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ดำเนินงานที่ส่งเสริมนวัตกรรม มีการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และมียุทธศาสตร์ขององค์การที่ส่งเสริมความเป็นองค์การนวัตกรรมเป็นอันดับสุดท้าย

2) ระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากตัวแปรอิสระที่ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้หลัก ได้แก่ (1) การสร้างแรงบันดาลใจ (TL1) (2) การกระตุ้นทางปัญญา (TL2) (3) การคำนึงถึงความเป็นบุคคล (TL3) และ (4) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (TL4) ปรากฏผลแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ รพ.สต.

รายการ	Mean	S.D.	ลำดับที่
1) การสร้างแรงบันดาลใจ (TL1)	4.110	.318	4
2) การกระตุ้นทางปัญญา (TL2)	4.119	.317	3
3) การคำนึงถึงความเป็นบุคคล (TL3)	4.123	.296	2
4) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (TL4)	4.131	.290	1
รวม (TL)	4.121	.279	

จากตารางที่ 2 ระดับของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ รพ.สต. โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.121 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามิติต่าง ๆ ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเรียงตามลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ 1) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2)

การคำนึงถึงความเป็นบุคคล 3) การกระตุ้นทางปัญญา และ 4) การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นอันดับสุดท้าย

3) ลักษณะของวัฒนธรรมองค์การ จากตัวแปรอิสระที่ประกอบด้วย 4 ตัว บ่งชี้หลัก ได้แก่ (1) วัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ (OC1) (2) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (OC2) (3) วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งความสำเร็จ (OC3) และ (4) วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (OC4)

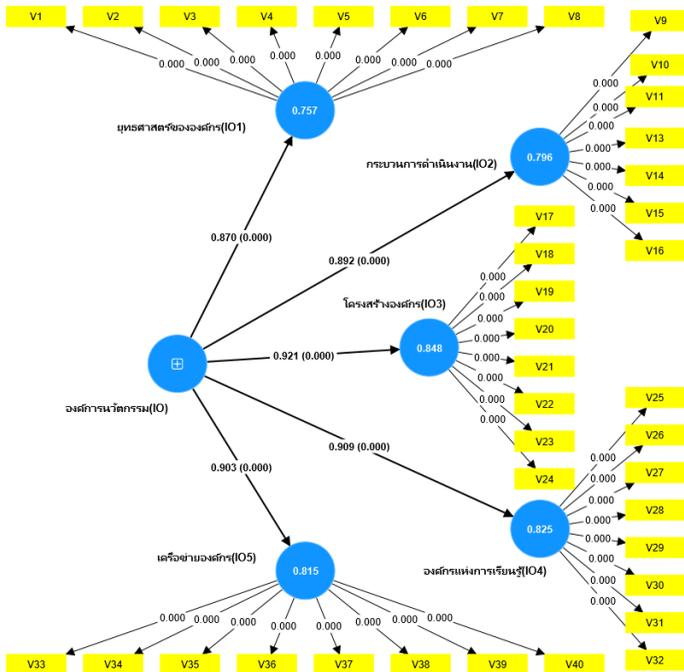
ตารางที่ 3 ลักษณะของวัฒนธรรมองค์การของ รพ.สต.

รายการ	Mean	S.D.	ลำดับที่
1) วัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ (OC1)	4.139	.289	2
2) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (OC2)	4.135	.311	3
3) วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งความสำเร็จ (OC3)	4.129	.286	4
4) วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (OC4)	4.140	.311	1
รวม (OC)	4.136	.267	

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมองค์การทั้ง 4 แบบ ของ รพ.สต. มีค่าใกล้เคียงกันอย่างมาก แสดงว่า รพ.สต. มีวัฒนธรรมองค์การแบบผสมผสาน

3. การตรวจสอบแบบจำลองการวัดตัวแปร การตรวจสอบสมการโครงสร้าง และการทดสอบสมมติฐาน

1) การตรวจสอบแบบจำลองการวัดตัวแปรตามกระบวนการและค่าพารามิเตอร์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปตัวแปรองค์การนวัตกรรมของ รพ. สต. โดยโครงสร้างของตัวแปรมีความสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แบบจำลองการวัดตัวแปรองค์การแห่งนวัตกรรม

จากภาพที่ 1 พบว่า รพ.สต. มีความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับสูง ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายด้านแล้วพบว่าเครือข่ายขององค์การ มีความสำคัญสูงสุด รองลงไปคือ ความเหมาะสมด้านโครงสร้างองค์การ กระบวนการทำงานขององค์การ การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์ขององค์การเป็นอันดับสุดท้าย

ในลำดับถัดไปจะแสดงถึงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อชี้ให้เห็นผลทางสถิติและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ปรากฏผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวชี้วัดองค์การนวัตกรรม	Mean	S.D.	IO1	IO2	IO3	IO4	IO5	IO
ด้านยุทธศาสตร์ขององค์การ (IO1)	4.024	.271	1					
ด้านกระบวนการดำเนินงาน (IO2)	4.119	.290	.762	1				
ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ (IO3)	4.128	.284	.735	.748	1			
ด้านการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (IO4)	4.101	.301	.722	.736	.804	1		
ด้านเครือข่ายองค์การ (IO5)	4.137	.284	.700	.746	.802	.792	1	
ความเป็นองค์การนวัตกรรม (IO)	4.102	.256	.892	.892	.921	.909	.903	1

จากตารางที่ 4 พบว่า โครงสร้างขององค์การมีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และการมีเครือข่ายขององค์การค่อนข้างสูง ดังนั้นกล่าวได้ว่าความเหมาะสมด้านโครงสร้างขององค์การนั่นเองที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็นองค์การนวัตกรรม

2) การตรวจสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้าง

การตรวจสอบคุณภาพของแบบจำลองดำเนินการโดยการวิเคราะห์สมการโครงสร้างแบบ CB-based ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าแบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเชิง

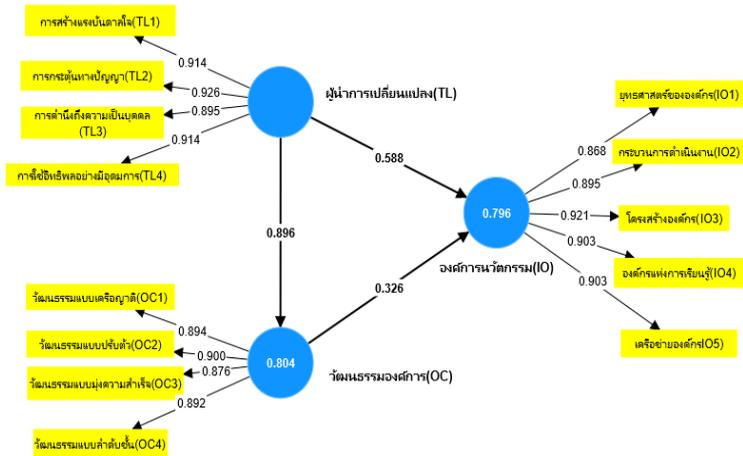
116 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ประจักษ์หรือไม่ สำหรับการวิเคราะห์นี้ใช้สมการโครงสร้างโดยฐานคิด VB-based ซึ่งใช้เกณฑ์ในการพิจารณาค่า SRMR<0.05, 0.06, 0.08 หรือ 0.1 โดยค่าแบบจำลองน้อยยิ่งจะมีคุณภาพสูงในขณะที่ NFI>0.9 ค่าสถิติเพื่อการตรวจสอบคุณภาพของตัวแบบแสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าสถิติเพื่อการตรวจสอบคุณภาพของตัวแบบ

รายการ	Saturated Model	Estimated Model
ดัชนีรากที่สองกำลังสองเฉลี่ย (Standard Root Mean Squares Discrepancy: SRMR)	0.034	0.034
ความคลาดเคลื่อนกำลังสองน้อยที่สุดไม่ถ่วงน้ำหนัก (The unweighted least squares discrepancy: D_{ULS})	0.106	0.106
ความคลาดเคลื่อนจากรูปร่าง (The geodesic discrepancy: D_G)	0.154	0.154
Chi-square	327.197	327.197
Normed fit index: NFI	0.937	0.937

จากตารางที่ 5 การตรวจสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้างจากผลการศึกษานี้พบว่า SRMR=0.34 และ NFI=0.937 ทั้ง Saturated และ Estimated Model (โดยทั่วไปค่าของ Saturated Model จะสูงกว่า) แสดงว่าแบบจำลองนี้ในภาพรวมมีคุณภาพ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การตรวจสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้าง

จากภาพที่ 2 พบว่ามีตัวแปรที่ต้องพิจารณาความสามารถในการอธิบายอยู่ 2 ตัว คือ วัฒนธรรมองค์การและองค์การนวัตกรรม ในขณะที่ความสามารถในการพยากรณ์มี 2 ตัว คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์การ ส่วนการตรวจสอบความสามารถในการอธิบายและการพยากรณ์ โดยทำการตรวจสอบ 2 ประเด็น ได้แก่ ความสามารถในการอธิบาย (R^2) และความสามารถในการพยากรณ์ (f^2) ซึ่งผลการตรวจสอบความสามารถในการอธิบายและความสามารถในการพยากรณ์ ปรากฏผลดังตารางที่ 6-7 ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์

ตัวแปร	R-square	R-square adjusted
วัฒนธรรมองค์การ (OC)	0.804	0.803
องค์การนวัตกรรม (IO)	0.796	0.795

จากตารางที่ 6 พบว่าวัฒนธรรมองค์การมีค่าสัมประสิทธิ์ด้านผลลัพธ์ (R-square) และสัมประสิทธิ์ด้านผลลัพธ์ภายหลังปรับปรุง (R-square adjusted) เท่ากับ 0.804 และ 0.803 ตามลำดับ หมายความว่า ถ้าวัฒนธรรมองค์การเป็นตัวแปรผลลัพธ์หรือตัวแปรตาม วัฒนธรรมองค์การจะสามารถถูกอธิบายได้ด้วยตัวแปรเชิงสาเหตุอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งในที่นี้คือตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงคืออธิบายตัวแปรผลลัพธ์ได้ถึงร้อยละ 80.4 ส่วนด้านองค์การนวัตกรรมพบว่าตัวแปรนี้มีค่า R-square และ R-square adjusted เท่ากับ 0.796 และ 0.795 ตามลำดับ ก็สามารถถูกอธิบายได้จากตัวแปรเชิงสาเหตุอื่น ๆ ในระดับสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้สามารถแสดงผลการตรวจสอบความสามารถในการพยากรณ์หรือค่า f-square ได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่า f-square

ตัวแปร	TL	OC	IO
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL)	-	.4093	0.333
วัฒนธรรมองค์การ (OC)	.4093	-	0.103
องค์การนวัตกรรม (IO)	0.333	0.103	-

ผลการตรวจสอบความสามารถในการพยากรณ์จากตารางที่ 7 พบว่าด้านตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) จึงไม่มีค่าสัมประสิทธิ์ในฐานะที่เป็นตัวแปรผลลัพธ์หรือตัวแปรตาม มีแต่ความมีอิทธิพลในฐานะตัวแปรเหตุหรือปัจจัย นั่นคือ ตัวแปร

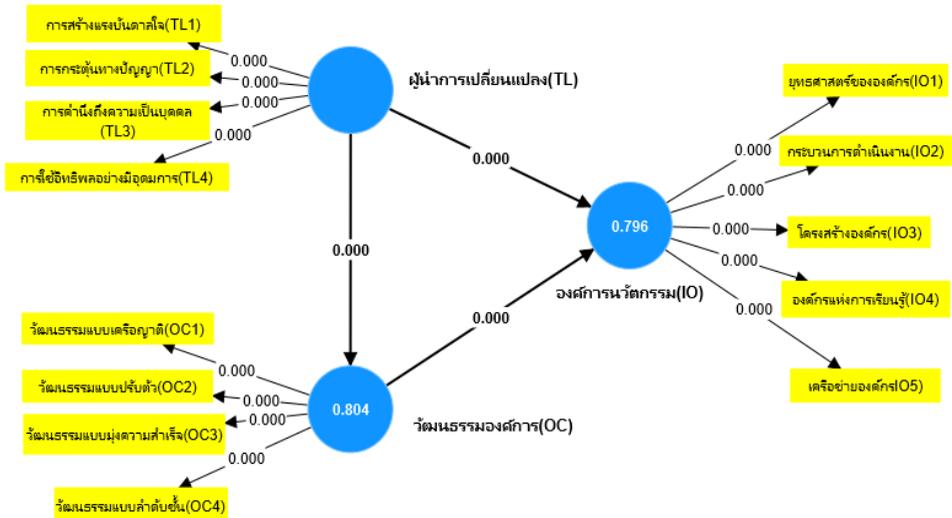
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอำนาจในการพยากรณ์ ตัวแปรผลลัพธ์ซึ่งก็คือองค์การนวัตกรรมในระดับปานกลาง ($f^2=0.333$) ส่วนด้านวัฒนธรรมองค์การ วัฒนธรรมองค์การมีค่า f-square ไปยังองค์การนวัตกรรมเท่ากับ 0.103 แสดงว่าตัวแปรวัฒนธรรมองค์การมีความสามารถในการอธิบายหรือมีอิทธิพลต่อความผันแปรขององค์การนวัตกรรมซึ่งเป็นผลลัพธ์ได้ในระดับปานกลาง สำหรับความสามารถในการพยากรณ์จากตารางที่ 7 ตัวแปรองค์การนวัตกรรมไม่มีค่าในการพยากรณ์เพราะเป็นตัวแปรผลลัพธ์

3) การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาวิจัยนี้มี 4 สมมติฐาน ประกอบด้วย สมมติฐานที่ 1 (H1) สมมติฐานที่ 2 (H2) สมมติฐานที่ 3 (H3) และสมมติฐานที่ 4 (H4) ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานทั้งสี่เป็นจริงโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) ของตัวแปรแฝงดังตารางที่ 8 ส่วนภาพที่ 3 แสดงการทดสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้างด้วยกระบวนการ Bootstrapping จากการสุ่ม 5,000 ตัวอย่าง โดยมีค่านัยสำคัญที่ 0.05

ตารางที่ 8 ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของตัวแปรแฝง

ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง	Total Effect	T-Value	P-Value	Confidence Intervals
1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง-องค์การนวัตกรรม	0.881	51.380	0.00	<u>0.844</u> – 0.911
2) วัฒนธรรมองค์การ-องค์การนวัตกรรม	0.326	4.904	0.00	0.194 – <u>0.456</u>
3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง-วัฒนธรรมองค์การ	0.896	65.946	0.00	0.867 – 0.920
4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง-วัฒนธรรมองค์การ- องค์การนวัตกรรม	0.293	4.970	0.00	0.174 – 0.406

ภาพที่ 3 การทดสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้างด้วยกระบวนการ Bootstrapping ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สมมติฐานที่ 1 (H1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรม จากตารางที่ 6 พบว่าความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความเป็นองค์การนวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.881 ค่า t-value มีค่า 51.380 ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ด้วย Bootstrapping โดยพิจารณาที่ค่า 95% ช่วงความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.844-0.911 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญที่ $P=0.00$ หมายความว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับสูง

สมมติฐานที่ 2 (H2) วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรม จากตารางที่ 6 พบว่าวัฒนธรรมองค์กรกับความเป็นองค์การนวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.326 ค่า t-values มีค่า 4.904 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย

Bootstrapping โดยพิจารณาที่ค่า 95% ช่วงความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.194-0.456 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญที่ $P=0.00$ หมายความว่า วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางบวกต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับปานกลาง

สมมติฐานที่ 3 (H3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์กรจากตารางที่ 6 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.896 ค่า t-value มีค่า 65.946 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย Bootstrapping โดยพิจารณาที่ค่า 95% ช่วงความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.867-0.920 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญที่ $P=0.00$ หมายความว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อวัฒนธรรมองค์กรในระดับสูง

สมมติฐานที่ 4 (H4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรม จากตารางที่ 6 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กร และองค์การนวัตกรรมมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.293 ค่า t-value มีค่า 4.970 และเมื่อวิเคราะห์ด้วย Bootstrapping โดยพิจารณาที่ค่า 95% ช่วงความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.174-0.406 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญที่ $P=0.00$ หมายความว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมโดยผ่านทางวัฒนธรรมองค์กรในระดับต่ำ ดังนั้นจากรายงานผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ (r) แสดงดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง	สัมประสิทธิ์ ความสัมพันธ์ (r)	ปฏิเสธ	ยอมรับ
1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง-องค์การนวัตกรรม	0.881	-	X
2) วัฒนธรรมองค์การ-องค์การนวัตกรรม	0.326	-	X
3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง-วัฒนธรรมองค์การ	0.896	-	X
4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง-วัฒนธรรมองค์การ-องค์การนวัตกรรม	0.293	-	X

จากตารางที่ 9 พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมและต่อวัฒนธรรมองค์การในระดับสูง ในขณะที่วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับปานกลาง และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านวัฒนธรรมองค์การไปยังความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับต่ำ ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์การสูงมาก ซึ่งมากกว่าอิทธิพลที่มีต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมด้วยซ้ำ และยังสามารถส่งผ่านอิทธิพลทางอ้อมสู่ความเป็นองค์การนวัตกรรมได้มีด้วยแม้ว่าอิทธิพลจะอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่วัฒนธรรมองค์การเองมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับปานกลางเท่านั้น ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าความสำเร็จของความเป็นองค์การนวัตกรรมจะขึ้นอยู่กับบทบาทของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นสำคัญ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยสามารถนำมาประเด็นสำคัญมาสรุปและอภิปรายผลเพื่อแสดงความสอดคล้องกับผลงานวิจัยและวรรณกรรมที่ผ่านมาได้ดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาโท ซึ่งเป็นพยาบาล พยาบาลวิชาชีพ และพนักงานสาธารณสุข ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป รพ.สต. เกือบทั้งหมดมีบุคลากรระหว่าง 3- 8 คน ภูมิหลังทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างชี้ว่า รพ.สต. เป็นหน่วยงานหนึ่งที่บุคลากรมีการศึกษาและมีประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ในระดับสูง ในขณะที่ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานขนาดเล็กที่มีบุคลากรไม่มากนัก จึงอาจบริการได้เฉพาะในระดับสาธารณสุขพื้นฐาน ถ้าจะให้มีการกิจเพิ่มขึ้นจะต้องเพิ่มทรัพยากรบริหาร และบุคลากรให้มากขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tejavivaddhana et al. (2018) ที่พบว่าองค์ประกอบของบุคลากรทางการแพทย์เป็นประเด็นสำคัญสำหรับการให้บริการสาธารณสุข ดังนั้นองค์การควรมีโครงสร้างพื้นฐานด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างชัดเจนเพื่อให้การบริการประสบผลสำเร็จ

2. องค์การนวัตกรรม รพ.สต. มีความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมในภาพรวมในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีค่าสูงสุดและต่ำสุดดังนี้ 1) ด้านเครือข่ายองค์การ (Network), 2) ด้านความเหมาะสมของโครงสร้างองค์การ (Organization), 3) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process), 4) ด้านการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning) และ 5) ด้านยุทธศาสตร์ขององค์การ (Strategies) สรุปได้ว่าทั้ง 5 องค์ประกอบนี้มีใน รพ.สต. ในระดับสูง ปัญหาว่ารู้ได้อย่างไรว่าการมีสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมในองค์การได้ดีขึ้น ดังที่ Botelho (2020) ระบุว่าบทบาทหน้าที่ของ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ ด้านยุทธศาสตร์ช่วยให้เกิดจุดเน้นหรือเป้าหมาย

เฉพาะเจาะจง ด้านนวัตกรรมองค์การ กระบวนการได้ให้แนวทางในการกำกับควบคุม กระบวนการทำงานเพื่อให้เกิดการสร้างสรรค่นวัตกรรม โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม ได้ให้แนวทางในการประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากร เครื่องมือและเทคโนโลยีได้ ให้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงและแลกเปลี่ยนกันในเชิงองค์ความรู้ด้านนวัตกรรม และระบบได้ช่วยให้เกิดการบูรณาการภายในองค์การ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Zheng et al. (2019) และ Alosani and Al-Dhaafri (2021) ที่ ท ด ส อ บ พ บ ว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบส่วนส่งผลให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค่นวัตกรรม (Innovation Performance) นั่นคือ องค์การที่นำมาศึกษาพบว่าร้อยละ 58.4 สร้างนวัตกรรมได้ในระดับต่ำ คือ มีนวัตกรรมเท่ากับ 0 ระดับกลางร้อยละ 28.8 คือ มีนวัตกรรม 1 เรื่อง ระดับสูง ร้อยละ 12.8 คือ มีนวัตกรรม ตั้งแต่ 2 เรื่องขึ้นไป เมื่อจำแนกตามประเภทของภาคการผลิตพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญกล่าวคือ ภาคเกษตรผลิต นวัตกรรมได้ในระดับต่ำ ภาคอุตสาหกรรมผลิตนวัตกรรมได้ในระดับกลาง ส่วนภาค บริการผลิตได้ในระดับสูง นอกจากนี้ แต่ละองค์ประกอบจะส่งผลต่อการผลิตนวัตกรรม ในองค์การดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ขององค์การ (Strategies) มีทั้งหมด 8 ประเด็น โดยมี 6 ข้อที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ (ยกเว้น S6 และ S8) เช่น “S1. บุคลากร ในองค์การยอมรับในสำคัญของนวัตกรรมที่มีต่อการแข่งขัน” และ “S7. องค์การ ใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์เทคโนโลยีใหม่ ๆ และการพัฒนาด้านการตลาด และการประเมินผลกระทบของสิ่งเหล่านี้ต่อยุทธศาสตร์ขององค์การ” มีความสำคัญมากกว่าประเด็นอื่น นอกจากนั้นยังพบว่าองค์การที่มีนวัตกรรมในระดับสูงให้คุณค่ากับ กลไกทางเทคโนโลยีและการตลาด ส่วนองค์การที่มีนวัตกรรมในระดับต่ำให้ความสำคัญ น้อยในเรื่องการเผยแพร่ยุทธศาสตร์ด้านนวัตกรรมขององค์การแก่บุคลากร

2) กระบวนการดำเนินงาน (Process) มีความแตกต่างอย่างสำคัญระหว่างองค์กรที่มีนวัตกรรมสูงกับองค์กรที่มีนวัตกรรมต่ำ ประเด็นเหล่านี้คือ “P1. องค์กรใช้กลไกต่าง ๆ เพื่อช่วยในการออกแบบ การพัฒนาและผลิตสินค้าใหม่ ๆ” “P5. องค์กรใช้การวิจัยอย่างเป็นระบบ ค้นหาแนวคิดเพื่อสร้างผลผลิตใหม่ ๆ” และ “P7. องค์กรใช้ระบบที่ชัดเจนในการเลือกโครงการนวัตกรรม”

3) ความเหมาะสมของโครงสร้างองค์กร (Organization) สำหรับองค์กรที่มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมในระดับสูงให้ความสำคัญกับการสนับสนุนนวัตกรรม ให้การสนับสนุนโดยระบบและรางวัลการสร้างนวัตกรรม และการมีทีมงานที่ดี องค์กรที่มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมในระดับกลาง เน้นไปที่ทีมงานเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและผลผลิต องค์กรที่มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมในระดับต่ำเน้นโครงสร้างเพื่อให้การตัดสินใจที่รวดเร็ว

4) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning) ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทั้ง 8 ประเด็นมีดังนี้ องค์กรที่มีนวัตกรรมในระดับสูงจะมี “L1. องค์กรแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการฝึกอบรมบุคลากรอย่างสูง” “L5. องค์กรแชร์ประสบการณ์กับองค์กรอื่น ๆ เพื่อความเข้าใจอันดีและเพื่อความสำเร็จ” และ “L7. องค์กรเรียนรู้จากองค์กรอื่น ๆ” มากกว่าองค์กรที่มีนวัตกรรมในระดับกลางและระดับต่ำ

5) เครือข่ายองค์กร (Network) มีนัยสำคัญทั้ง 8 ประเด็น นั่นคือ องค์กรที่มีนวัตกรรมในระดับสูงมี “N5. องค์กรร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับองค์กรอื่นเพื่อพัฒนาระบบการและผลผลิตใหม่ ๆ” ในขณะที่ระดับกลางนั้นมี “N1. องค์กรรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับกับซัพพลายเออร์. “N3. องค์กรวิเคราะห์ความผิดพลาดเพื่อปรับปรุงกิจกรรมและกระบวนการ” “N7. องค์กรแชร์ความต้องการและทักษะด้วย

การศึกษาในส่วนต่าง ๆ” และลำดับสุดท้าย “N8. องค์การทำงานใกล้ชิดกับผู้ใช้เพื่อพัฒนาผลผลิตและการบริการใหม่ ๆ” ในระดับสูง

ดังนั้นสามารถสรุปในประเด็นองค์การนวัตกรรมได้ว่า จากการสำรวจวรรณกรรมของ Botelho (2020) และการวิจัยเชิงประจักษ์ของ Tejavivaddhana et al. (2018) รวมทั้งผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันตัวแบบทั้ง 5 องค์ประกอบว่าส่งผลต่อความสามารถในการผลิตนวัตกรรม โดยความเป็นองค์การนวัตกรรมนั้นต้องมีเครือข่ายอย่างกว้างขวาง มีโครงสร้างที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันได้ง่าย และมีกระบวนการทำงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้รับบริการและบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยง่ายนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรมได้สะดวกที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ องค์การต้องมีคุณสมบัติของความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการผลิต การพัฒนา การถ่ายทอด และการจัดเก็บองค์ความรู้ใหม่ ๆ และสุดท้ายองค์การต้องมียุทธศาสตร์ ซึ่งก็คือการวางเป้าหมายด้านนวัตกรรมโดยต้องเป็นที่รับรู้และยอมรับของบุคลากรภายในองค์การด้วย

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รพ.สต. มีลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมในระดับสูง โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเรียงจากสูงไปต่ำดังนี้ 1) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (TL4), 2) การคำนึงถึงความเป็นบุคคล (TL3), 3) การกระตุ้นทางปัญญา (TL2) และ 4) การสร้างแรงบันดาลใจ (TL1) แต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

(1) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence: TL4) หมายถึง การที่หัวหน้าหน่วยงานมักจะยินดีรับผิดชอบในการทำงาน ในขณะที่หัวหน้าหน่วยงานทำงานโดยคำนึงถึงประโยชน์และความก้าวหน้าของผู้อื่นเสมอ

(2) การคำนึงถึงความเป็นบุคคล (Individual Consideration: TL3) หมายถึง หัวหน้าหน่วยงานยินดีให้คำปรึกษาและสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นตามที่ปรารถนา ในขณะที่หัวหน้าหน่วยงานเปิดโอกาสให้บุคลากรทำงานในหน่วยงานที่ต้องการ

(3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation: TL2) หมายถึง เมื่อมีการประชุมร่วมกัน หัวหน้าหน่วยงานมักกระตุ้นให้เสนอวิธีการทำงานใหม่ ๆ ในขณะที่หัวหน้าหน่วยงานชอบใช้คำถามให้ลูกคิดหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(4) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation: TL1) หมายถึง การที่หัวหน้าหน่วยงานแสดงความเชื่อมั่นว่าเราสามารถทำงานที่ท้าทายได้สำเร็จ ในขณะที่หัวหน้าหน่วยงานมักบอกว่าเรามีความสามารถในการทำงานให้สำเร็จได้

การใช้ข้อดีพลอย่างมีอุดมการณ์ของผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการแสดงบทบาทการนำด้านความคิดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตามมาด้วยการเอาใจใส่เป็นรายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญาเป็นเรื่องการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมและการสร้างแรงบันดาลใจรวมถึงความเชื่อมั่นในการทำงาน สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะการแสดงบทบาทของผู้นำสมัยใหม่ที่แตกต่างไปจากผู้นำยุคเก่า ซึ่งผลการวิจัยบ่งชี้ว่า รพ.สต. มีผู้นำที่มีความสามารถแสดงบทบาทของผู้นำยุคใหม่ในระดับสูงพอสมควร อย่างไรก็ตาม เมื่อดูอิทธิพลที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมกลับพบว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความสามารถด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (TL1) เป็นอันดับหนึ่ง ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระตุ้นทางปัญญาแก่บุคลากรเป็นอันดับสอง และผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใช้ข้อดีพลอย่างมีอุดมการณ์เป็นอันดับสามที่ส่งผลต่อการสร้างองค์การนวัตกรรม โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pattnaik and Sahoo (2021) และ Hooi and Chan (2023) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความสามารถด้านการสร้าง

แรงบันดาลใจและผู้นำที่มีการกระตุ้นทางปัญญาแก่บุคลากรส่งผลต่อการสร้างองค์การนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ

4. วัฒนธรรมองค์การ รพ.สต. มีวัฒนธรรมองค์การโดยรวมในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ 1) วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (OC4), 2) วัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ (OC1), 3) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (OC2) และ 4) วัฒนธรรมองค์การแบบมุ่งความสำเร็จ (OC3) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (Hierarchy: OC4) หมายถึง วัฒนธรรมที่เน้นในเรื่องความมั่นคง ความสะดวก ความแน่นอนและความมีประสิทธิภาพ เน้นความเป็นทางการและควมมีระเบียบแบบแผน ในการทำงาน มุ่งเน้นเรื่องการปฏิบัติตามกฎระเบียบ มุ่งเน้นประสิทธิภาพในการทำงาน

(2) วัฒนธรรมองค์การแบบเครือญาติ (Clan: OC1) หมายถึง วัฒนธรรมที่ผู้นำมุ่งเน้นในเรื่องความร่วมมือและการช่วยเหลือกันโดยเน้นความเป็นธรรม ยุติธรรม และเท่าเทียมกัน สิ่งที่ยึดมั่นให้องค์การอยู่ร่วมกันคือความจงรักภักดี และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(3) วัฒนธรรมองค์การแบบปรับตัว (Adhocracy: OC2) หมายถึง วัฒนธรรมองค์การที่นิยามความสำเร็จว่าขึ้นอยู่กับการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ สิ่งที่ยึดมั่นองค์การให้อยู่ร่วมกันคือความมั่นใจสัญญาที่จะสร้างสรรค์และพัฒนาการบริการให้ดีขึ้น

(4) วัฒนธรรมองค์การมุ่งความสำเร็จ (Market: OC3) หมายถึง วัฒนธรรมองค์การที่บุคลากรมีการแข่งขันกันทำงานอย่างหนักและมุ่งเพิ่มจำนวนผู้เข้ารับบริการ สิ่งที่ยึดมั่นองค์การให้อยู่ร่วมกันคือการเน้นในความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้นำมุ่งผลสำเร็จตามเป้าหมายสามารถให้บริการประชาชนได้มากขึ้น

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าวัฒนธรรมองค์การของ รพ.สต. มีวัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้นเป็นอันดับหนึ่ง เป็นเรื่องปกติขององค์การแบบราชการ การมีวัฒนธรรมองค์การแบบเครือข่ายเป็นลำดับที่สอง สะท้อนว่าภายในองค์การมีความร่วมมือภายใต้ความรู้สึกที่จงรักภักดีและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในขณะที่ยังคงมีวัฒนธรรมแบบค้ำประกันสัญญาที่จะสร้างสรรค์พัฒนาการบริการใหม่ ๆ ด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่บ้างพอสมควร ทั้งหมดนี้บ่งชี้ว่าหน่วยงาน รพ.สต. มีความยืดหยุ่นมากกว่าการควบคุมโดยเน้นปัจจัยภายในมากกว่าภายนอก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในแง่ของอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมพบว่าวัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (OC4) และวัฒนธรรมองค์การแบบเครือข่าย (OC1) เท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรม แสดงว่าวัฒนธรรมองค์การของ รพ.สต. เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างสรรค่นวัตกรรมพอสมควร โดยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Shirvani et al. (2015), Trincherio et al. (2019) และ Adisa et al. (2020) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้นและวัฒนธรรมองค์การแบบเครือข่าย เป็นวัฒนธรรมที่มีความยืดหยุ่นและสร้างควมไว้วางใจในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ดีเช่นกัน

5. การทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบสมมติฐานปรากฏผลดังนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1) ผลการวิจัยที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับสูง (IO) ($r=0.881$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า การสร้างแรงบันดาลใจ (TL1) ($r=0.237$) มีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมสูงสุด รองลงมาคือ การกระตุ้นทางปัญญา (TL2) ($r=0.191$) และการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (TL4) ($r=0.159$) มีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมจากสูงไปต่ำตามลำดับ โดยสอดคล้องกับที่ Bass and Avolio (2013) กล่าวว่าไว้รวมถึงผลการวิจัยของ Hooi and Chan (2023) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการ

เพิ่มพฤติกรรมการสร้างนวัตกรรมในการทำงานในองค์การภาครัฐทั้งในโรงพยาบาลและหน่วยบริการสุขภาพอื่น ๆ ทุกระดับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลศึกษาของ Cho et al. (2019) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีอิทธิพลต่อนวัตกรรมอย่างสูงเมื่อโครงสร้างองค์การอย่างเป็นทางการลดลงและอำนาจจากส่วนกลางลดลง โดยผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถมีอิทธิพลต่อการสร้างนวัตกรรมก็คือขึ้นอยู่กับศักยภาพส่วนบุคคลของผู้นำ บรรยากาศของทีมงาน และวัฒนธรรมขององค์การ ดังนั้น ผู้นำควรจะเป็นบุคคลแรกที่แสดงบทบาทในการกระตุ้นบุคลากรให้สร้างสรรค์นวัตกรรมในองค์การ (Alassaf et al., 2020; Mubarak et al., 2021)

สมมติฐานที่ 2 (H2) ผลการวิจัยที่พบว่าวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมในระดับต่ำ ($r=0.326$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า วัฒนธรรมองค์การแบบลำดับชั้น (OC4)($r=0.245$) มีอิทธิพลในระดับต่ำกับวัฒนธรรมองค์การแบบเครือข่าย (OC1)($r=0.155$) มีอิทธิพลรองลงมา เพียงสองมิตินี้เท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความเป็นองค์การนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pattnaik and Sahoo (2021) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรม แต่จะไม่มีผลทางตรงต่อความสามารถในการแข่งขันแต่มีผลทางอ้อมและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Adisa et al. (2020) ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมโดยมีอิทธิพลในระดับปานกลาง รวมถึงมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมและนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนจากวัฒนธรรมองค์การ (Afsar et al., 2021; Zeb et al., 2021)

สมมติฐานที่ 3 (H3) ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การในระดับสูง ($r=0.896$) สมมติฐานนี้เป็นการเรียนรู้จาก Bass and Avolio (2013) ที่เสนอตัวแบบความสัมพันธ์ของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทุกประเภทว่ามี

อิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การ ต่อมาได้มีผู้นำกรอบแนวคิดนี้ไปทดสอบกับหลักฐานเชิงประจักษ์ทั่วโลกต่อเนื่องกันหลายปี การศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดนี้ โดยพบว่าตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมองค์การในระดับสูง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Glenn et al., (2021) และ Erhan et al. (2022) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การอย่างมีนัยสำคัญด้วยเช่นกัน

สมมติฐานที่ 4 (H4) สมมติฐานนี้ต้องการจะหาว่าอิทธิพลของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงส่งผ่านวัฒนธรรมองค์การไปยังองค์การนวัตกรรมมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อองค์การนวัตกรรมในระดับต่ำ ($r=0.293$) โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Cho et al. (2019) และ Zeb et al. (2021) ที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในฐานะที่เป็นตัวทำนายความสำเร็จในทางธุรกิจขององค์การ ผลการวิจัยพบว่าวัฒนธรรมองค์การส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ ในขณะที่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสำเร็จขององค์การโดยอิทธิพลทางอ้อมนั้นส่งผ่านไปทางวัฒนธรรมองค์การ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Zheng et al. (2019) ที่พบว่าภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การและนวัตกรรมขององค์การ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Pattnaik and Sahoo (2021) ที่ศึกษาบทบาทของภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การมีอิทธิพลต่อนวัตกรรมในองค์การ โดยพบว่านวัตกรรมขององค์การมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนสำคัญด้วยเช่นกัน ในขณะที่ผู้นำแบบแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับวัฒนธรรมองค์การและองค์การนวัตกรรม

ดังนั้นเมื่อสรุปผลการวิจัยโดยภาพรวมแล้วสามารถกล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสูงมากซึ่งมากกว่าอิทธิพลที่มีต่อองค์การนวัตกรรมด้วยซ้ำ และยังสามารถส่งผ่านอิทธิพลทางอ้อมสู่การเป็นองค์การนวัตกรรมได้ด้วยแม้ว่าอิทธิพลจะอยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่วัฒนธรรมองค์การเองมีอิทธิพลโดยตรงต่อองค์การนวัตกรรมในระดับต่ำเช่นเดียวกัน ดังนั้นความสำเร็จขององค์การนวัตกรรมย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยสามารถนำไปใช้สำหรับการพัฒนาหน่วยงานหรือองค์การไปสู่การเป็นองค์การนวัตกรรมที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้สำหรับการสร้างองค์การนวัตกรรมที่มีสมรรถนะสูงดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการก่อรูปหรือกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ควรกำหนดให้หน่วยงานบริการสาธารณะหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการประชาชนในมิติต่างๆ ต้องเข้ารับการประเมินและพัฒนาองค์การเข้าสู่การเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาหน่วยงานบริการสาธารณะให้เป็นองค์การนวัตกรรม ทั้งนี้เพื่อจะจะสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการประชาชนตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทันทุกเวที

1.2 ด้านการบริหารนโยบายหรือการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ควรนำนโยบายการพัฒนาองค์การบริการสาธารณะให้เป็นองค์การนวัตกรรมไปผลักดันให้เกิดการปฏิบัติ โดยสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NAI) ซึ่งทำโครงการพัฒนาศักยภาพด้านนวัตกรรมองค์การ (Innovative Organization Program: IOP) โดยสถาบันมีบริการยกระดับศักยภาพด้านนวัตกรรมองค์การใน 3 ระดับ ดังนี้ (1)

การประเมินศักยภาพออนไลน์ (Online Self Evaluation), (2) การประเมินศักยภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (On-site Assessment) และ (3) การบริการอบรมและให้คำปรึกษา (Development Program)

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยวัฒนธรรมองค์การเป็นตัวแปรต้นและให้ตัวแปรผู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปรคั่นกลางหรือตัวแปรกำกับ ในขณะที่องค์การนวัตกรรมเป็นตัวแปรตาม จะทำให้ได้ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์การ ผู้ผ่านการเปลี่ยนแปลง และองค์การนวัตกรรมในมิติที่น่าสนใจ

2.2 ควรมีการสำรวจวรรณกรรมให้กว้างขวางและทำการศึกษาวิจัยเพื่อจำแนกองค์การนวัตกรรม (IO) และนวัตกรรมในองค์การ (OI) โดยใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนาองค์การต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จในการเป็นองค์การนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่จากวิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ และมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- กัญญาวิณี โมกขาว, สุจิตรา เหลืองอมรเลิศ, นงลักษณ์ จินตนาติลิก และเนตรชนก ศรี
ทุมมา. (2560). โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การ
สร้างความรู้ และผลการดำเนินงานการจัดการนวัตกรรมของหอผู้ป่วย
โรงพยาบาลชุมชน. *วารสารพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, 27(3)*, 163-175.
- โครงการสุขภาพคนไทย. (2564). *Covid – 19 มหันตภัยร้ายระดับโลก*. สุขภาพคนไทย
2564, 112. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุชาติ อนันตะ. (2563). การบริหารจัดการภายในองค์กรกับการพัฒนาคุณภาพ
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดยะลา. *วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ
มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2(2)*, 35-46.
- Adisa, T.A., Oruh, E.S., & Akanji, B. (2020). A critical discourse analysis of the
link between professional culture and organisational culture.
Employee Relations, 42(3), 698-716.
- Afsar, B., Al-Ghazali, B.M., Cheema, S., & Javed, F. (2021). Cultural
intelligence and innovative work behavior: the role of work
engagement and interpersonal trust. *European Journal of
Innovation Management, 24(4)*, 1082-1109.
- Alassaf, D., Dabić, M., Shifrer, D., & Daim, T. (2020). The impact of open-
border organization culture and employees' knowledge, attitudes,
and rewards with regards to open innovation: an empirical study.
Journal of Knowledge Management, 24(9), 2273-2297.

- Alosani, M.S., & Al-Dhaafri, H.S. (2021). An empirical examination of the relationship between benchmarking, innovation culture and organisational performance using structural equation modelling. *The TQM Journal*, 33(4), 930-964.
- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (2013). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership newbury park*. CA: Sage Publications.
- Botelho, C. (2020). The influence of organizational culture and HRM on building innovative capability. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 69(7), 1373-1393.
- Cho, Y., Shin, M., Billing T.K., & Bhagat, R.S. (2019). Transformational leadership, transactional leadership, and affective organizational commitment: a closer look at their relationships in two distinct national contexts. *Asian Business & Management*, 18(3), 187-210.
- Chutivongse, N., & Gedsri, N. (2020). Creating an innovative organization: Analytical approach to develop a strategic roadmap guiding organizational development. *Journal of Modelling in Management*, 15(1), 50-88.
- Erhan, T., Uzunbacak, H.H., & Aydin, E. (2022). From conventional to digital leadership: exploring digitalization of leadership and innovative work behavior. *Management Research Review*, 45(11), 1524-1543.

- Glenn, J., Chaumont, C., & Villalobos Dintrans, P. (2021). Public health leadership in the times of COVID-19: a comparative case study of three countries. *International Journal of Public Leadership*, 17(1), 81-94.
- Hooi, L.W., & Chan, A.J. (2023). Does workplace digitalization matter in linking transformational leadership and innovative culture to employee engagement?. *Journal of Organizational Change Management*, 36(2), 197-216.
- Koster, F., & Benda, L. (2020). Innovative human resource management: measurement, determinants and outcomes. *International Journal of Innovation Science*, 12(3), 287-302.
- Mokkhao, K., Luangamonlert, S., Jintanadilok, N., & Sritumma, N. (2017). Relationship model between transformational leadership knowledge creation and innovation management performance of community hospital wards. *Journal of Nursing Ministry of Public Health*, 27(3), 163-175.
- Mubarak, N., Khan, J., Yasmin, R., & Osmadi, A. (2021). The impact of a proactive personality on innovative work behavior: the role of work engagement and transformational leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 42(7), 989-1003.
- Pattnaik, S.C., & Sahoo, R. (2021). Transformational leadership and organizational citizenship behaviour: the role of job autonomy and

- supportive management. *Management Research Review*, 44(10), 1409-1426.
- Phakamach, P. (2023). Educational Innovation: Elements and Mechanisms for the Development of Thai Educational Institutions Towards Internationalization. *Journal of Education and Innovative Learning*, 3(2), 161-180.
- Shirvani, S. D. N., Ghasemi, H., & Alizadeh, S. (2015). Comparison of the traits of the organizational culture of health-care system with treatment system within the city of Amol (based on Denison model). *Nature and Science*, 13(1), 61-68.
- Tejativaddhana, P., Briggs, D., Singhadej, O., & Hinoguin, R. (2018). Developing primary health care in Thailand: Innovation in the use of socio-economic determinants, sustainable development goals and the district health strategy. *Public Administration and Policy: An Asia-Pacific Journal*, 21(1), 36-49.
- Trincherro, E., Farr-Wharton, B., & Brunetto, Y. (2019). A social exchange perspective for achieving safety culture in healthcare organizations. *International Journal of Public Sector Management*, 32(2), 142-156.
- Visser, J., & Scheepers, C.B. (2022). Exploratory and exploitative innovation influenced by contextual leadership, environmental dynamism and innovation climate. *European Business Review*, 34(1), 127-152.

138 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

Zeb, A., Akbar, F., Hussain, K., Safi, A., Rabnawaz, M., & Zeb, F. (2021). The competing value framework model of organizational culture, innovation and performance. *Business Process Management Journal*, 27(2), 658-683.

Zheng, J., Wu, G., Xie, H., & Li, H. (2019). Leadership, organizational culture, and innovative behavior in construction projects: The perspective of behavior-value congruence. *International Journal of Managing Projects in Business*, 12(4), 888-918.

ข้อตกลงเบื้องต้น

140 วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ข้อตกลง

วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นวารสารที่มีกำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และกรกฎาคม-ธันวาคม) บทความที่ได้รับการตีพิมพ์อยู่ในรูปของบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิเคราะห์และแนะนำ หนังสือ โดยจะต้องไม่เคยตีพิมพ์มาก่อน และบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการ พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

การเตรียมต้นฉบับ

บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์ต้องพิมพ์เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ต้นฉบับพิมพ์ด้วยกระดาษเอ 5 ความยาว ไม่เกิน 30 หน้า และมีส่วนประกอบดังนี้

1. ชื่อเรื่องบทความ ชื่อผู้เขียน
2. ตำแหน่งทางวิชาการและหน่วยงานที่สังกัด (ถ้ามี)
3. บทคัดย่อ (abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. คำสำคัญ (keywords)
5. การอ้างอิง ให้มีการอ้างอิงในเนื้อหา และอ้างอิงท้ายบทความ เอกสารที่ผู้เขียนบทความใช้อ้างอิงให้จัดเรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง (จัดเรียงภาษาไทยก่อนภาษาอื่นๆ)

ส่งบทความต้นฉบับได้ทาง Website ที่ https://so19.tci-thaijo.org/index.php/polsci_ubu

กองบรรณาธิการจะแจ้งผลการได้รับบทความและผลการพิจารณาให้ทราบผ่านทางอีเมลและทางระบบ ThaiJo

รูปแบบในการอ้างอิง

ตามแบบ APA (American Psychological Association)

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ฉบับพิมพ์). สถานที่พิมพ์: ผู้จัดพิมพ์.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏ

บทความจากเว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ค้นเมื่อ วัน เดือน ปีที่สืบค้น, จาก URL เว็บไซต์.

ที่อยู่ในการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

85 ถนน โชคชัย-เดชอุดม ตำบล ชาติ อำเภวารินชำราบ อุบลราชธานี

34190 E-mail: polsciubujournal@hotmail.com

Website : https://so19.tci-thaijo.org/index.php/polsci_ubu
